περιφερειακό παρατηρητήριο
κοινωνικής ένταξης
περιφέρειας κρήτης

Έκθεση Κοινωνικών Συνθηκών στην Κρήτη των περίοδο 2018-2020. *Η δυναμική των κοινωνικών υπηρεσιών*

02/2022

Ομάδα: Κατερίνα Βλασάκη, Άγγελος Λουκάκης,

Στέφανος Παπαναστασίου, Κατερίνα Κασσαπάκη

Έκθεση Κοινωνικών Συνθηκών στην Κρήτη την περίοδο 2018-2020.
Η δυναμική των *Κοινωνικών Υπηρεσιών.*

Νοέμβριος 2021

Κατερίνα Βλασάκη
Προϊσταμένη Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης.
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ).

Άγγελος Λουκάκης
Επιστημονικός συνεργάτης, Ακαδημαϊκός Υπότροφος, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Οικονομικό πανεπιστήμιο Αθηνών

Στέφανος Παπαναστασίου,
Επίκουρος Καθηγητής Εφαρμοσμένης και Συγκριτικής Κοινωνικής Ανάλυσης στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Επιστημονικός Συνεργάτης Παρατηρητηρίου.

Κατερίνα Κασσαπάκη,
Κοινωνική Λειτουργός. Στέλεχος Παρατηρητηρίου.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
REGION OF CRETE

Copyright © ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Περιφέρεια Κρήτης
Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης
Αβέρωφ 1, 71201, Ηράκλειο
Τ: +30 2813 412 442, -443
www.socialobservatory.crete.gov.gr

Σχεδιασμός (design): Dotsoft.

Απαγορεύεται η με οποιοδήποτε τρόπο αναδημοσίευση του κειμένου (όλου ή και μέρος αυτού), χωρίς σχετική παραπομπή & αναφορά της πηγής.

Η παρούσα έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης και της Πράξης «Στήριξη της Λειτουργίας Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης στην Περιφέρεια Κρήτης» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Π.Ε.Π.) «Κρήτη 2014-2020». Το έργο χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους (Κ.Α. 2019 ΕΠ00210034 της ΣΑΕΠ 0021) .

Περιεχόμενα

Πίνακας Γραφημάτων 5
Πίνακας Πινάκων 6
Πίνακας Χαρτών 6
Επίπεδο διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας στην Κρήτη 7
1. Δημογραφικά Στοιχεία 7
1.1 Πληθυσμός 7
2. Ανεργία 13
2.1 Γενική Εικόνα της Ανεργίας στην Κρήτη 13
2.2 Ανεργία ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο 16
2.3 Μακροχρόνια Ανεργία 17
3. Σχολική διαρροή 20
4. Φτώχεια – Συνθήκες διαβίωσης 23
4.1 Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΕΕΕ ή ΚΕΑ) 23
4.2 Επίδομα στέγασης 27
5. Χαρτογράφηση Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων. Η δυναμική των κοινωνικών υπηρεσιών. 32
5.1 Πλήθος και είδος υπηρεσιών 33
5.3 Χρηματοδότηση και Φορέας υλοποίησης 49
5.4 Η περίπτωση των Κέντρων Κοινότητας 56
5.5 Υφιστάμενο προσωπικό και ανάγκες κοινωνικών Υπηρεσιών Περιφέρειας Κρήτης 65
6. Ζητήματα γεωγραφίας & προσβασιμότητας των υπηρεσιών 67
7. Συμπεράσματα 72
Βιβλιογραφία 75

Πίνακας Γραφημάτων

Γράφημα 2. 1 Ποσοστό ανεργίας σε Περιφέρεια Κρήτης, Ελλάδα και ΕΕ 27)%) 14
Γράφημα 2. 2 Ανεργία ανά φύλο διαχρονικά (%) 15
Γράφημα 2. 3 Ποσοστό ανεργίας ανά επίπεδο εκπαίδευσης (%) 16
Γράφημα 2. 4 Ποσοστό μεταβολής ανεργίας στην Περιφέρεια Κρήτης (2019-2020) 17
Γράφημα 2. 5 Ποσοστό Μακροχρόνιας ανεργίας επί του συνόλου των ανέργων 18
Γράφημα 2. 6 Ποσοστά Μακροχρόνιας ανεργίας ανά Φύλο 19
Γράφημα 2. 7 Μακροχρόνια ανεργία ανά επίπεδο εκπαίδευσης (%) 20

Γράφημα 3. 1 Σχολική Διαρροή ανά Περιφέρεια (2019) 21
Γράφημα 3. 2 Σχολική διαρροή ανά ΠΕ στην Κρήτη (%, 2020) 22
Γράφημα 3. 3 Σχολική διαρροή ανά δήμο στην Κρήτη (%, 2020) 23

Γράφημα 4. 1 Μεταβολή συνολικού αριθμού δικαιούχων ΕΕΕ (ή ΚΕΑ) (2018-2020) 25
Γράφημα 4. 2 Αριθμός Ωφελούμενων ΕΕΕ (ΚΕΑ) ανά Περιφερειακή Ενότητα και έτος (2018-2020) 26
Γράφημα 4. 3 Ποσοστό δικαιούχων ΕΕΕ ανά δήμο, ΠΕ και Κρήτης, για το έτος 2020 σε σχέση με τον πληθυσμό του δήμου, των ΠΕ και της Κρήτης, κατά την απογραφή του 2011 27
Γράφημα 4. 4 Αναλογία δικαιούχων επιδόματος στέγασης για το έτος 2020 ανά Δήμο και ΠΕ σε σχέση με τον πληθυσμό του δήμου και της ΠΕ σύμφωνα με την απογραφή του 2011 30
Γράφημα 4. 5 Συνολικός Αριθμός δικαιούχων επιδόματος Στέγασης (2019-2020) 31
Γράφημα 4. 6 Μεταβολή του αριθμού των δικαιούχων Επιδόματος Στέγασης (2019-2020) 32

Γράφημα 5. 1 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών Δήμων Κρήτης ανά κατηγορία σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης (2021) 34
Γράφημα 5. 2 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά είδος σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (2021) 35
Γράφημα 5. 3 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά κοινωνική ομάδα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης (2021) 36
Γράφημα 5. 4 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά ομάδα ωφελούμενων σε επίπεδο Περιφερειακής ενότητας (2021) 38
Γράφημα 5. 5 Αριθμός ατόμων που εξυπηρετήθηκαν από τις υπηρεσίες των Δήμων σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης 39
Γράφημα 5. 6 Ποσοστά επί του συνόλου των εξυπηρετούμενων των υπηρεσιών των Δήμων ανά ομάδα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης 40
Γράφημα 5. 7 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου για τα έτη 2018-2020 41
Γράφημα 5. 8 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου για τα έτη 2018-2020 42
Γράφημα 5. 9 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου για τα έτη 2018-2020 43
Γράφημα 5. 10 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων για τα έτη 2018-2020 44
Γράφημα 5. 11 Υφιστάμενο προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης ..46
Γράφημα 5. 12 Υφιστάμενο προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας 46
Γράφημα 5. 13 Ανάγκες σε προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης ..48

Γράφημα 5. 14 Ανάγκες σε προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας....49
Γράφημα 5. 15 Πηγή χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών ανά Περιφερειακή Ενότητα 50
Γράφημα 5. 16 Πηγή χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών ανά Δήμο 52
Γράφημα 5. 17 Μορφή Οργάνωσης παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων..53
Γράφημα 5. 18 Μορφή Οργάνωσης παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων ανά Δήμο....55
Γράφημα 5. 19 Συνολικός Αριθμός Αιτήσεων στα Κέντρα Κοινότητας....58
Γράφημα 5. 20 Είδος αιτημάτων στα Κέντρα Κοινότητας ανά έτος 60
Γράφημα 5. 21 Υφιστάμενο προσωπικό Κέντρων Κοινότητας....61
Γράφημα 5. 22 Ζητούμενο προσωπικό Κέντρων Κοινότητας ανά ειδικότητα....62
Γράφημα 5. 23 Αιτήματα Κατάρτισης 63
Γράφημα 5. 24 Ύπαρξη στεγαστικών αναγκών 64
Γράφημα 5. 25 Ύπαρξη αναγκών σε σχέση με την υλικοτεχνική υποδομή 65
Γράφημα 5. 26 Υφιστάμενο προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών Περιφέρειας Κρήτης (2021) 66
Γράφημα 5. 27 Ανάγκες σε προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών περιφέρειας Κρήτης (2021) 67

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 1. 1 Πληθυσμός Κρήτης ανά Δήμο και Περιφερειακή Ενότητα (2011) 7
Πίνακας 1. 2 Αναλογία Ανδρών Γυναικών ανά Δήμο και Π.Ε. (2011) 8
Πίνακας 1. 3 Σύνθεση πληθυσμού ανά Εθνικότητα ανά Δήμο και Π.Ε. (2011) 9
Πίνακας 1. 4 Εκπαιδευτικό Επίπεδο Πληθυσμού Κρήτης ανά Δήμο και Π.Ε. (2011) 11
Πίνακας 1. 5 Ποσοστό εξαρτημένου (νέου και ηλικιωμένου) πληθυσμού (2011)....12

Πίνακας 5. 1 Κοινωνικά Χαρακτηριστικά των εξυπηρετούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας 57

Πίνακας Χαρτών

Χάρτης 6. 1 Θέση Κέντρων Κοινότητας και υπηρεσιών κοινωνικής αλληλεγγύης....68
Χάρτης 6. 2 Απεικόνιση θέσης Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης....69
Χάρτης 6. 3 Απεικόνιση θέσης παιδικών σταθμών και ΚΔΑΠ....70
Χάρτης 6. 4 Απεικόνιση θέσης ΚΔΑΠ....70
Χάρτης 6. 5 Απεικόνιση θέσεων δομών που προσφέρουν υπηρεσίες προς Ηλικιωμένους ..71
Χάρτης 6. 6 Απεικόνιση θέσεων δομών για συγκεκριμένες ομάδες (Γυναίκες, Μετανάστες, Άστεγοι)....72

Επίπεδο διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας στην Κρήτη

Η έκθεση αυτή αποτυπώνει με συνοπτικό και γενικευμένο τρόπο τις κοινωνικές τάσεις και εξελίξεις που αφορούν το επίπεδο διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας των κατοίκων της Κρήτης.

1. Δημογραφικά Στοιχεία

1.1 Πληθυσμός

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2011 ο συνολικός πληθυσμός της Κρήτης ανέρχεται σε 623.000 άτομα. Πολυπληθέστερη Π.Ε. είναι αυτή του Ηρακλείου ενώ κατά σειρά ακολουθούν οι Π.Ε. Χανίων και Λασιθίου. Όπως αναμενόταν πολυπληθέστερος Δήμος είναι ο Δήμος Ηρακλείου και ακολουθούν οι Δήμοι Χανίων (οι μοναδικοί δήμοι με πληθυσμό πάνω από 100.000) και Ρεθύμνου (55.000). Στον αντίποδα ο μικρότερος πληθυσμιακά Δήμος είναι αυτός της Γαύδου (ο πληθυσμός του προσμετράται από την ΕΛΣΤΑΤ μαζί με αυτόν του Δήμου Καντάνου- Σελίνου). Στην συνέχεια έπονται οι Δήμου Σφακίων, Ανωγείων και Οροπεδίου με πληθυσμό μικρότερο από 2.500 άτομα.

Πίνακας 1. 1 Πληθυσμός Κρήτης ανά Δήμο και Περιφερειακή Ενότητα (2011)

ΔΗΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ - ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	16.692
ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	5.563
ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	15.632
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	173.993
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	24.864
ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	17.563
ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	24.466
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	26.717
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	**305.490**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	27.074
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	27.602
ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ	2.387
ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	18.318
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	**75.381**
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	12.807
ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ - ΓΑΥΔΟΥ	5.583
ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	10.790
ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	16.874

ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	1.889
ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	108.642
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	**156.585**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	7.427
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	5.915
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	2.379
ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	14.363
ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	55.525
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	**85.609**
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	**623.065**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης , 2021

Σε σχέση με την διάσταση του φύλου, οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών καθώς αποτελούν το 50,5% του πληθυσμού της Κρήτης. Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες εκτός από την Π.Ε. Χανίων όπου υπερτερούν οι άνδρες (50,1%). Ο δήμος με την μεγαλύτερη αναλογία Ανδρών – γυναικών είναι ο Δήμος Σφακίων (52,6%) και ακολουθούν οι Δήμου Καντάνου – Σελίνου και Αμαρίου (51,3%). Ο Δήμος με την μεγαλύτερη αναλογία γυναικών είναι ο δήμος Ρεθύμνου (52,0%) και ακολουθεί ο Δήμος Ηρακλείου (51,1%) και Σητείας (50,9%).

Πίνακας 1. 2 Αναλογία Ανδρών Γυναικών ανά Δήμο και Π.Ε. (2011)

ΔΗΜΟΣ	% Ανδρών	% Γυναικών
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ - ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	49,7%	50,3%
ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	49,3%	50,7%
ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	50,1%	49,9%
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	48,9%	51,1%
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	50,3%	49,7%
ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	49,8%	50,2%
ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	49,8%	50,2%
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	50,5%	49,5%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	**49,4%**	**50,6%**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	49,4%	50,6%
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	50,0%	50,0%
ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ	49,6%	50,4%
ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	49,1%	50,9%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	**49,5%**	**50,5%**
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	50,4%	49,6%
ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ - ΓΑΥΔΟΥ	51,3%	48,7%
ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	50,4%	49,6%

ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	50,7%	49,3%
ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	52,6%	47,4%
ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	49,9%	50,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	**50,1%**	**49,9%**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	50,6%	49,4%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	51,3%	48,7%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	50,1%	49,9%
ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	50,8%	49,2%
ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	48,0%	52,0%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	**49,0%**	**51,0%**
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	**49,5%**	**50,5%**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Εστιάζοντας στην σύνθεση του πληθυσμού ανά εθνικότητα, στο σύνολο της Κρήτης το 89,8% είναι Έλληνες, το 6,1% αλλοδαποί προερχόμενοι από χώρες εκτός της ΕΕ και το 4,1% είναι πολίτες χωρών της Ε.Ε. Η σύγκριση των Π.Ε. μας δείχνει ότι η μεγαλύτερη ομοιογένεια του πληθυσμού παρατηρείται στην Π.Ε. Ηρακλείου (91,6%) ενώ η μικρότερη στην Π.Ε. Λασιθίου (87,1%). Το μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαπών εκτός ΕΕ σημειώνεται στην Π.Ε. Ρεθύμνου (7,4%) ενώ ακολουθούν οι Π.Ε. Λασιθίου και Χανίων (7,2% και 7,1% αντίστοιχα). Τα μεγαλύτερα ποσοστά αλλοδαπών που προέρχονται από χώρες εντός της Ε.Ε. παρατηρούνται στις Π.Ε. Λασιθίου και Χανίων. Ο Δήμος Καντάνου-Σελίνου είναι αυτός με το μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαπών εκτός Ε.Ε. (12,2%) ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Χερσονήσου (9,6%), Ιεράπετρας και Ρεθύμνης (πάνω από 8,7%). Σε σχέση με το ποσοστό των πολιτών της Ε.Ε. οι οποίοι διαμένουν μόνιμα στους Δήμους της Κρήτης το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών εμφανίζεται στους Δήμους Αποκορώνου και Βιάννου (περισσότερο από 12,5%). Υψηλά ποσοστά εμφανίζονται επίσης στους δήμους Πλατανιά και Χερσονήσου (περισσότερο από 9%).

Πίνακας 1. 3 Σύνθεση πληθυσμού ανά Εθνικότητα ανά Δήμο και Π.Ε. (2011)

ΔΗΜΟΣ	% ΕΛΛΗΝΩΝ	% ΕΕ	% Λοιπές χώρες
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ - ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	92,4%	4,2%	3,4%
ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	86,3%	12,5%	1,1%
ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	92,8%	2,6%	4,6%
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	93,3%	1,9%	4,8%
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	93,7%	2,3%	4,0%
ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	91,0%	5,2%	3,8%
ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	89,0%	7,1%	3,9%
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	81,3%	9,1%	9,6%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	**91,6%**	**3,4%**	**5,0%**

ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	87,1%	4,7%	8,1%
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	83,0%	8,3%	8,7%
ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ	93,3%	3,3%	3,5%
ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	92,4%	3,5%	4,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	**87,1%**	**5,7%**	**7,2%**
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	80,8%	12,7%	6,5%
ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ - ΓΑΥΔΟΥ	81,8%	6,0%	12,2%
ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	88,3%	3,9%	7,7%
ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	84,6%	9,3%	6,1%
ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	97,0%	1,5%	1,4%
ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	89,7%	3,3%	7,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	**88,1%**	**4,8%**	**7,1%**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	91,4%	4,3%	4,3%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	93,7%	1,9%	4,4%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	97,9%	0,3%	1,8%
ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	91,1%	3,5%	5,4%
ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	87,4%	3,8%	8,8%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	**89,1%**	**3,6%**	**7,4%**
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	**89,8%**	**4,1%**	**6,1%**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού της Κρήτης (Πίνακας 1.4), οι περισσότεροι κάτοικοι του νησιού είναι απόφοιτοι Δημοτικού – Γυμνασίου ή κάποιας τεχνικής σχολής. Η αμέσως επόμενη κατηγορία είναι αυτοί των ατόμων που έχουν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ ενδεχομένως μπορεί να έχουν αποφοιτήσει και από κάποιο Ι.Ε.Κ. Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών αποτελούν σχεδόν το 15% του πληθυσμού, ενώ αυτοί που εγκατέλειψαν από νωρίς την εκπαιδευτική διαδικασία αποτελούν το 12,5% του πληθυσμού. Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων οι Π.Ε. Χανίων και Ηρακλείου εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αποφοίτων πανεπιστημίων ενώ η Π.Ε. Λασιθίου εμφανίζει τα μεγαλύτερα ποσοστά ατόμων που έχουν φτάσει μέχρι την εκπαιδευτική βαθμίδα του Γυμνασίου (43,8%). Τέλος, η Π.Ε. Ρεθύμνου εμφανίζει τα μεγαλύτερα ποσοστά ατόμων που εγκατέλειψαν από νωρίς το σχολείο. Η σύγκριση των δεδομένων των δήμων αποκαλύπτει ότι τα αστικά κέντρα συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό αποφοίτων Γ'θμιας Εκπαίδευσης με τον δήμο Ηρακλείου να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (19%) και τους δήμους Χανίων, Ρεθύμνου και Αγίου Νικολάου να ακολουθούν. Τέλος, το στοιχείο της ορεινής γεωγραφικής θέσης των δήμων φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων του καθώς στους ορεινούς ή σχετικά ορεινούς δήμους όπως οι

δήμοι Οροπεδίου, Βιάννου, Γόρτυνας, Καντάνου-Σελίνου, Αμαρίου, Μυλοποτάμου κλπ πάνω από τους μισούς κάτοικους είναι απόφοιτοι Δημοτικού, Γυμνασίου ή Τεχνικής σχολής. Το παραπάνω συμπέρασμα ισχύει και για τις εγκαταλείψεις τις εκπαιδευτικής διαδικασίας καθώς τα μεγαλύτερα ποσοστά εγκατάλειψης σημειώνονται επίσης σε ορεινούς και ημι-ορεινούς δήμους όπως οι δήμοι Γόρτυνας (22,3%) ο Δήμος Ανωγείων (20,8%) και ο δήμος Μινώα Πεδιάδας (19,5%).

Πίνακας 1. 4 Εκπαιδευτικό Επίπεδο Πληθυσμού Κρήτης ανά Δήμο και Π.Ε. (2011)

ΔΗΜΟΣ	% Τουλάχιστον Γ'θμια	% Β'θμια και Μετα Β'θμια	% Α'θμια + Γυμνάσιο - Τεχνική Σχολή	% Εγκατάλειψη
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ - ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	7,9%	17,3%	49,5%	18,2%
ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	6,5%	17,7%	53,9%	17,0%
ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	4,8%	12,5%	53,3%	22,3%
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	18,9%	28,5%	34,2%	10,8%
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	13,9%	23,5%	40,5%	13,5%
ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	7,8%	17,8%	49,2%	19,5%
ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	8,3%	19,8%	48,9%	15,0%
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	12,2%	26,2%	41,7%	11,9%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	**14,9%**	**24,9%**	**39,6%**	**13,1%**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	15,2%	27,2%	39,5%	11,3%
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	11,7%	22,6%	46,4%	12,9%
ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ	6,5%	16,6%	56,6%	16,5%
ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	12,6%	24,6%	44,7%	13,0%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	**13,0%**	**24,5%**	**43,8%**	**12,4%**
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	9,3%	26,5%	44,5%	13,4%
ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ - ΓΑΥΔΟΥ	8,2%	20,7%	51,2%	13,2%
ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	8,3%	24,1%	49,3%	12,9%
ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	7,1%	16,9%	52,1%	16,9%
ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	8,0%	23,1%	48,5%	14,3%
ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	19,0%	29,7%	33,6%	10,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	**15,8%**	**27,8%**	**38,1%**	**11,2%**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	7,6%	21,1%	50,6%	14,9%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	7,8%	23,9%	50,5%	12,3%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	10,5%	19,0%	41,8%	20,8%
ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	4,5%	17,8%	51,4%	18,0%
ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	15,8%	27,8%	38,1%	11,2%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	**12,9%**	**27,0%**	**39,9%**	**12,7%**
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	**14,6%**	**25,9%**	**39,8%**	**12,5%**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα αποτελέσματα του δείκτη εξάρτησης για το σύνολο στους Κρήτης (Πίνακας 1.5). Γενικά ο δείκτης εξάρτησης είναι ένα κλάσμα, όπου ο αριθμητής είναι το πλήθος των ατόμων που έχουν ηλικία κάτω από 15 ετών και πάνω από 64 (τα άτομα που θεωρούνται εξαρτώμενα μέλη) και ο παρονομαστής το πλήθος των ατόμων, που θεωρούνται ότι βρίσκονται σε ηλικία για να εργαστούν και να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό στους Κρήτης, από 15 ετών μέχρι 64 ετών (τα άτομα που θεωρούνται «παραγωγικά» μέλη). Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε πως ο δείκτης εξάρτησης, είναι ο αριθμός των εξαρτώμενων μελών που αντιστοιχεί στα παραγωγικά μέλη μιας κοινωνίας. Σύμφωνα με τα δεδομένα του Πίνακα 1.5, 34,3% του πληθυσμού της Κρήτης εξαρτάται από τα παραγωγικά της μέλη. Υψηλότερα ποσοστά εξάρτησης εμφανίζονται στην Π.Ε. Λασιθίου και μικρότερα στην Π.Ε. Χανίων. Σε επίπεδο δήμου το υψηλότερο ποσοστό εμφανίζεται στον Δήμο Οροπεδίου (52,95%) ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Βιάννου και Γόρτυνας (περίπου 44,5%). Στον αντίποδα, τα μικρότερα ποσοστά εξάρτησης εμφανίζονται στους Δήμους Ρεθύμνης, Ηρακλείου και Χανίων (30-31%).

Πίνακας 1. 5 Ποσοστό εξαρτημένου (νέου και ηλικιωμένου) πληθυσμού (2011)

ΔΗΜΟΣ	%
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ - ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	41,80
ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ	44,31
ΔΗΜΟΣ ΓΟΡΤΥΝΑΣ	44,52
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	30,53
ΔΗΜΟΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	36,13
ΔΗΜΟΣ ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	42,72
ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΣΤΟΥ	38,13
ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	33,79
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	**33,94**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	35,29
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	35,27
ΔΗΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ	52,95
ΔΗΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	40,08
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	**37,00**
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	38,74
ΔΗΜΟΣ ΓΑΥΔΟΥ	31,58
ΔΗΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ	40,18
ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	40,97
ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΑ	39,07
ΔΗΜΟΣ ΣΦΑΚΙΩΝ	37,53
ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	31,36
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	**33,84**
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	42,09

ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΙΟΥ	41,84
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ	40,46
ΔΗΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	41,18
ΔΗΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	30,03
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	**34,05**
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ	**34,30**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

2. Ανεργία

2.1 Γενική Εικόνα της Ανεργίας στην Κρήτη

Σύμφωνα με τον ορισμό της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΕ, το ποσοστό ανεργίας εκφράζει τους ανέργους ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Οι άνεργοι αποτελούνται από άτομα ηλικίας 15-64 ετών που ήταν συνδυαστικά χωρίς εργασία, διαθέσιμοι για εργασία ή βρήκαν δουλειά σε περίοδο τριών μηνών. Οι απασχολούμενοι είναι άτομα ηλικίας 15-64 ετών που έκαναν δουλειά επί πληρωμή, κέρδος ή οικογενειακό όφελος για τουλάχιστον μια ώρα ή δεν ήταν στη δουλειά αλλά είχαν εργασία ή επιχείρηση από τις οποίες ήταν προσωπικά απών/απούσα.

Βάσει των προαναφερόμενων παρατηρήσεων, το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια Κρήτης σημείωσε εξαιρετικά υψηλές τιμές ιδίως τα χρόνια της οικονομικής ύφεσης και της δημοσιονομικής προσαρμογής. Παρόλα αυτά είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι το ποσοστό ανεργίας στην Κρήτη για όλη την περίοδο είναι μικρότερο από τον Εθνικό Μέσο όρο. Στην συνέχεια παρατηρούμε ότι την περίοδο 2015-2019 η ανεργία στην Κρήτη μειώνεται με πολύ μεγαλύτερους ρυθμούς σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα (51,6% έναντι 30%). Αξιοσημείωτο όμως στοιχείο είναι ότι το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται την περίοδο 2019 - 2020, υπερβαίνοντας για πρώτη φορά την εθνική μέση τιμή (16,3%), προφανώς λόγω της εξάπλωσης του COVID-19, της μείωσης της τουριστικής κίνησης και της απώλειας κυρίως εποχικών θέσεων εργασίας.

Γράφημα 2. 1 Ποσοστό ανεργίας σε Περιφέρεια Κρήτης, Ελλάδα και ΕΕ 27)%)

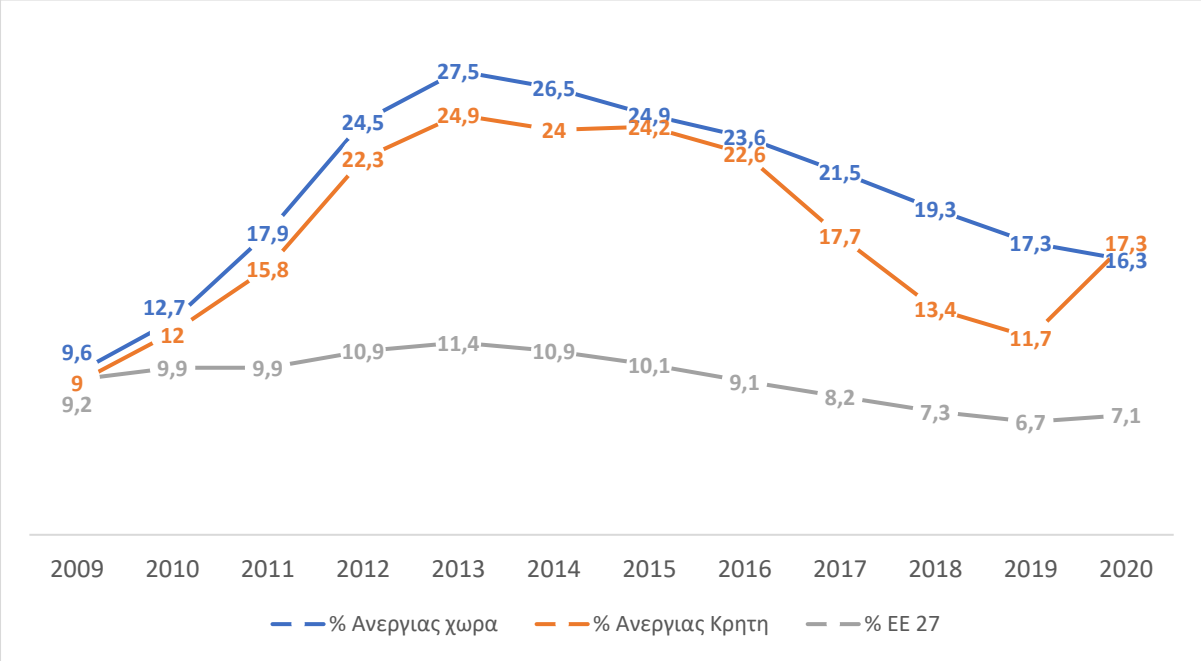

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Εστιάζοντας στον παράγοντα φύλο εύκολα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι οι γυναίκες πλήττονται περισσότερο από τους άντρες. Το γεγονός αυτό είναι κάτι που δεν θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη καθώς το ίδιο συμβαίνει τόσο στην Ελλάδα (σε μεγαλύτερο βαθμό) όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (σε πολύ μικρότερο βαθμό). Αξίζει παρ' όλα αυτά να τονιστεί το γεγονός ότι οι κοινωνικό-οικονομικές αλλαγές φαίνεται να επηρεάζουν εντονότερα τις γυναίκες απ' ότι τους άντρες καθώς βλέπουμε για την περίοδο 2016-2019 ότι η ανεργία στις γυναίκες παρουσιάζει μεγαλύτερη μείωση από τους άντρες. Παράλληλα την περίοδο της πανδημίας φαίνεται πως η ανεργία στις γυναίκες αυξάνεται περισσότερο από αυτή των αντρών.

Γράφημα 2. 2 Ανεργία ανά φύλο διαχρονικά (%)

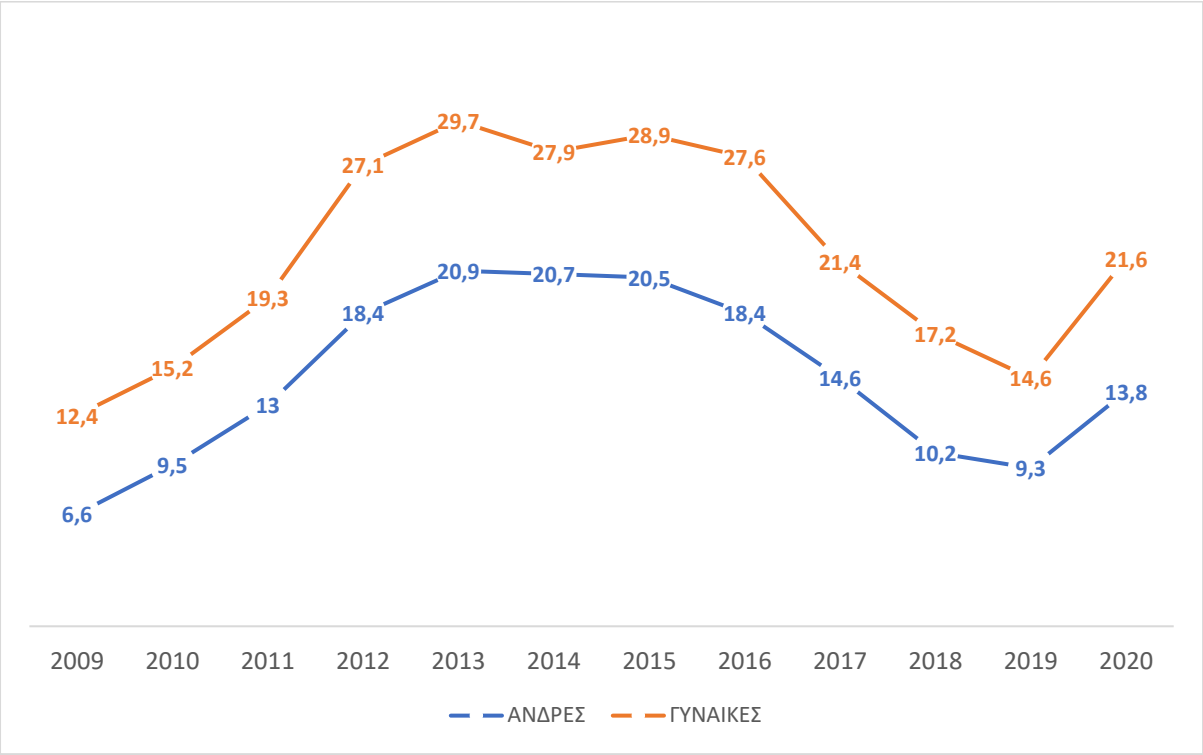

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Σε σχέση τώρα με το επίπεδο εκπαίδευσης των ανέργων από τα στοιχεία του Γραφήματος 1.3 προκύπτει ότι διαχρονικά το πρόβλημα είναι εντονότερο για τους αποφοίτους Β΄θμιας εκπαίδευσης, ενώ μικρότερο πρόβλημα αντιμετωπίζουν όσοι έχουν ολοκληρώσει την Γ΄θμια εκπαίδευση.

Γράφημα 2. 3 Ποσοστό ανεργίας ανά επίπεδο εκπαίδευσης (%)

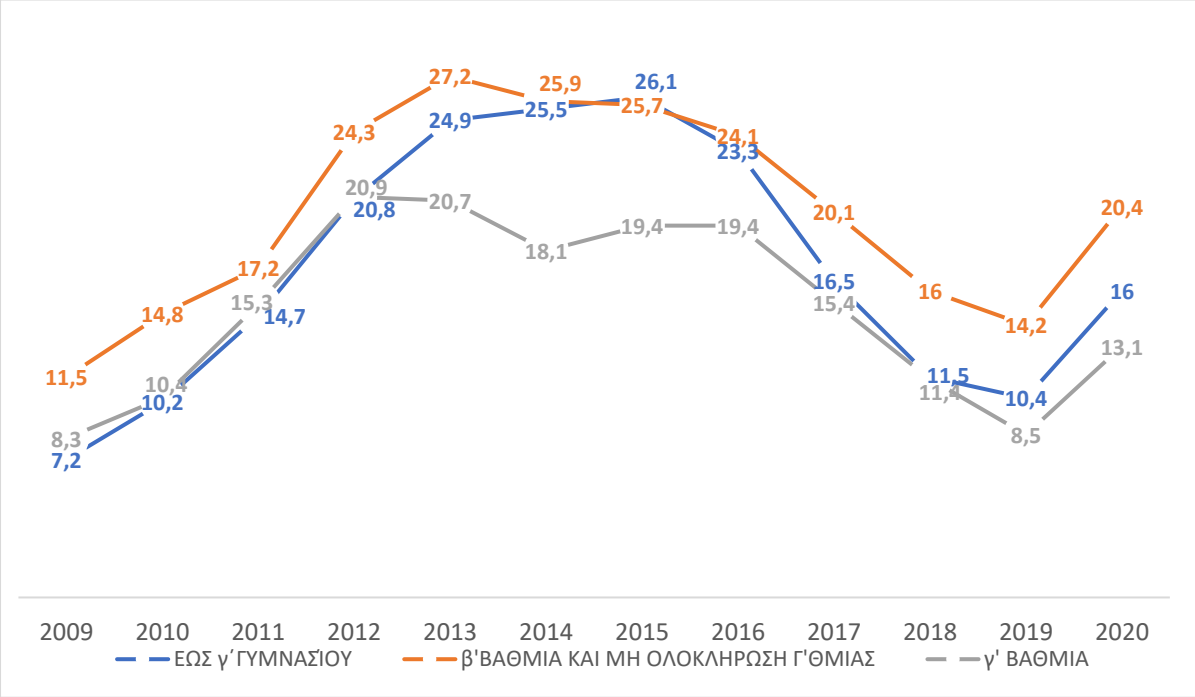

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

2.2 Ανεργία ανά Περιφερειακή Ενότητα και Δήμο

Εστιάζοντας στη μεταβολή της ανεργίας κατά τη διετία 2019-2020, διαπιστώνεται η αύξηση της ανεργίας σε όλες τις περιφερειακές ενότητες και όλους τους δήμους (με εξαίρεση τον δήμο Αμαρίου όπου σημειώνεται μείωση περίπου 1%) της Κρήτης. Η μικρότερη αύξηση μεταξύ των δήμων καταγράφεται στον δήμο Αγ. Νικολάου και η μεγαλύτερη στον δήμο Καντάνου-Σελίνου. Σε επίπεδο περιφερειακών ενοτήτων, η ΠΕ Ηρακλείου εμφανίζει τη μικρότερη αύξηση (3,1%), η ΠΕ Λασιθίου 4,1%, η ΠΕ Ρεθύμνου 4,6% και η ΠΕ Χανίων 5,2%. Συνολικά, ο δείκτης ανεργίας στην Περιφέρεια Κρήτης για την εξεταζόμενη περίοδο σημειώνει αύξηση 3,9%.

Γράφημα 2. 4 Ποσοστό μεταβολής ανεργίας στην Περιφέρεια Κρήτης (2019-2020)

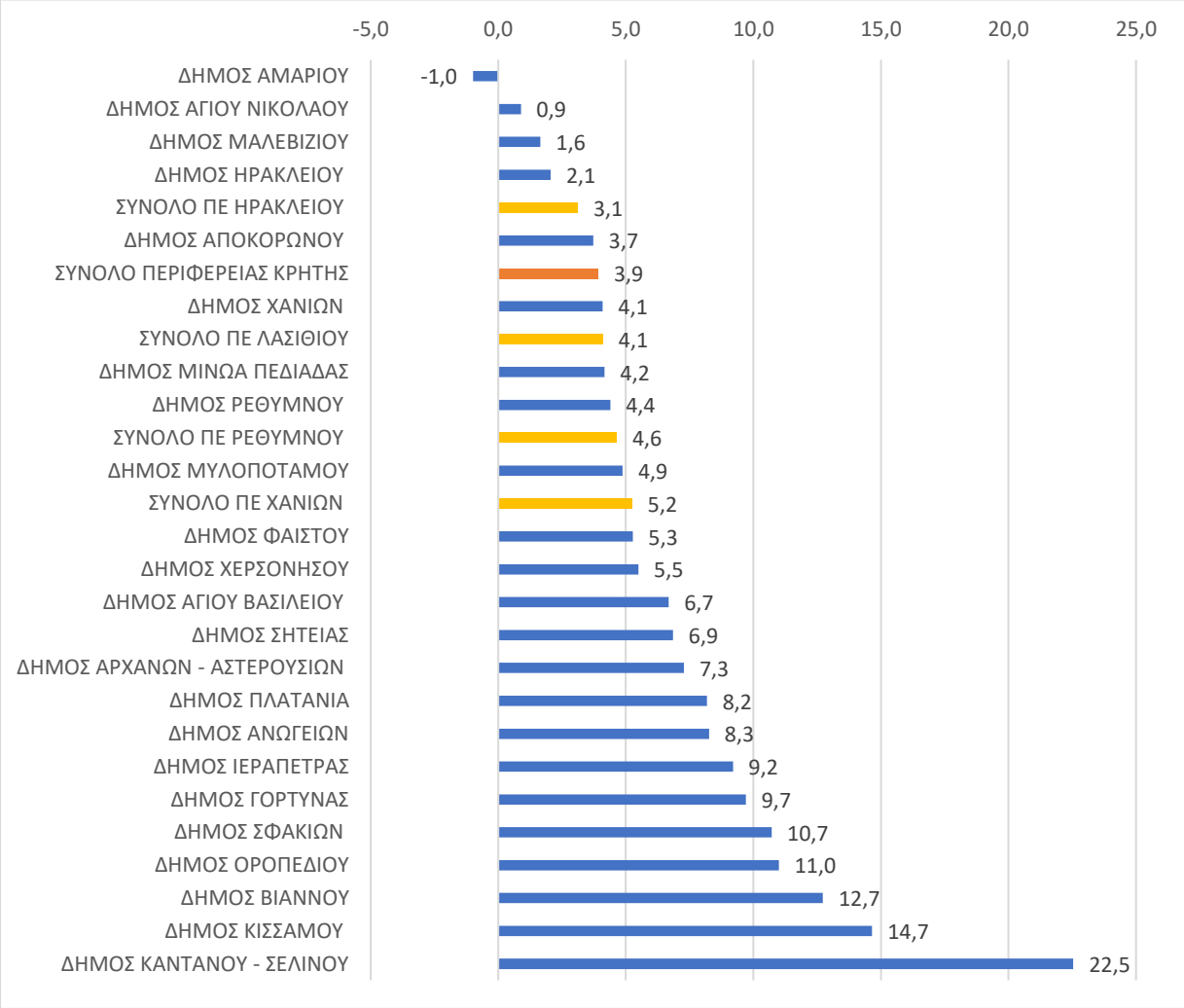

Πηγή: ΟΑΕΔ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

2.3 Μακροχρόνια Ανεργία

Σε σχέση με την μακροχρόνια ανεργία η γενική εικόνα δείχνει ότι το φαινόμενο ακολουθεί τις τάσεις που εμφανίζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Αναλυτικότερα για όλη την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της δημοσιονομικής προσαρμογής (2009-2015) καθώς και για τα επόμενα δύο χρόνια (2016-2017) το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων σε σχέση με το σύνολο των ανέργων αυξάνεται ενώ για την περίοδο (2017-2020) οι μακροχρόνια άνεργοι μειώνονται κατά περίπου 20%. Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από τα δεδομένα του Γραφήματος 1.5 είναι ότι το πρόβλημα της μακροχρόνιας ανεργίας στην Κρήτη είναι μικρότερο σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα και ότι η εικόνα στην Κρήτη βρίσκεται εγγύτερα στον Ευρωπαϊκό απ' ότι τον Εθνικό μέσο όρο.

Γράφημα 2. 5 Ποσοστό Μακροχρόνιας ανεργίας επί του συνόλου των ανέργων

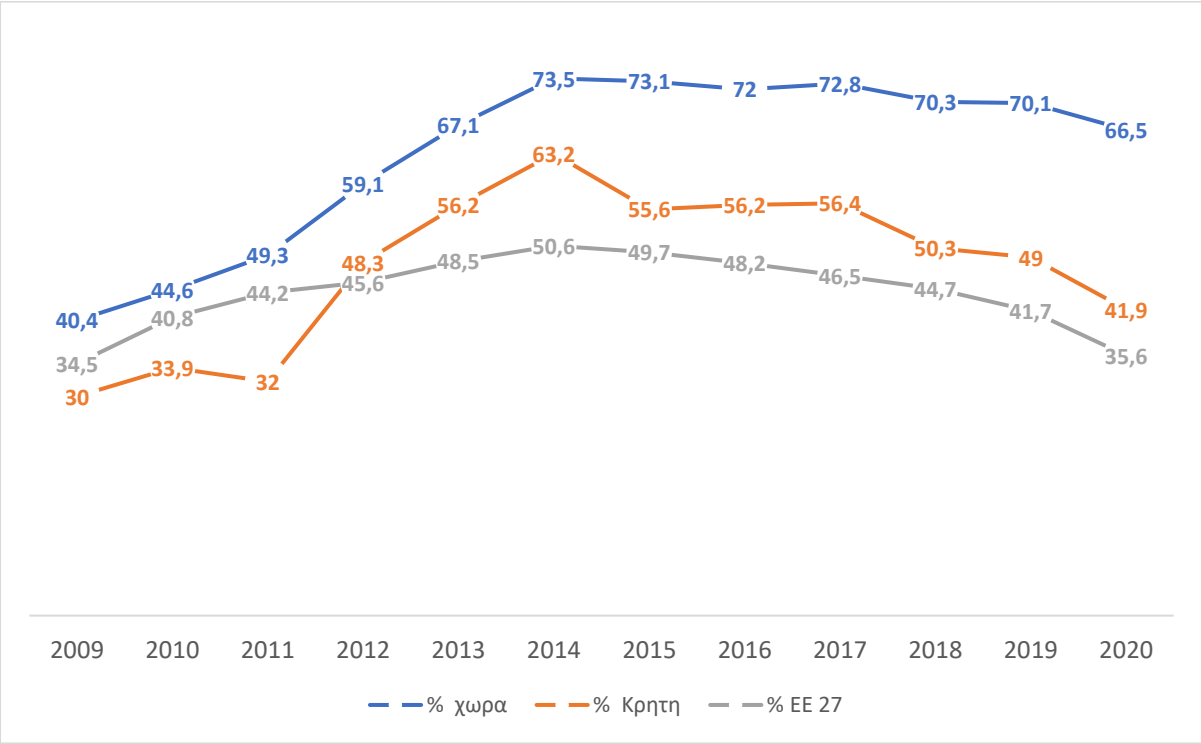

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Εξετάζοντας την διάσταση του φύλου σε σχέση με το φαινόμενο της μακροχρόνιας ανεργίας φαίνεται πως η οικονομική κρίση αποτελεί σημείο καμπής κατά το οποίο σημειώνεται αντιστροφή της γενικής εικόνας. Πιο αναλυτικά μέχρι το 2014 το πρόβλημα ήταν εντονότερο στις γυναίκες ενώ από το 2015 και έπειτα φαίνεται να είναι στον ίδιο βαθμό ή λίγο εντονότερο στους άνδρες. Τέλος, κατά την περίοδο της πανδημίας φαίνεται να αυξήθηκε το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων γυναικών γεγονός το οποίο πιθανότατα σχετίζεται με την εποχική απασχόληση και την μείωση θέσεων εργασίας στον τουρισμό για την περίοδο 2019-2020.

Γράφημα 2. 6 Ποσοστά Μακροχρόνιας ανεργίας ανά Φύλο

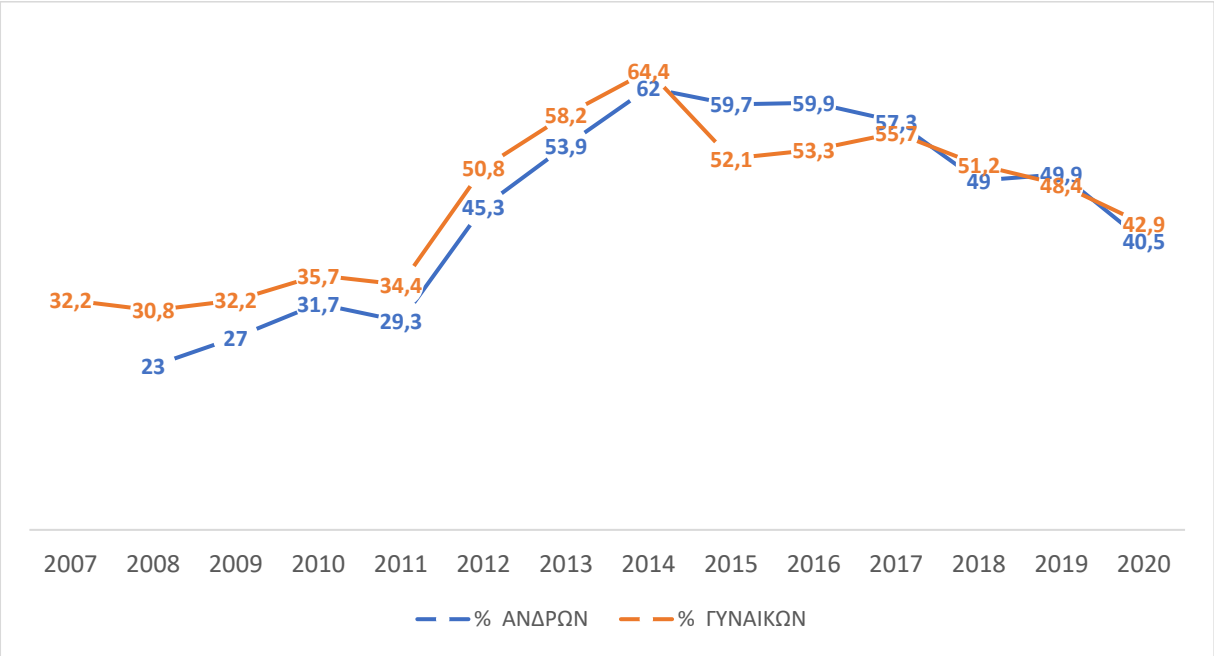

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Τέλος, από την μελέτη της σχέσης μεταξύ επιπέδου εκπαίδευσης και μακροχρόνιας ανεργίας δεν προκύπτει κάποια σαφής συσχέτιση πέραν της τάσης για διαρκή μείωση από το 2017 και έπειτα. Δεν μπορούμε δηλαδή με τα δεδομένα του γραφήματος 1.7 να πούμε με απόλυτη σιγουριά ότι οι μακροχρόνιοι άνεργοι της Κρήτης προέρχονται συνήθως σχετίζονται με κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο εκπαίδευσης. Φαίνεται ότι οι απόφοιτοι Γ'Θμιας εκπαίδευσης να αντιμετωπίζουν μικρότερο πρόβλημα αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό που να μας επιτρέψει να διατυπώσουμε γενικευμένα συμπεράσματα.

Γράφημα 2. 7 Μακροχρόνια ανεργία ανά επίπεδο εκπαίδευσης (%)

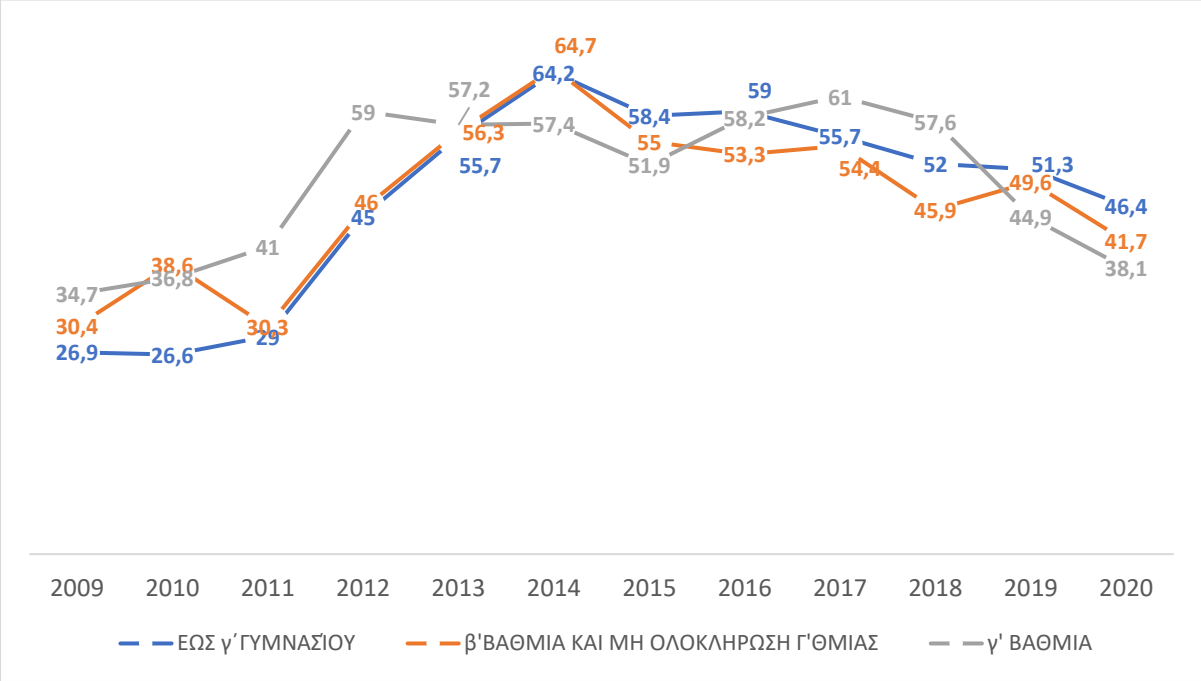

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

3. Σχολική διαρροή

Τα ευρήματα για τη σχολική διαρροή στην Περιφέρεια Κρήτης δεν συνιστούν λόγο σοβαρής ανησυχίας. Παρατηρείται ασφαλώς το εν λόγω φαινόμενο, αλλά με σχετικά μικρή ένταση. Αναλυτικότερα, σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα η Κρήτη βρίσκεται σε αρκετά καλό επίπεδο καθώς βρίσκεται το επίπεδο σχολικής διαρροής στο νησί είναι από τα μικρότερα στην χώρα (0,3%) (Γράφημα 3.1) ενώ παράλληλα βρίσκεται αρκετά χαμηλότερα από τον Εθνικό Μέσο Όρο.

Γράφημα 3. 1 Σχολική Διαρροή ανά Περιφέρεια (2019)

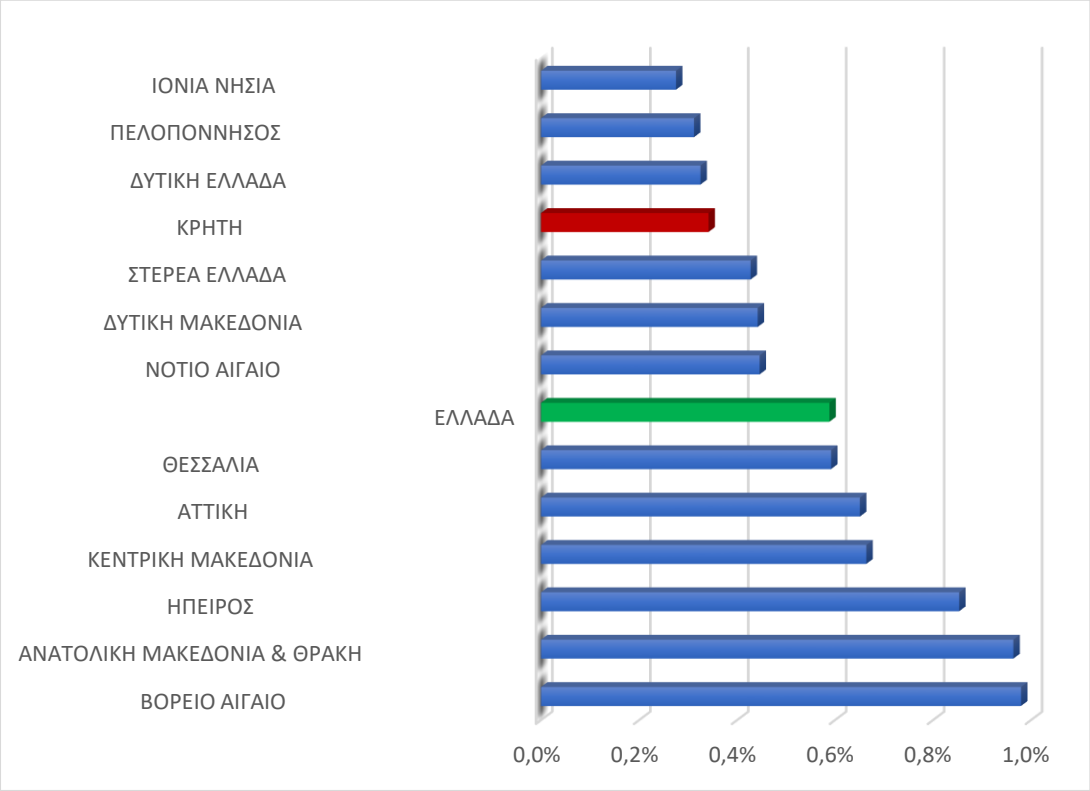

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Επισημαίνεται επίσης, ότι τα ποσοστά της σχολικής διαρροής εμφανίζουν εστιασμένο ενδιαφέρον καθώς συνδέονται με συγκεκριμένες σχολικές μονάδες και περιοχές εντός Δήμων. Επίσης αφορούν κυρίως ημερήσια και εσπερινά ΕΠΑΛ και περιοχές με πληθυσμό ΡΟΜΑ. Τα στοιχεία για το έτος 2020 δείχνουν ότι η μεγαλύτερη σχολική διαρροή είναι μεγαλύτερη στην ΠΕ Ρεθύμνου (1,32%) και μικρότερη στην ΠΕ Ηρακλείου (0,29%). Οι υπόλοιπες δύο περιφερειακές ενότητες τοποθετούνται σε ενδιάμεσες θέσεις. Οι διαφορές ωστόσο μεταξύ των ΠΕ δεν είναι μεγάλες και το φαινόμενο είναι μικρής έντασης. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι τα ΕΠΑΛ προσελκύουν μαθητές με χαμηλότερες συνήθως επιδόσεις οι οποίοι πολλές φορές προσδιορίζουν την επιλογή τους αυτή με βάση κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες. Παράλληλα σε αρκετές περιπτώσεις διαθέτουν μικρότερο πολιτισμικό κεφάλαιο σε σχέση με τους αντίστοιχους του Γενικού Λυκείου ενώ μπορεί να αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες κ.α. (Καλύβας, 2018). Τα προβλήματα αυτά πιθανότατα εντείνονται μέσα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης (Λαζαρίδου, 2021). Συνεπώς, η σχολική διαρροή έστω και μικρής έντασης στην Κρήτη, αφορά ευάλωτους πληθυσμούς συγκεκριμένων περιοχών οι οποίοι μένουν εκτός εκπαίδευσης και δεν τους δίνεται η δυνατότητα να αποκτήσουν – σε ιδανικές συνθήκες επαγγελματικής εκπαίδευσης

– επαγγελματικές δεξιότητες που θα ενισχύσουν τις ευκαιρίες επαγγελματικής ένταξης. Θα πρέπει συνεπώς το ενδιαφέρον των πολιτικών εκπαίδευσης να στραφεί προς αυτές τις περιοχές προκειμένου να δημιουργηθούν κίνητρα αναβάθμισης της εκπαιδευτικής διαδρομής των ευάλωτων πληθυσμών, συνδυαστικά με άλλες ωστόσο πολιτικές παρέμβασης που αφορούν στη συνολική αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Γράφημα 3. 2 Σχολική διαρροή ανά ΠΕ στην Κρήτη (%, 2020)

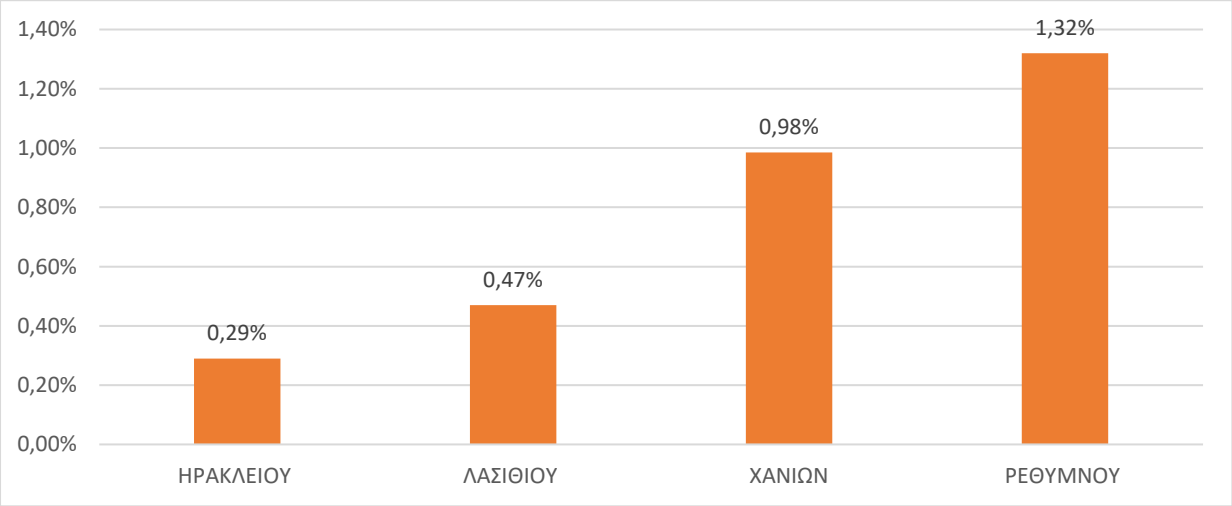

Πηγή: Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπαίδευσης Κρήτης, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Οι κρισιμότερες τιμές σχολικής διαρροής, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, για το 2020, καταγράφονται στους δήμους Μυλοποτάμου (5,05%), Αγίου Βασιλείου (3,88), Ρεθύμνου (3,69%), Αμαρίου (2,65) και Ανωγείων (2,33%). Η γεωγραφική θέση των δήμων και η ορεινότητα, ενισχύουν της ευαλωτότητα του πληθυσμού στις περιοχές αναφοράς. Στα αστικά κέντρα, η διαρροή συνδέεται με περιοχές που διαβιεί πληθυσμός ΡΟΜΑ.

Γράφημα 3. 3 Σχολική διαρροή ανά δήμο στην Κρήτη (%, 2020)

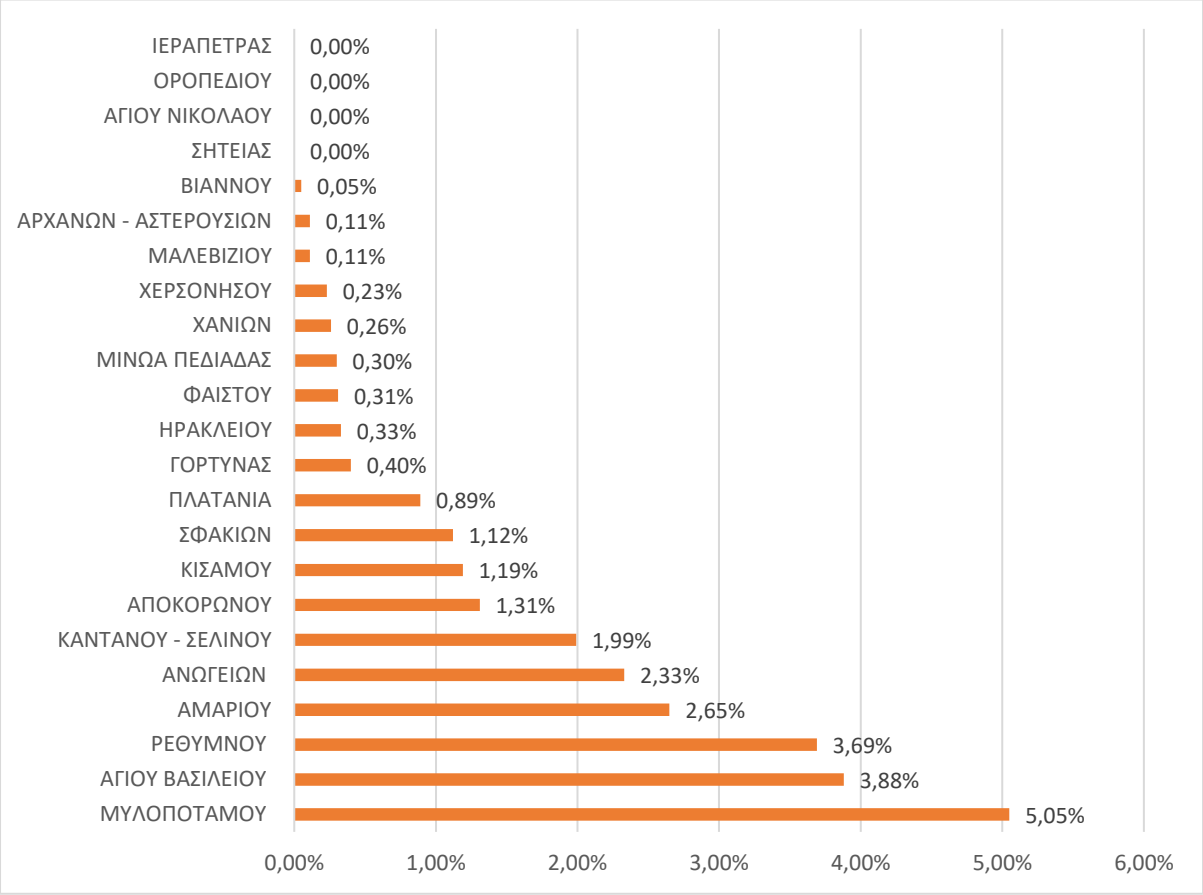

Πηγή: Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπαίδευσης Κρήτης, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

4. Φτώχεια – Συνθήκες διαβίωσης

4.1 Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΕΕΕ ή ΚΕΑ)

Το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (πλέον Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα) είναι ένα προνοιακό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και απευθύνεται σε νοικοκυριά που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα κριτήρια ένταξης του προγράμματος το ατομικό εισόδημα ανά μέλος της οικογένειας δεν μπορεί να ξεπερνά τα 200 το μήνα. Το ατομικό ετήσιο εισόδημα είναι έως 2400 ευρώ ετησίως. Επίσης μια τετραμελής οικογένεια για παράδειγμα, που αποτελείται από δύο ενήλικες και δύο παιδιά δεν μπορεί να έχει ετήσιο οικογενειακό εισόδημα μεγαλύτερο των 4.800€. Το πρόγραμμα βασίζεται σε τρεις πυλώνες: α) την εισοδηματική ενίσχυση, β) τη διασύνδεση με υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης, και γ) τη διασύνδεση με υπηρεσίες ενεργοποίησης που στοχεύουν στην ένταξη ή επανένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική επανένταξη.

Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα δίνεται σε περίπου 273000 ευάλωτα νοικοκυριά στην Ελλάδα. Η κρατική μέριμνα για τη διασφάλιση συνθηκών στοιχειώδους διαβίωσης μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος προβλέπεται στο Άρθρο 21 του Συντάγματος. Ωστόσο, με την εισαγωγή του ΕΕΕ η προσοχή σε επίπεδο κοινωνικής προστασίας στρέφεται στους απόλυτα φτωχούς, παραγνωρίζοντας τη γενικότερη κοινωνική ευημερία της χώρας.

Σε επίπεδο Κρήτης, ο αριθμός των αιτήσεων για τη χορήγηση του ΕΕΕ (ή ΚΕΑ) μειώνεται κάθε έτος. Αναλυτικότερα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης το 2020 υπήρχαν 40% λιγότεροι δικαιούχοι σε σχέση με το 2018. Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων μεγαλύτερη μείωση εντοπίζεται στις Π.Ε. Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Χανίων (45% στην πρώτη και 41% στις δύο επόμενες). Σε επίπεδο δήμων σε όλους τους δήμους της Κρήτης παρατηρείται μείωση με μοναδική εξαίρεση τον Δήμο Οροπεδίου όπου ο αριθμός των δικαιούχων αυξήθηκε κατά 30%. Μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στους δήμους Βιάννου (-59%), Γόρτυνας (-59%) και Καντάνου – Σελίνου (-58%) ενώ ακολουθούν οι δήμοι Ρεθύμνου (-50%) και Μυλοποτάμου (-46%). Στον αντίποδα η μικρότερη μείωση εντοπίζεται στον δήμο Αμαρίου (-6%). Η αξιολόγηση αυτών των ευρημάτων απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή γιατί κατά κύριο λόγο υποδεικνύουν ότι το γενικό οικονομικό επίπεδο των περιοχών αυτών αυξήθηκε άρα οι δικαιούχοι μειώθηκαν (το επίδομα δίνεται με βάση τα δηλωθέντα εισοδήματα). Παρόλα αυτά απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση των αιτιών της μείωσης καθώς μπορεί να συντρέχουν και άλλοι λόγοι που δεν είναι ορατοί από τα αριθμητικά δεδομένα.

Γράφημα 4. 1 Μεταβολή συνολικού αριθμού δικαιούχων ΕΕΕ (ή ΚΕΑ) (2018-2020)

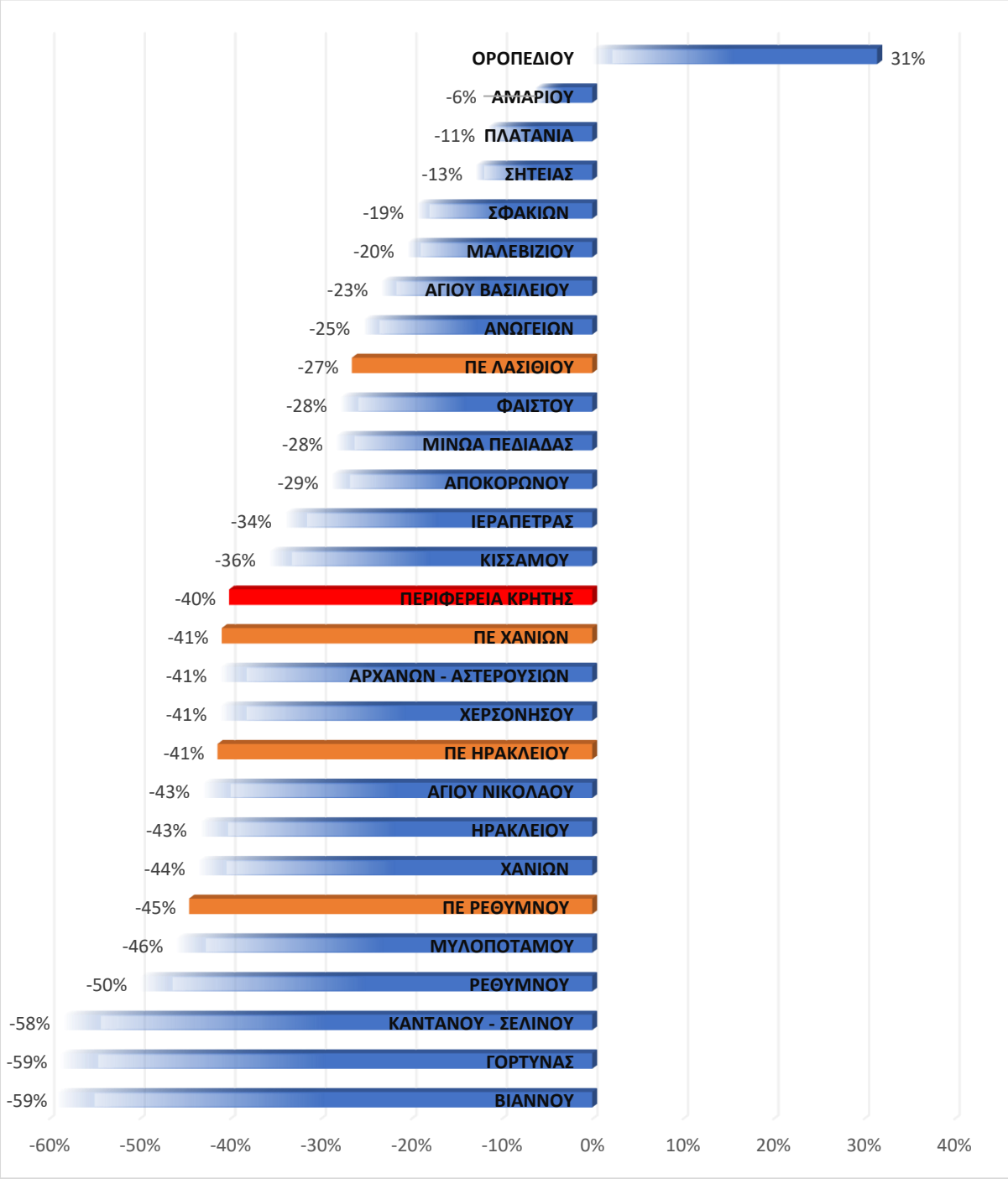

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Μετά την συνεχόμενη μείωση ο συνολικός αριθμός των αιτήσεων έφτανε τις 8325 κατά το έτος 2020. Όσον αφορά τους δικαιούχους του επιδόματος του αντίστοιχου έτους, αυτοί ανέρχονταν σε 25532 (σύνολο μελών νοικοκυριών). Κατά συνέπεια, από τα στοιχεία προκύπτει (με βάση τα στοιχεία εισοδήματος και περιουσίας) αρκετά νοικοκυριά διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας. Αν λάβουμε υπόψη ότι ο συνολικός πληθυσμός στην Κρήτη

ανέρχεται σε 636504 κατοίκους (απογραφή 2011) ο συνολικός αριθμός των δικαιούχων για το έτος 2020 αποτελεί περίπου το 2,7% του πληθυσμού. Στο Διάγραμμα 3.2 αποτυπώνεται ο αριθμός των νοικοκυριών που ωφελούνται από το ΕΕΕ για το χρονικό διάστημα 2018-2020. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι το ποσοστό του πληθυσμού της Κρήτης το οποίο λαμβάνει το συγκεκριμένο επίδομα (ΕΕΕ ή ΚΕΑ) βαίνει διαρκώς μειούμενο καθώς το 2018 αποτελούσε το 4,4% του πληθυσμού με βάσει την απογραφή του 2011 ενώ το 2019 διαμορφώνεται στο 3,4%.

Γράφημα 4. 2 Αριθμός Ωφελούμενων ΕΕΕ (ΚΕΑ) ανά Περιφερειακή Ενότητα και έτος (2018-2020)

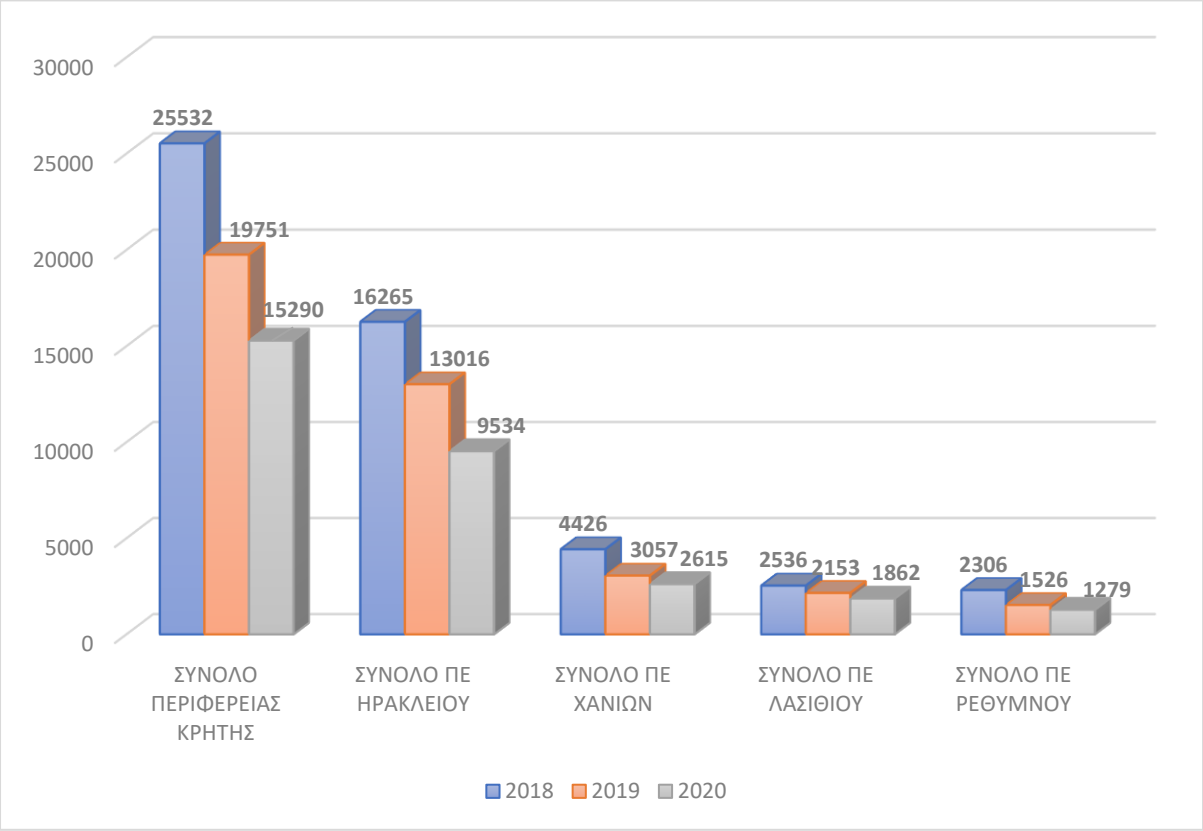

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Το Γράφημα 4.3 παρακάτω παρουσιάζει την ποσοστό του πληθυσμού της Κρήτης με βάση των απογραφή του 2011 το οποίο λαμβάνει το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα. Σε επίπεδο Κρήτης βλέπουμε ότι το 2,7% του πληθυσμού του νησιού διαβιεί σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και λαμβάνει στο σχετικό επίδομα.

Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στις Π.Ε. Ρεθύμνου (3,1%) και Ηρακλείου (3,1%) ενώ καλύτερη είναι η κατάσταση στις Π.Ε. Λασιθίου

(2,5%) και Χανίων (1,7%). Σε επίπεδο δήμων, εντονότερα βιώνουν το πρόβλημα οι κάτοικοι των δήμων Φαιστού (4,6%), Σητείας (4,3%) και Αμαρίου (3,9%) ενώ η μικρότερη αναλογία πληθυσμού – δικαιούχων (μέλη οικογενειών) σημειώνεται στους δήμους Αγίου Βασιλείου (0,4%), Μυλοποτάμου (0,6%) και Αγίου Νικολάου (0,8%).

Γράφημα 4. 3 Ποσοστό δικαιούχων ΕΕΕ ανά δήμο, ΠΕ και Κρήτης, για το έτος 2020 σε σχέση με τον πληθυσμό του δήμου, των ΠΕ και της Κρήτης, κατά την απογραφή του 2011

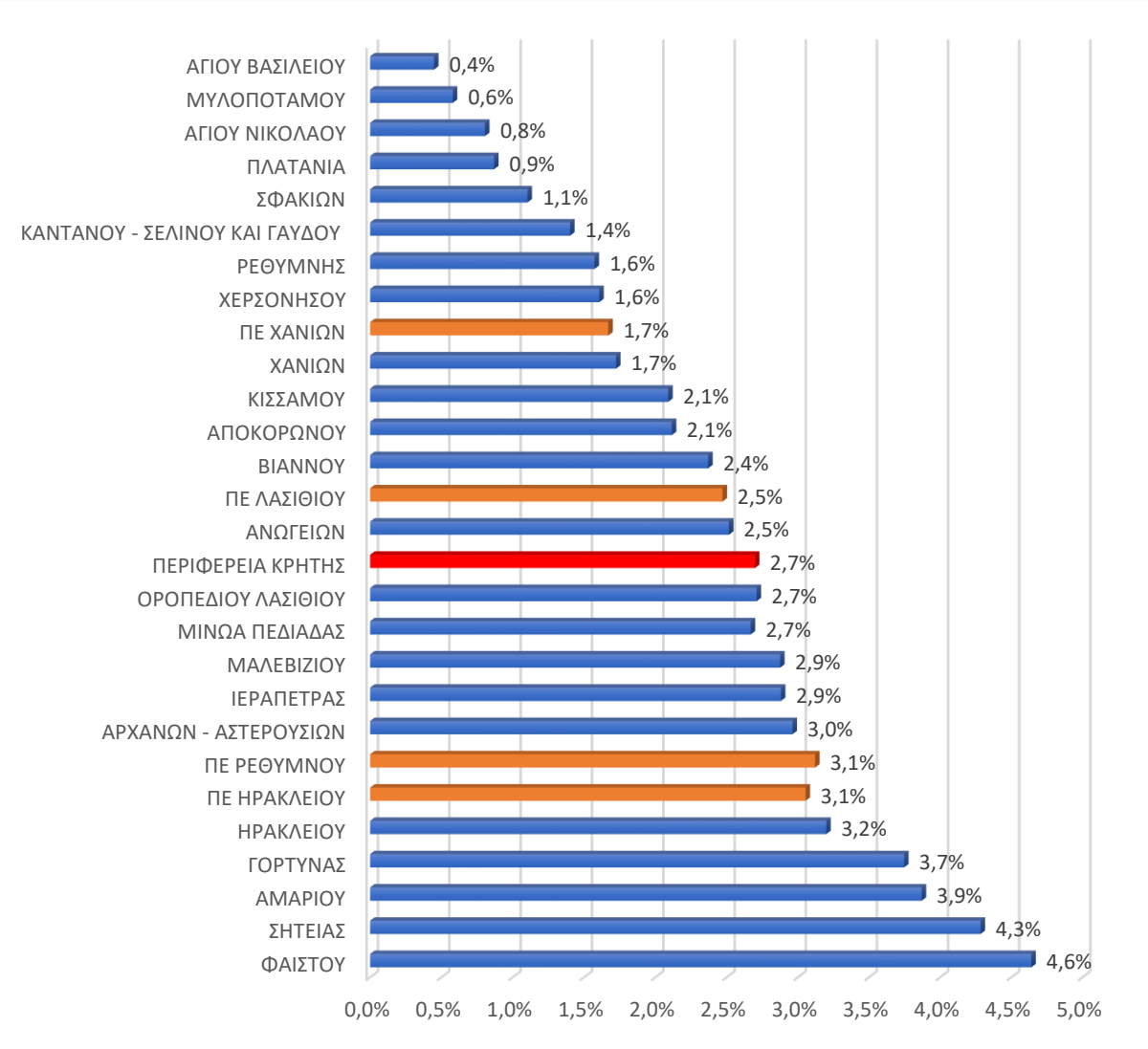

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

4.2 Επίδομα στέγασης

Παράλληλα με το ΕΕΕ χορηγείται και το επίδομα στέγασης σε υψηλό αριθμό νοικοκυριών. Πρόκειται για είναι προνοιακό πρόγραμμα επιδότησης ενοικίου για τα νοικοκυριά που

μισθώνουν την κύρια κατοικία τους[1]. Πρόκειται για παροχή με κριτήρια επιλεξιμότητας[2] των δικαιούχων η οποία για το έτος 2020 απευθύνεται σε 32441 κατοίκους της Κρήτης ή περίπου στο 5,2% των κατοίκων του νησιού (αναλογικά με βάση τον πληθυσμό της Κρήτης, σύμφωνα με την απογραφή του 2011). Σε σχέση με τους δικαιούχους ανά Περιφερειακή Ενότητα μεγαλύτερη συγκέντρωση δικαιούχων εντοπίζεται στην Π.Ε. Λασιθίου (6,9%) ενώ ακολουθούν οι Π.Ε. Ρεθύμνου (5,5%) και Χανίων (5,3%). Σε σχέση με την κατάσταση σε επίπεδο δήμου ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι σύμφωνα με τα δεδομένα του Γραφήματος 3.4 οι δικαιούχοι είναι περισσότεροι σε δήμους μεγάλων πόλεων σε σχέση με τους περιφερειακούς δήμους. Σημειώνεται παρόλα αυτά ότι η ανάγκη καταγράφεται σε όλους τους Δήμους. Παρατηρούμε ωστόσο ότι μεγαλύτερη συγκέντρωση σημειώνεται στους Δήμους Ιεράπετρας (8,7%), Ρεθύμνου (7,7%) με τους Δήμους Χερσονήσου (6,7%), Αγίου Νικολάου, Χανίων και Ηρακλείου να ακολουθούν (5,5%-6,5%). Στον αντίποδα ελάχιστοι είναι αυτοί που λαμβάνουν το επίδομα στέγασης στους Δήμους Ανωγείων και Αμαρίου (0,1% και 0,3% αντίστοιχα). Πιθανή εξήγηση της για αυτό το φαινόμενο αποτελεί η αστικότητα των δήμων, καθώς στις μεγάλες πόλεις το ποσοστό ιδιοκατοίκησης είναι αρκετά μικρότερο σε

[1] ΦΕΚ 792/6-3-2019, (Αριθμ. Απόφασης: Αριθμ. Δ13οικ.10747/256), «καθορισμός όρων και προϋποθέσεων για την εφαρμογή προγράμματος Επιδόματος Στέγασης», άρθρο 1.

[2] ΦΕΚ 792/6-3-2019 (Αριθμ. Απόφασης: Αριθμ. Δ13οικ.10747/256) «καθορισμός όρων και προϋποθέσεων για την εφαρμογή προγράμματος Επιδόματος Στέγασης», άρθρο 4 «κριτήρια ένταξης στο πρόγραμμα»: Το συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού, όπως υπολογίζεται για τους σκοπούς της ένταξης στο πρόγραμμα στέγασης, δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 7.000 ευρώ για μονοπρόσωπο νοικοκυριό, προσαυξανόμενο κατά 3.500 ευρώ για κάθε μέλος του νοικοκυριού. Στη μονογονεϊκή οικογένεια ορίζεται επιπλέον προσαύξηση 3.500 ευρώ για το πρώτο ανήλικο μέλος του νοικοκυριού. Στο νοικοκυριό με απροστάτευτο/α τέκνο/α ορίζεται επιπλέον προσαύξηση 3.500 ευρώ για κάθε απροστάτευτο τέκνο. Το συνολικό εισόδημα δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 21.000 ευρώ ετησίως, ανεξαρτήτως της σύνθεσης του νοικοκυριού. Η συνολική φορολογητέα αξία της ακίνητης περιουσίας του νοικοκυριού στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, όπως αυτή προσδιορίζεται για τον υπολογισμό του συμπληρωματικού ΕΝ.Φ.Ι.Α. με τις διατάξεις του ν. 4223/2013 (Α' 287) και προκύπτει από την τελευταία εκδοθείσα πράξη προσδιορισμού φόρου, δεν μπορεί να υπερβαίνει στο σύνολο της το ποσό των 120.000 ευρώ για το μονοπρόσωπο νοικοκυριό, προσαυξανόμενη κατά 15.000 ευρώ για κάθε πρόσθετο μέλος και έως του ποσού των 180.000 ευρώ. Το συνολικό ύψος των καταθέσεων του νοικοκυριού ή/και η τρέχουσα αξία μετοχών, ομολόγων κτλ, όπως προκύπτουν από την τελευταία εκκαθαρισμένη δήλωση φορολογίας εισοδήματος, δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια του κατωτέρω πίνακα για κάθε τύπο νοικοκυριού, μέχρι και το ποσό των 21.000 ευρώ. Το συνολικό ποσό από τόκους καταθέσεων των μελών του νοικοκυριού σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας ή του εξωτερικού, όπως έχουν δηλωθεί στην τελευταία εκκαθαρισμένη δήλωση φορολογίας εισοδήματος (Ε1), δεν μπορεί να υπερβαίνει ετησίως το ποσό που προκύπτει από τον κατωτέρω μαθηματικό τύπο: Ετήσιος τόκος = όριο καταθέσεων για κάθε τύπο νοικοκυριού * μέσο ετήσιο καταθετικό επιτόκιο /100. Ως έτος υπολογισμού του μέσου καταθετικού επιτοκίου ορίζεται εκείνο στο οποίο αντιστοιχεί η τελευταία εκκαθαρισμένη δήλωση φορολογίας εισοδήματος. Δεν γίνονται δεκτές αιτήσεις νοικοκυριών, τα μέλη των οποίων, βάσει της τελευταίας εκκαθαρισμένης δήλωσης φορολογίας εισοδήματος:
- εμπίπτουν στις διατάξεις του φόρου πολυτελούς διαβίωσης,
- δηλώνουν δαπάνες για αμοιβές πληρωμάτων σκαφών αναψυχής,
- δηλώνουν δαπάνες άνω των χιλίων πεντακοσίων (1.500) ευρώ για δίδακτρα σε ιδιωτικά σχολεία,
- δηλώνουν δαπάνες για οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτοκινήτων, δασκάλους και λοιπό προσωπικό, όπως αυτές προσδιορίζονται στους αντίστοιχους κωδικούς του εντύπου Ε1.

σύγκριση με τις αγροτικές περιοχές. Συνεπώς, τα μικρότερα ποσοστά χορήγησης του επιδόματος σε μια σειρά περιφερειακών δήμων δεν υποδηλώνει την απουσία ανάγκης αλλά μπορεί να εξηγηθεί βάσει άλλων παραγόντων. Το επίδομα στέγασης προσφέρει μια ρεαλιστική αποτύπωση του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων της Κρήτης, καθώς χορηγείται με εισοδηματικά κριτήρια που δεν εντάσσονται στην ακραία φτώχεια, όπως για παράδειγμα ότι το συνολικό ετήσιο εισόδημα για μια οικογένεια με δύο παιδιά μπορεί να φτάσει έως τις 17.500€ ή η συνολική αξία της ακίνητης περιουσίας τους να μην υπερβαίνει τα 165.000€, υποδηλώνοντας την οικονομική κατάσταση αρκετών νοικοκυριών στην Κρήτη, ιδιαίτερα στην περιφερειακή ενότητα Ηρακλείου. Το κατώτατο εισοδηματικό όριο για τη λήψη του επιδόματος στέγασης ορίζεται στα 7.000 ευρώ για το μονοπρόσωπο νοικοκυριό δηλαδή πάνω από το επίσημο όριο της φτώχειας στη χώρα όπως αυτό ορίζεται ετησίως από την ΕΛΣΤΑΤ (για το έτος 2020 το όριο φτώχειας σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ είναι 5.269 ευρώ για μονοπρόσωπα νοικοκυριά).

ράφημα 4. 4 Αναλογία δικαιούχων επιδόματος στέγασης για το έτος 2020 ανά Δήμο και ΠΕ σε σχέση με τον πληθυσμό του δήμου και της ΠΕ σύμφωνα με την απογραφή του 2011

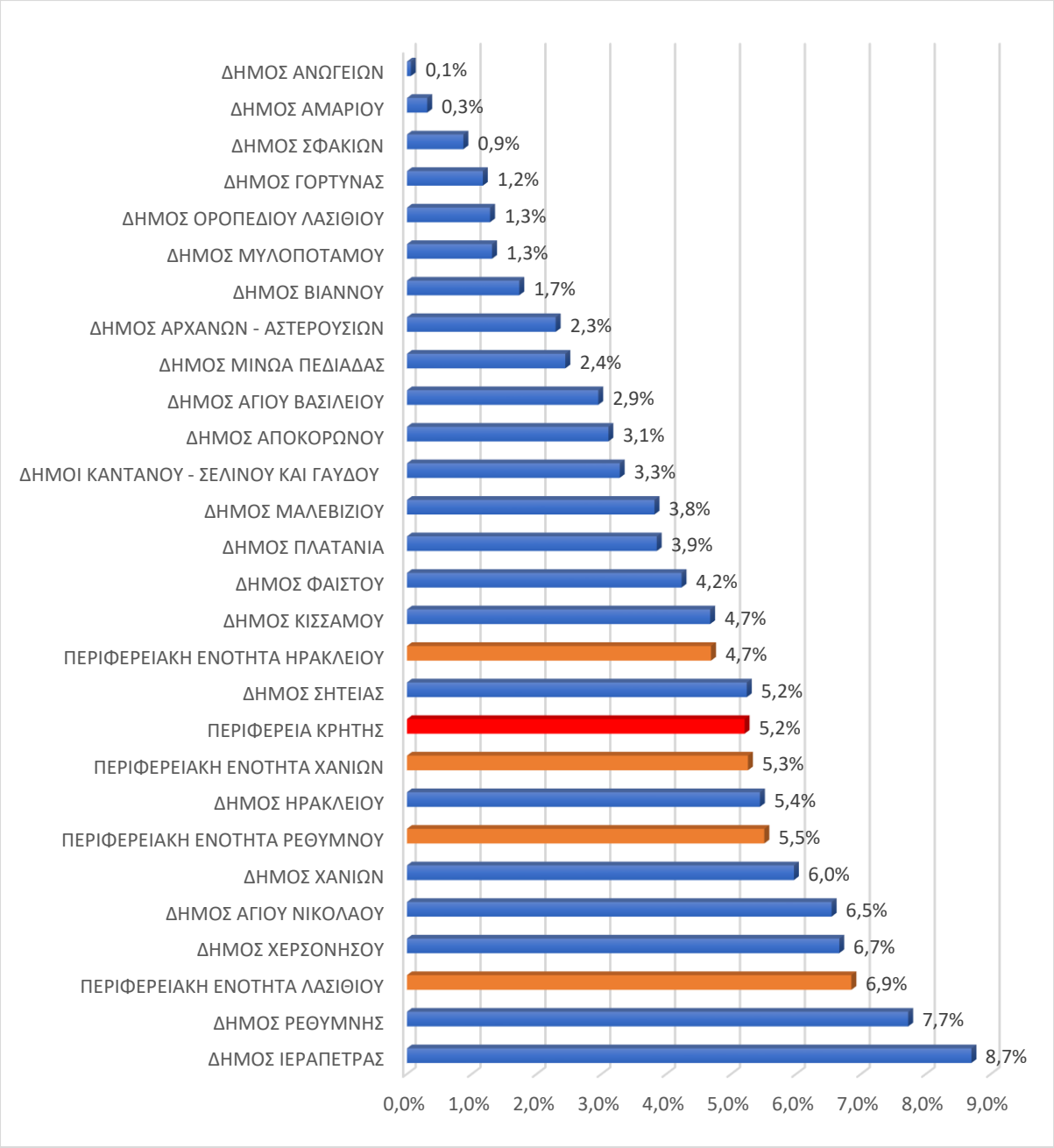

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Σε αντίθεση με τον συνολικό αριθμό των δικαιούχων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος όπου συνεχώς μειώνεται, ο αριθμός των δικαιούχων του επιδόματος στέγασης για τα πρώτα δύο χρόνια (2019 και 2020) του προγράμματος αυξήθηκε, σύμφωνα με το Γράφημα 4.5.

Γράφημα 4. 5 Συνολικός Αριθμός δικαιούχων επιδόματος Στέγασης (2019-2020)

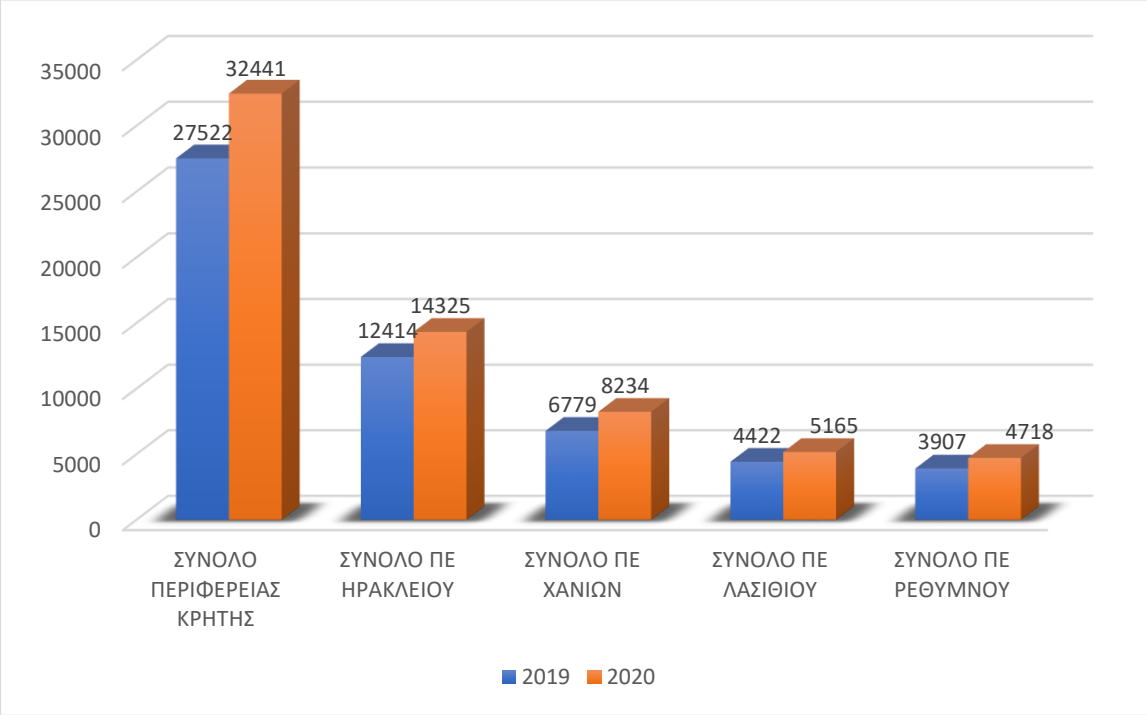

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

Η επιδείνωση της κατάστασης φτώχειας και αποστέρησης στην Κρήτη αποτυπώνεται στο παρακάτω Γράφημα (4.6), όπου η μέση αύξηση σε επίπεδο περιφέρειας Κρήτης είναι 18% ενώ μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στις Π.Ε. Χανίων και Ρεθύμνου (24% και 21% αντίστοιχα). Σε επίπεδο Δήμων, οι δήμοι Ανωγείων, Γόρτυνας και Βιάννου είναι οι μόνοι που παρατηρείται μείωση του αριθμού των δικαιούχων ενώ η μεγαλύτερη αύξηση εντοπίζεται στους δήμους Αγίου Βασιλείου (39%), Φαιστού και Μίνωα Πεδιάδος (περίπου 30%).

Γράφημα 4. 6 Μεταβολή του αριθμού των δικαιούχων Επιδόματος Στέγασης (2019-2020)

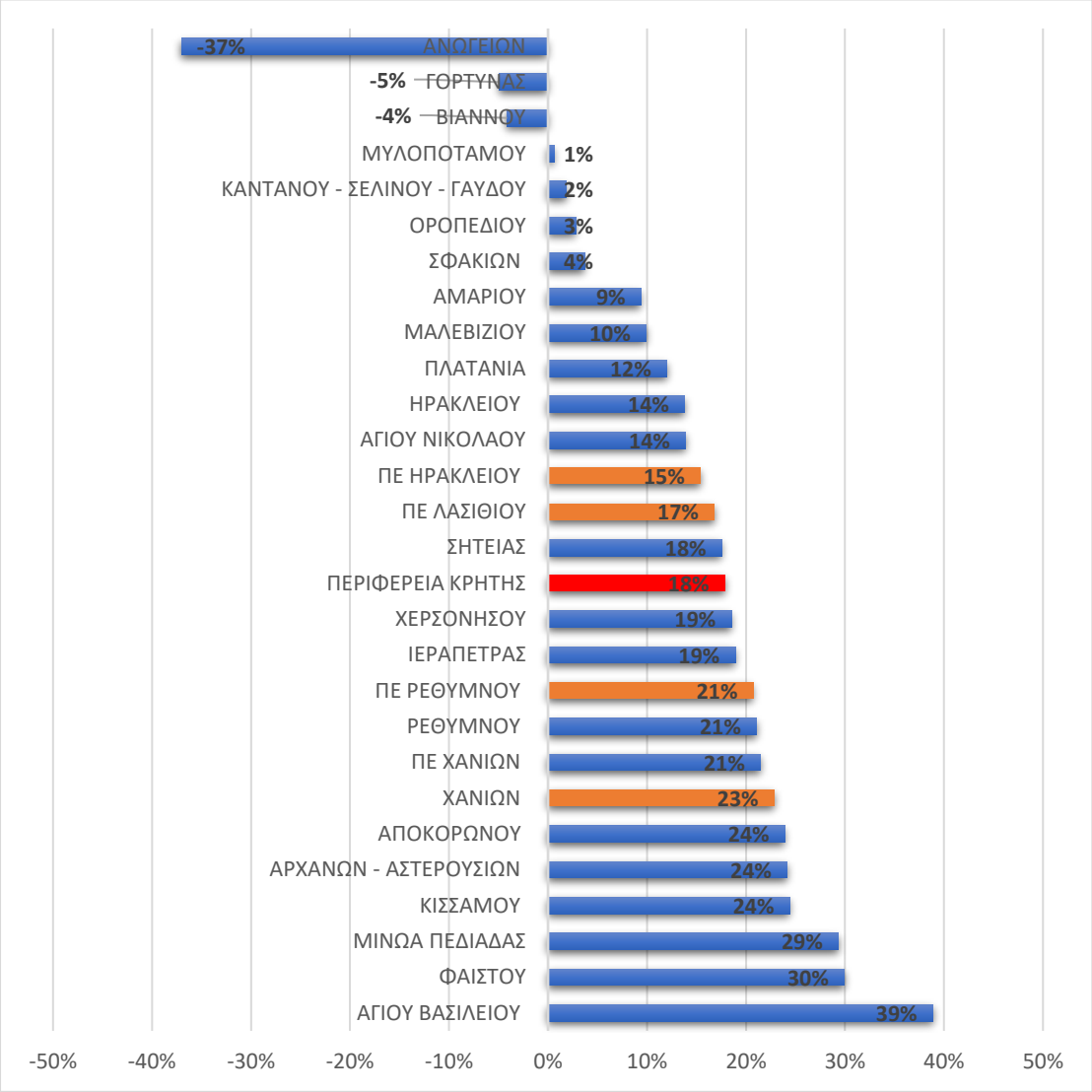

Πηγή: ΗΔΙΚΑ, Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, 2021

5. Χαρτογράφηση Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων. Η δυναμική των κοινωνικών υπηρεσιών.

Το παρόν κεφάλαιο ενδιαφέρεται να διαγνώσει το βαθμό και το εύρος κάλυψης των αναγκών των πολιτών από τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα προγράμματα που εφαρμόζονται στην Κρήτη. Για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων, λαμβάνονται υπόψη τα κοινωνικά προγράμματα και οι κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται μέσω των Δήμων της Κρήτης. Η κρισιμότητα της συμβολής των Δήμων στο υπό εξέταση θέμα, συνδέεται με το γεγονός ότι μέσω των υπηρεσιών τους έρχονται σε άμεση επαφή με τον πολίτη. Αναπτύσσουν επίσης μία δυναμική η οποία ενώ εντοπίζεται σε τοπικό επίπεδο μεταφέρει την εικόνα της

κοινωνικής διοίκησης στην Κρήτη, με αντιπροσωπευτικό τρόπο, τόσο για τις Περιφερειακές Ενότητες όσο και για το σύνολο της γεωγραφικής της επικράτειας.

Οι υπηρεσίες γενικού πληθυσμού, όπως τα Κέντρα Κοινότητας, αποκτούν ειδικό ενδιαφέρον στην παρούσα προσέγγιση, καθώς διαθέτουν το «προνόμιο» να αποτελούν την Πύλη εισόδου όλων των κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού στις κοινωνικές παροχές και τα δικαιώματα. Μέσω αυτών, η κοινωνική διοίκηση έχει τη δυνατότητα, υπό προϋποθέσεις, να προβεί σε απευθείας διάγνωση και αντιμετώπιση αναγκών σε τοπικό επίπεδο για όλες τις ομάδες και τα άτομα που έχουν ανάγκη υποστήριξης.

Έχοντας ως παραδοχή ότι όσο αυξάνονται οι ωφελούμενοι των υπηρεσιών και τα αιτήματα τους τόσο μεγαλώνει και η ανάγκη κρατικής αρωγής, διερευνώνται αριθμητικά δεδομένα ωφελούμενων και αιτήσεων των κοινωνικών υπηρεσιών και των προγραμμάτων των Δήμων της Κρήτης. Η συλλογή των στοιχείων έγινε από το Παρατηρητήριο στο πλαίσιο της χαρτογράφησης που διενήργησε κατά τη διάρκεια του έτους 2021 σε συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων. Στο σύνολό τους τα στοιχεία αυτά που αφορούν στα έτη 2018-2020, είναι ικανά να δώσουν απαντήσεις ως προς τις ανάγκες και τη δυναμική της κοινωνικής διοίκησης στις τοπικές κοινωνίες. Για ποιες ομάδες ωστόσο του πληθυσμού αυξάνεται αυτή η ανάγκη και ποιες ανάγκες ομάδων του πληθυσμού καλύπτει ή οφείλει να καλύψει το δημόσιο? Υπάρχουν ανάγκες που δεν καλύπτονται και χρήζουν ικανοποίησης? Ποια η σημασία της οργάνωσης και λειτουργίας καθώς και της στελέχωσης των υπηρεσιών και των υποδομών τους? Τί μας λέει η γεωγραφία των υπηρεσιών?

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά θα δοθούν στη συνέχεια, έχοντας ως βασική αρχή την ανάδειξη της σπουδαιότητας του ρόλου των κοινωνικών υπηρεσιών τόσο στη διάγνωση κοινωνικών αναγκών όσο και στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων αλλά κυρίως στη συνολική ανάπτυξη και ευημερία των τοπικών κοινωνιών.

5.1 Πλήθος και είδος υπηρεσιών

Τα γραφήματα που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα αφορούν στη χαρτογράφηση των βασικών υπηρεσιών και προγραμμάτων τα οποία παρέχονται από τους Δήμους της Κρήτης. Οι υπηρεσίες χωρίζονται σε κατηγορίες με βάση το είδος των παροχών τους και την ομάδα εξυπηρέτησης. Σε σχέση με το πρώτο, από το Γράφημα 5.1 προκύπτει ότι σε επίπεδο

περιφέρειας Κρήτης από τους δήμους προσφέρονται 343 προγράμματα και υπηρεσίες με τους βρεφικούς και παιδικούς σταθμούς να αποτελούν την πολυπληθέστερη υπηρεσία και το Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι να αποτελεί την δομή που έχει παρουσία σε όλους του δήμους της Κρήτης με εξαίρεση αυτόν της Γαύδου.

Γράφημα 5. 1 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών Δήμων Κρήτης ανά κατηγορία σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης (2021)

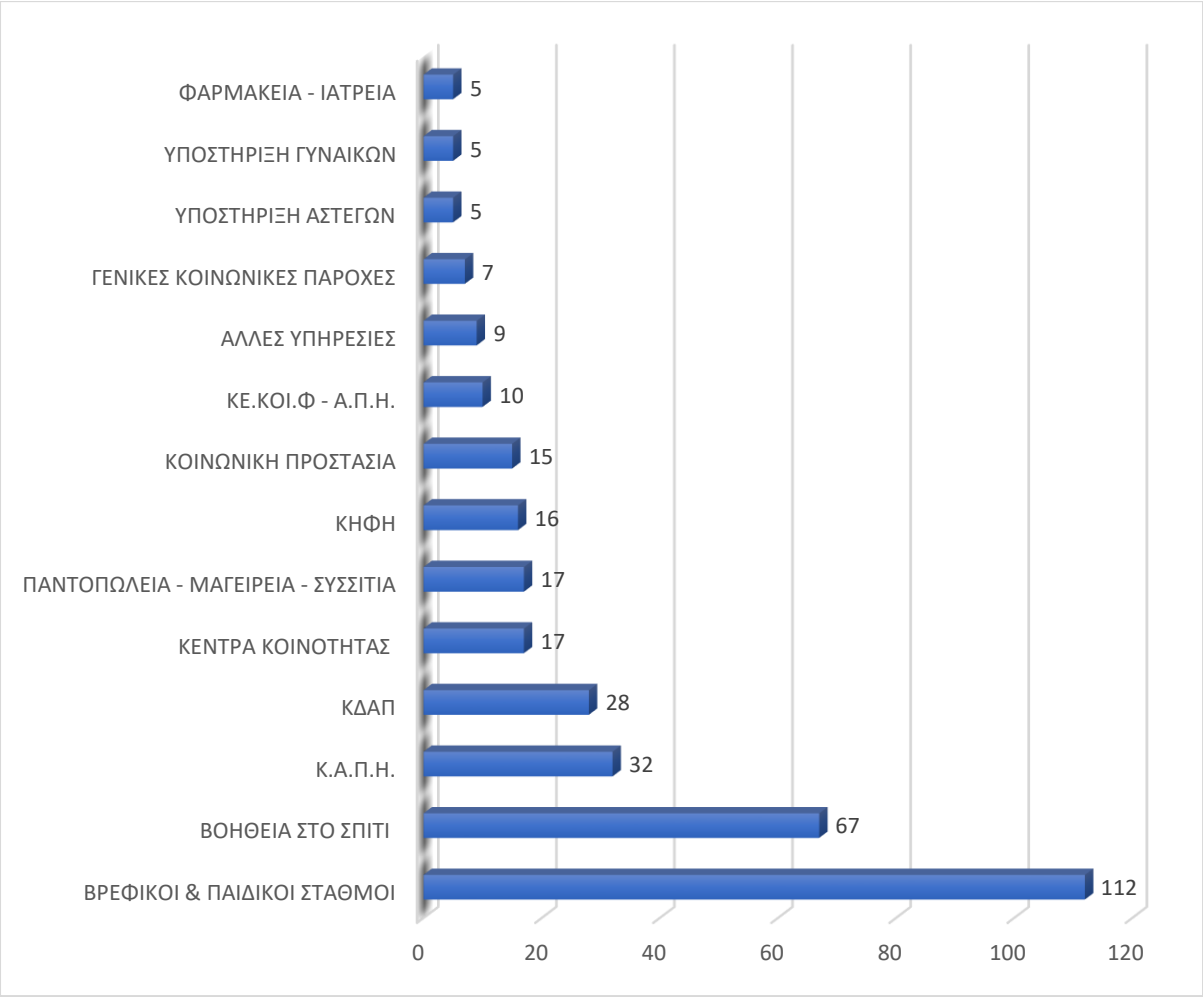

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με την κατανομή των υπηρεσιών ανά Περιφερειακή Ενότητα, όπως είναι αναμενόμενο λόγω της πληθυσμιακής κατανομής, οι περισσότερες υπηρεσίες των Δήμων βρίσκονται στην ΠΕ Ηρακλείου. Επίσης, στην συγκεκριμένη Π.Ε. μπορούν να απαντηθούν όλα τα είδη κοινωνικών δομών και υπηρεσιών κάτι που δεν συμβαίνει στις άλλες Π.Ε. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ΚΕΚΟΙΦΑΠΗ ως είδος δομής υπάρχουν μόνο στον Δήμο Ηρακλείου και ότι υπηρεσίες Υγείας (Ιατρεία και Φαρμακεία) παρέχονται μόνο από δήμους της ΠΕ Ηρακλείου. Πρόκειται για τη μετεξέλιξη των ΚΑΠΗ σε υπηρεσίες γενικού πληθυσμού

προκειμένου να ενισχύσουν την παρουσία των κοινωνικών υπηρεσιών στην αντιμετώπισης των συνεπειών της οικονομικής κρίσης. Κέντρα υποστήριξης Αστέγων λειτουργούν στους Δήμους Ηρακλείου και Χανίων ενώ είναι αξιοσημείωτο ότι σε ολόκληρη την Π.Ε. Λασιθίου δεν λειτουργεί κανένα κέντρο υποστήριξης γυναικών.

Γράφημα 5. 2 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά είδος σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (2021)

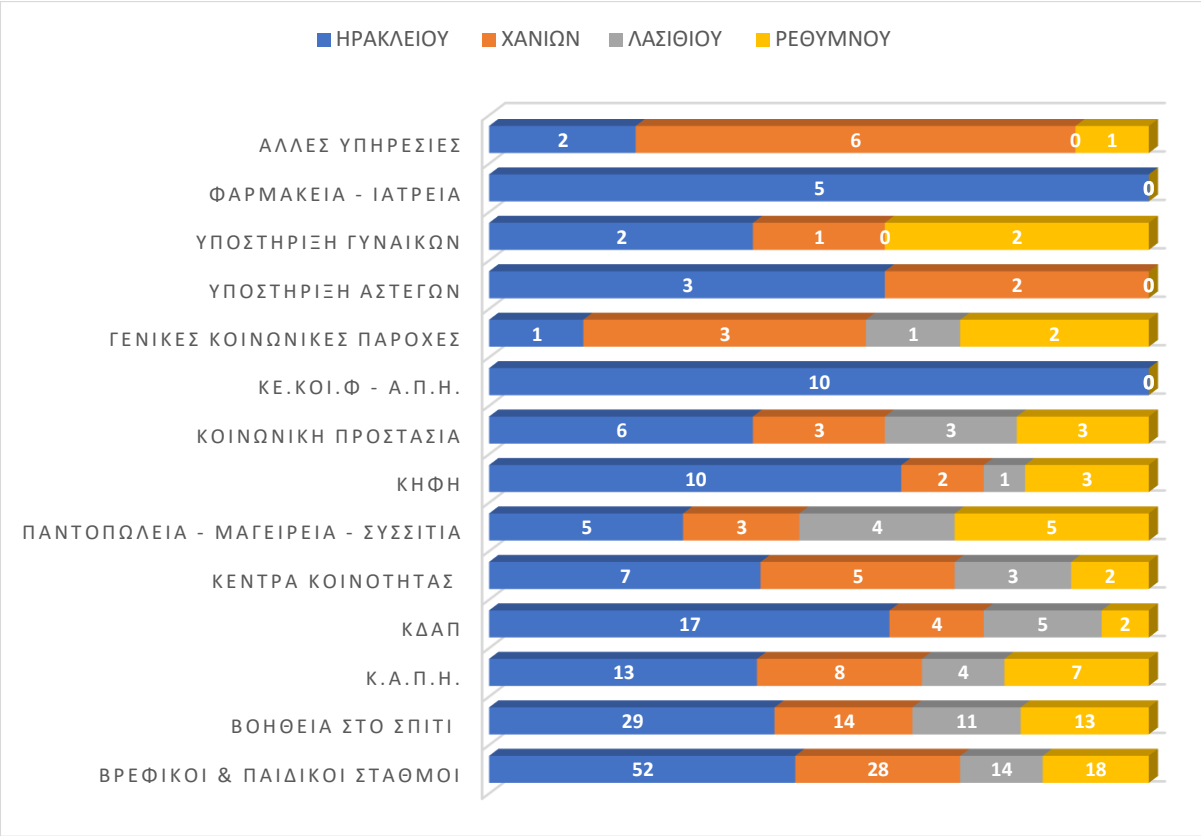

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με τις κοινωνικές ομάδες που εξυπηρετούν οι υπηρεσίες (Γράφημα 5.3), οι περισσότερες στοχεύουν στο να προσφέρουν βοήθεια στο παιδί και την οικογένεια, τους Ηλικιωμένους, τα ΑμεΑ και τέλος τον Γενικό πληθυσμό. Ενώ ελάχιστες είναι οι δομές σε επίπεδο Κρήτης οι οποίες προσφέρουν υποστήριξη σε ομάδες όπως οι άστεγοι, οι γυναίκες και οι μετανάστες.

Γράφημα 5. 3 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά κοινωνική ομάδα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης (2021)

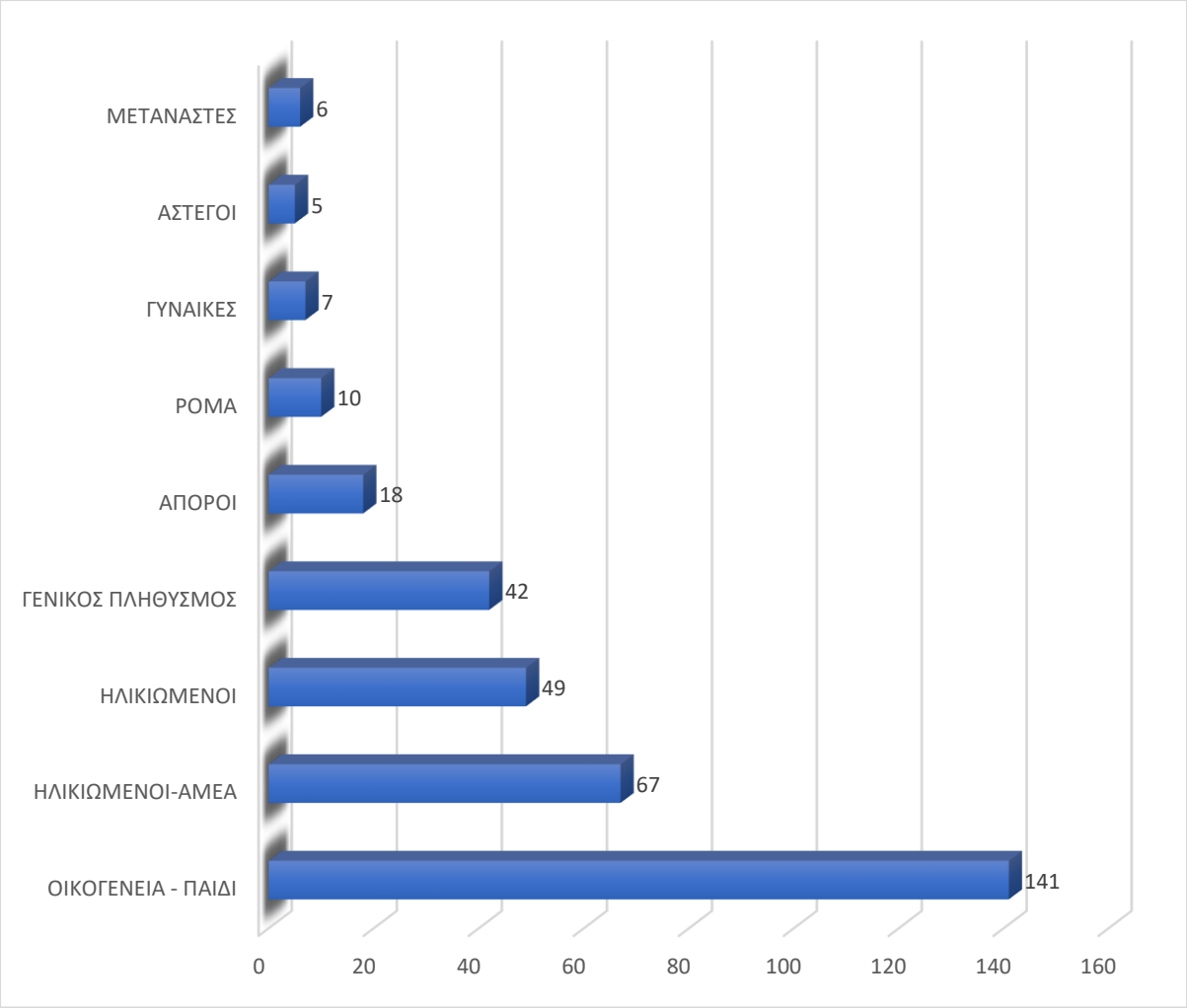

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με τις ομάδες του πληθυσμού που εξυπηρετούνται από τις υπηρεσίες ανά περιφερειακή ενότητα στην Περιφέρεια Κρήτης από το Γράφημα 5.4 προκύπτει ότι γενικά υπάρχει μια αναλογικότητα μεταξύ του είδους και πλήθους των υπηρεσιών και το βαθμού αστικότητας και του πληθυσμιακού μεγέθους των Δήμων. Για παράδειγμα υπηρεσίες για αστέγους υπάρχουν νόμο στις ΠΕ Ηρακλείου και Χανίων καθώς εκεί βρίσκονται οι δύο μεγαλύτερες πόλεις τις Κρήτης. Λόγω του υψηλού βαθμού αστικότητας των περιοχών αυτών – κυρίως του Ηρακλείου - είναι αναμενόμενος ο μεγαλύτερος αριθμός αστέγων. Επίσης υπηρεσίες που στοχεύουν στους Ρομά υπάρχουν μόνο στο Ηράκλειο και το Χανιά καθώς εκεί υπάρχουν τα παραρτήματα Ρομά των Κέντρων Κοινότητας. Στο Δήμο Ηρακλείου και Χανίων εξυπηρετούνται όλες οι αναφερόμενες πληθυσμιακές ομάδες. Επίσης, στον νομό Λασιθίου δεν υπάρχουν υπηρεσίες που να στοχεύουν στην υποστήριξη γυναικών - θυμάτων βίας, όπως τα συμβουλευτικά κέντρα ή οι ξενώνες φιλοξενίας.

Ένα γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την εξέταση όλων των γραφημάτων της ενότητας είναι ότι φαίνεται να επικρατεί μια σχετικά ορθολογική κατανομή των κοινωνικών υπηρεσιών στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά περιοχές. Όσο πιο αστική είναι η περιοχή τόσο μεγαλύτερο είναι το εύρος κάλυψης των αναγκών στον πληθυσμό με βάση την ομάδα. Πιο αναλυτικά, στα αστικές περιοχές φαίνεται να παρατηρείται εντονότερα η ανάγκη κάλυψης αναγκών για περισσότερες πληθυσμιακές ομάδες. Επιβεβαιώνεται με αυτό τον τρόπο ότι εκεί που υπάρχει ανάγκη υπάρχει και η αντίστοιχη υπηρεσία και ότι περισσότερες υπηρεσίες εντοπίζονται εκεί που εντοπίζεται και η μεγαλύτερη ανάγκη. Είναι δηλαδή, σαν η παρουσία των υπηρεσιών να υποδηλώνει και την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι περιοχές καθώς επίσης και τις δυσκολίες που φαίνεται να αντιμετωπίζουν. Αν και αυτό φαίνεται να ισχύει κατά κανόνα, υπάρχουν περιπτώσεις όπως για παράδειγμα οι γυναίκες που έχουν υποστεί βία όπου παρά την ύπαρξη επιτακτικής ανάγκης δεν φαίνεται να υπάρχουν οι αντίστοιχες υπηρεσίες. Επίσης, για κάποιες περιοχές εκτός των αστικών κέντρων (αλλά και για την περίπτωση της πόλης του Ρεθύμνου) η μη ύπαρξη υπηρεσιών για αστέγους δεν συνεπάγεται την απουσία τους. Για την πόλη του Ρεθύμνου για παράδειγμα η ανάγκη παροχής καταλύματος στους άστεγους καλύπτεται από την τοπική εκκλησία ενώ για άλλες περιοχές η πιθανότερη εξήγηση για την απουσία αστέγων είναι ότι δεν καταγράφονται επισήμως.

Γράφημα 5. 4 Πλήθος παρεχόμενων υπηρεσιών των Δήμων Κρήτης ανά ομάδα ωφελούμενων σε επίπεδο Περιφερειακής ενότητας (2021)

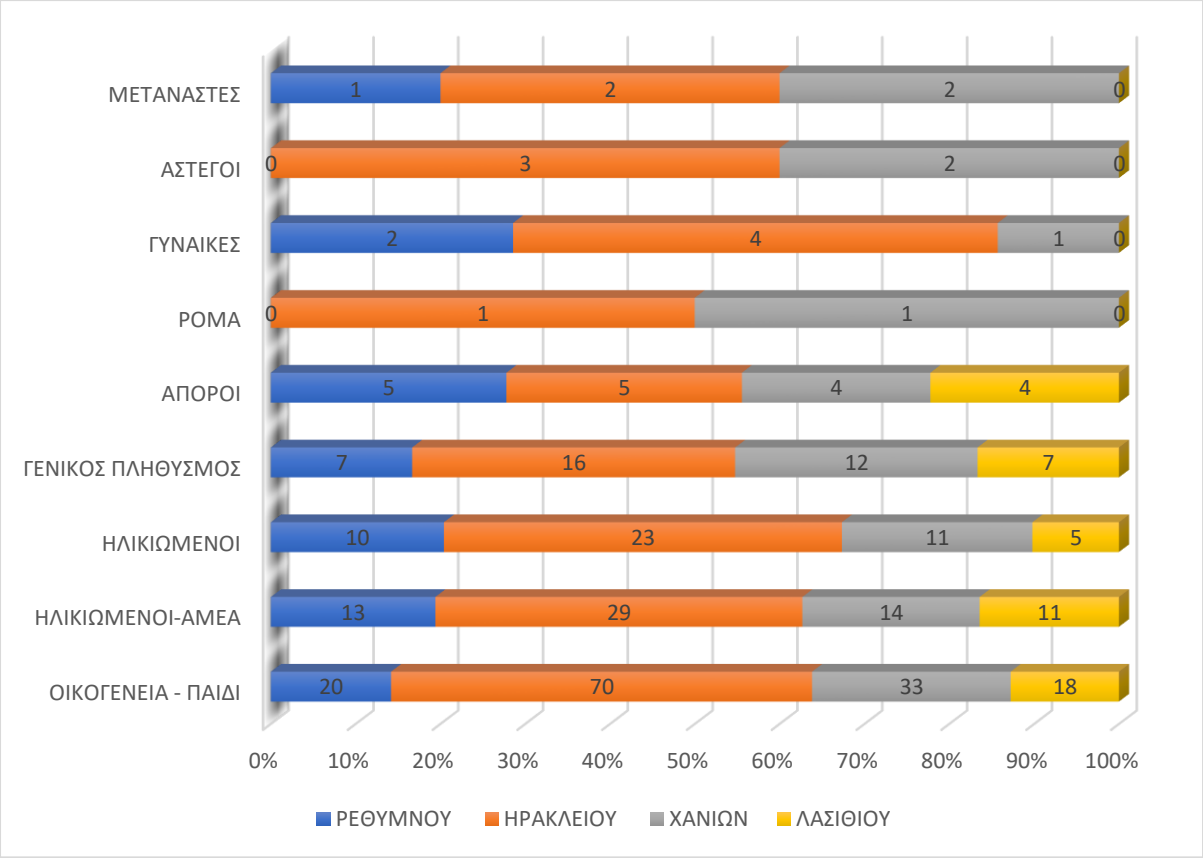

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Το πλήθος των δομών και οι ομάδες των εξυπηρετούμενων από την κάθε δομή δεν είναι αρκετά για να αποδώσουν τον συνολικό αριθμό εξυπηρετούμενων από αυτές. Σύμφωνα με τα δεδομένα του Γραφήματος 5.5 ο αριθμός των εξυπηρετούμενων από τις δομές των δήμων παρουσιάζει αύξηση για το διάστημα 2018-2019 όπου και αγγίζει τις 53.000 εξυπηρετούμενους[3]. Για το διάστημα 2019-2020 παρατηρείται μείωση του συνολικού αριθμού εξυπηρετούμενων η οποία όμως, σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να ιδωθεί ως μείωση της ανάγκης αλλά αντίθετα θα πρέπει να θεωρηθεί σαν αποτέλεσμα του περιορισμού της πρόσβασης των πολιτών στις υπηρεσίες τον οποίο επέφερε η πανδημία covid-19 για το έτος 2020 (το οποίο εξετάζεται στο παρόν). Αναλυτικότερα για ένα μεγάλο διάστημα του έτους 2020 πολλές από τις υπηρεσίες των δήμων όπως π.χ. τα ΚΑΠΗ ανέστειλαν τις υπηρεσίες τους ενώ για πολλές άλλες η εξυπηρέτηση γινόταν ηλεκτρονικά η με μεγάλη δυσκολία λόγο των περιορισμών οπότε είναι αναμενόμενο να εμφανίζεται μικρότερος αριθμός ωφελούμενων.

[3] Δεν αφορά μοναδικά άτομα, κάποιος ωφελούμενος μπορεί να κάνει χρήση διαφορετικών υπηρεσιών

Γράφημα 5. 5 Αριθμός ατόμων[4] που εξυπηρετήθηκαν από τις υπηρεσίες των Δήμων σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης

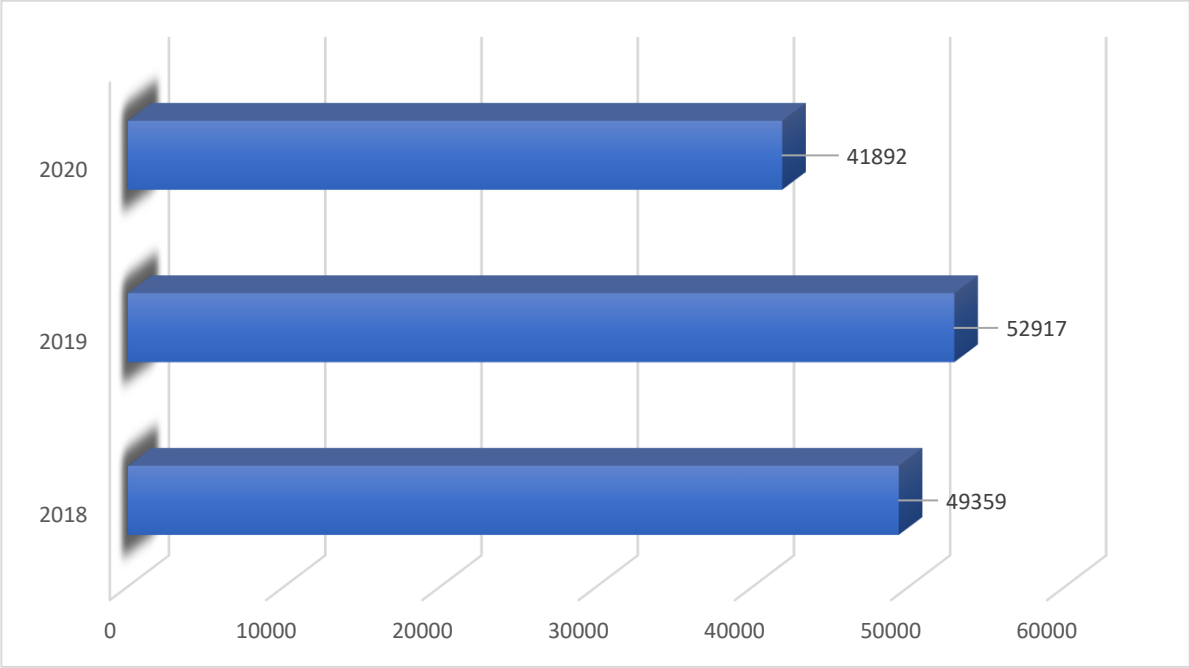

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με τις πληθυσμιακές ομάδες από τις οποίες προέρχονται οι ωφελούμενοι των δήμων το γράφημα 5.6 προσφέρει τις απαραίτητες πληροφορίες για την σύγκριση των ετών 2018, 2019 και 2020. Φαίνεται ότι οι ηλικιωμένοι και ο γενικός πληθυσμός είναι οι ομάδες που αποτελούν περισσότερους από τους μισούς εξυπηρετούμενους των υπηρεσιών των δήμων για όλα τα έτη. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι για το 2020 παρόλο που εξακολουθούν να αποτελούν τις δύο πολυπληθέστερες ομάδες επωφελούμενων ο συνολικός αριθμός τους έχει μειωθεί ενώ παράλληλα παρατηρείται αύξηση της ομάδας Ηλικιωμένοι-ΑΜΕΑ η οποία αντικατοπτρίζει τους ωφελούμενους του προγράμματος βοήθεια στο σπίτι. Τα δεδομένα αυτά αποτελούν στην ουσία μια επιβεβαίωση των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω ότι δηλαδή τα μέτρα καταπολέμησης της COVID-19 περιόρισαν την πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες. Κατά συνέπεια αυτών αυξήθηκε αναλογικά το ποσοστό και ο αριθμός των εξυπηρετούμενων από τα προγράμματα κατοίκων βοήθειας. Αύξηση παρουσιάζει και ο αριθμός των απόρων που ωφελήθηκαν από δομές όπως κοινωνικά παντοπωλεία, συσσίτια κλπ. δείχνοντας τη σχετική αύξηση του αριθμού των ατόμων που επιζητά υλική συνδρομή ως έμμεση εισοδηματική ενίσχυση.

[4] Δεν αφορά μοναδικά άτομα

Τέλος, μείωση παρατηρείται στον αριθμό των εξυπηρετούμενων μεταναστών που ίσως και αυτό σχετίζεται με την πανδημία ενώ σταθερό παραμένει το ποσοστό των εξυπηρετούμενων γυναικών και αστέγων. Σχετίζεται ωστόσο και από το γεγονός ότι το πλήθος των υπηρεσιών που εξυπηρετούν αποκλειστικά τις συγκεκριμένες ομάδες είναι πολύ περιορισμένο με συνέπεια οι πληθυσμοί αυτοί να περιλαμβάνονται στο γενικό πληθυσμό και να μην καταμετρώνται ξεχωριστά. Η περίπτωση των Κέντρων Κοινότητας στο πλαίσιο εξυπηρέτησης του γενικού πληθυσμού και της διάγνωσης αναγκών ατόμων και ομάδων του πληθυσμού της Κρήτης είναι κρίσιμη και θα εξεταστεί ξεχωριστά παρακάτω.

Γράφημα 5. 6 Ποσοστά επί του συνόλου των εξυπηρετούμενων των υπηρεσιών των Δήμων ανά ομάδα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης

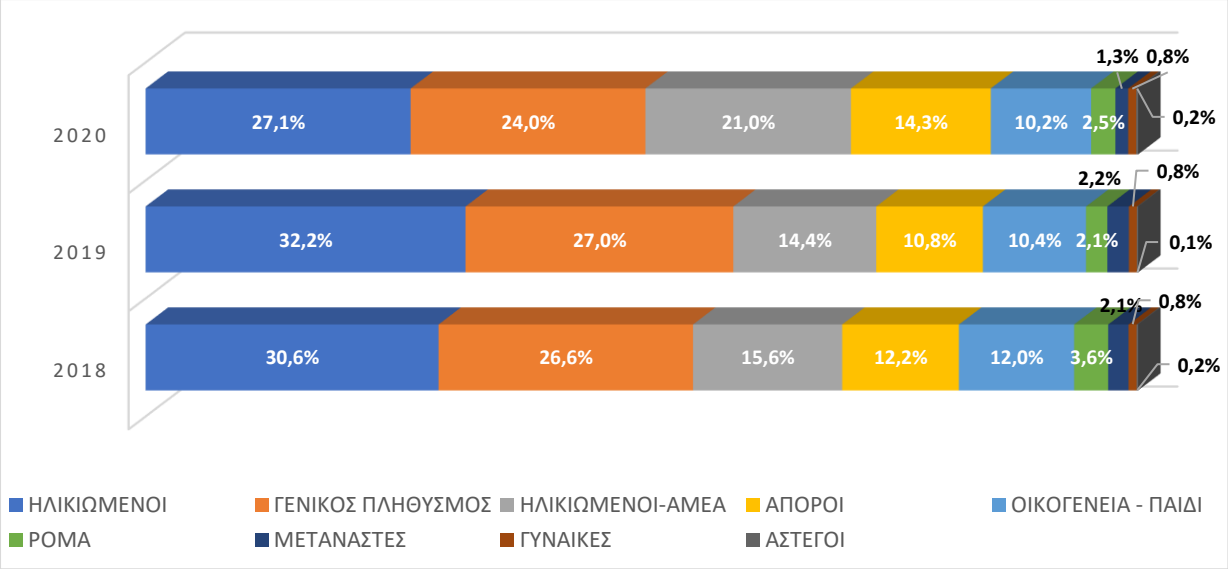

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Στην συνέχεια παρουσιάζεται ο αριθμός των αιτήσεων που υποβλήθηκε σε κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων, ανά έτος, για την περίοδο 2018-2020, προκειμένου να διερευνηθεί η διαχρονική εξέλιξη αναγκών.

Το Γράφημα 5.7 παρουσιάζει την αναλογία των αιτήσεων σε Κοινωνικά Φροντιστήρια, Κοινωνικά Παντοπωλεία, στο Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι και στους Παιδικούς, Βρεφικούς και Βρεφονηπιακούς σταθμούς σε σχέση με το σύνολο των αιτήσεων που έγιναν στους Δήμους της ΠΕ Ηρακλείου ανά έτος. Η γενική εικόνα από το ένα έτος στο άλλο παρουσιάζει την αύξηση του λόγου των αιτήσεων σε όλες τις δομές. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια πρώτη

ένδειξη ότι οι ανάγκες αυξάνονται χρόνο με τον χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, η πιο εντυπωσιακή αύξηση παρατηρείται στον αριθμό αιτήσεων του κοινωνικού φροντιστηρίου, όπου το 2018 έγιναν 30 αιτήσεις, το 2019 έγιναν 129 αιτήσεις σημειώνοντας αύξηση 330% και το 2020 σημειώθηκε επιπλέον αύξηση 29%. Ο αριθμός των αιτήσεων για εγγραφή των παιδιών στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς και στο πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι για το διάστημα 2018-2020 παρουσιάζει επίσης αύξηση 22% και 20% αντίστοιχα ενώ οι αιτήσεις για εγγραφή στα κοινωνικά παντοπωλεία αυξήθηκαν 92%.

Γράφημα 5. 7 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου για τα έτη 2018-2020

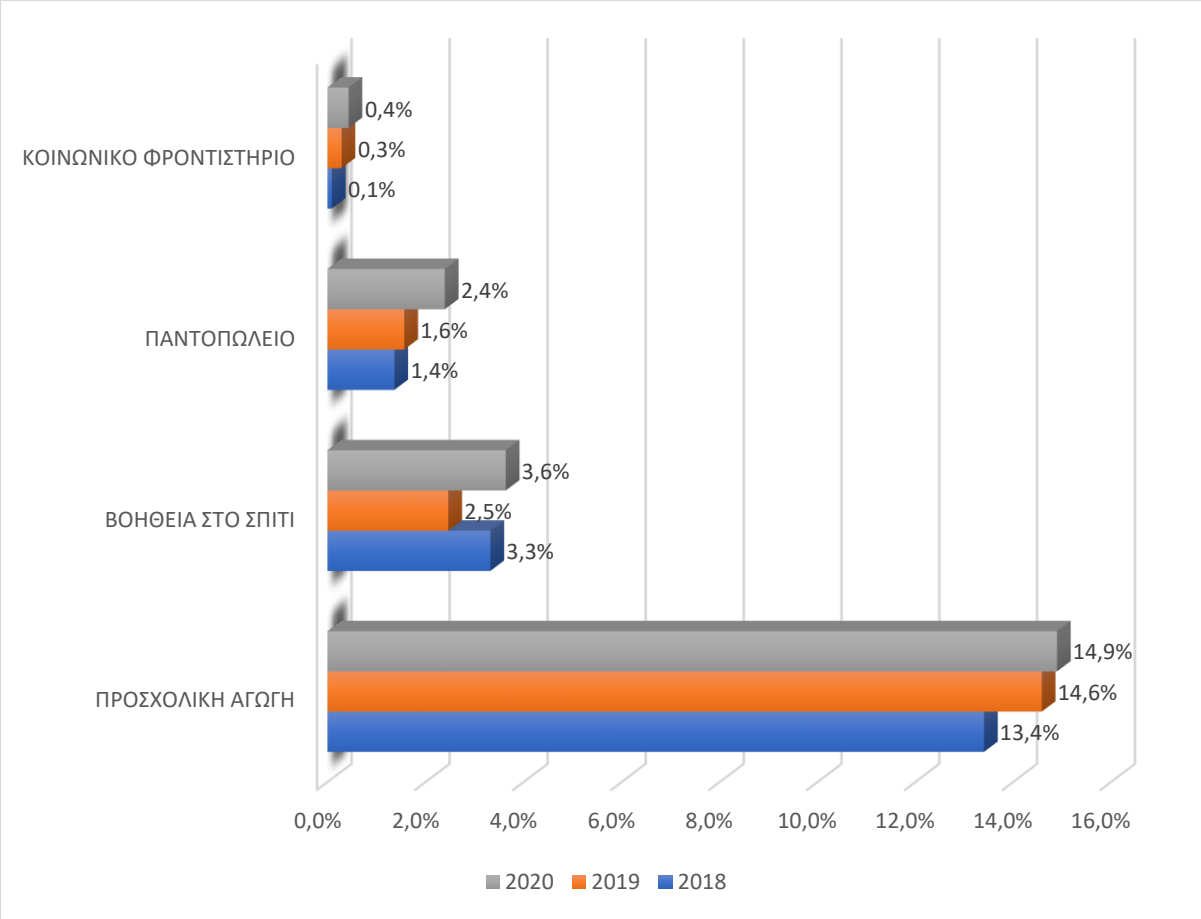

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Συνεχίζοντας με την ΠΕ Λασιθίου το Γράφημα 5.8 συμπεραίνουμε ότι υπάρχει μια διακύμανση της σχετικής ζήτησης των αναγκών ανάλογα με το είδος της δομής. Πιο αναλυτικά, το ποσοστό των αιτήσεων για συμμετοχή στα κοινωνικά παντοπωλεία σε σχέση με το σύνολο των αιτήσεων της ΠΕ Λασιθίου μειώνεται για το έτος 2019 ενώ αυξάνεται για το έτος 2020. Αν όμως εξεταστεί ο πραγματικός αριθμός των αιτήσεων που έγιναν την

περίοδο 2018-2020, παρατηρείται μείωση μικρότερη του 5% (212 αιτήσεις το 2020 έναντι 223 το 2018). Ομοίως, το ποσοστό των αιτήσεων για την εγγραφή τους δημοτικούς σταθμούς των δήμων της ΠΕ Λασιθίου και για το πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι φαίνεται επίσης να μειώνεται για το 2019 και να αυξάνεται για το 2020 όπως σε απόλυτους αριθμούς οι αιτήσεις για τους παιδικούς σταθμούς αυξήθηκαν κατά περίπου 35% (590 από 320) και για το Πρόγραμμα Βοήθειας στο Σπίτι αυξήθηκαν κατά 78% (723 από 306). Τα παραπάνω στοιχεία συνηγορούν υπερ του συμπεράσματος ότι η ζήτηση των πολιτών για δημόσιες υπηρεσίες συνεχίζει να αυξάνεται.

Γράφημα 5. 8 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου για τα έτη 2018-2020

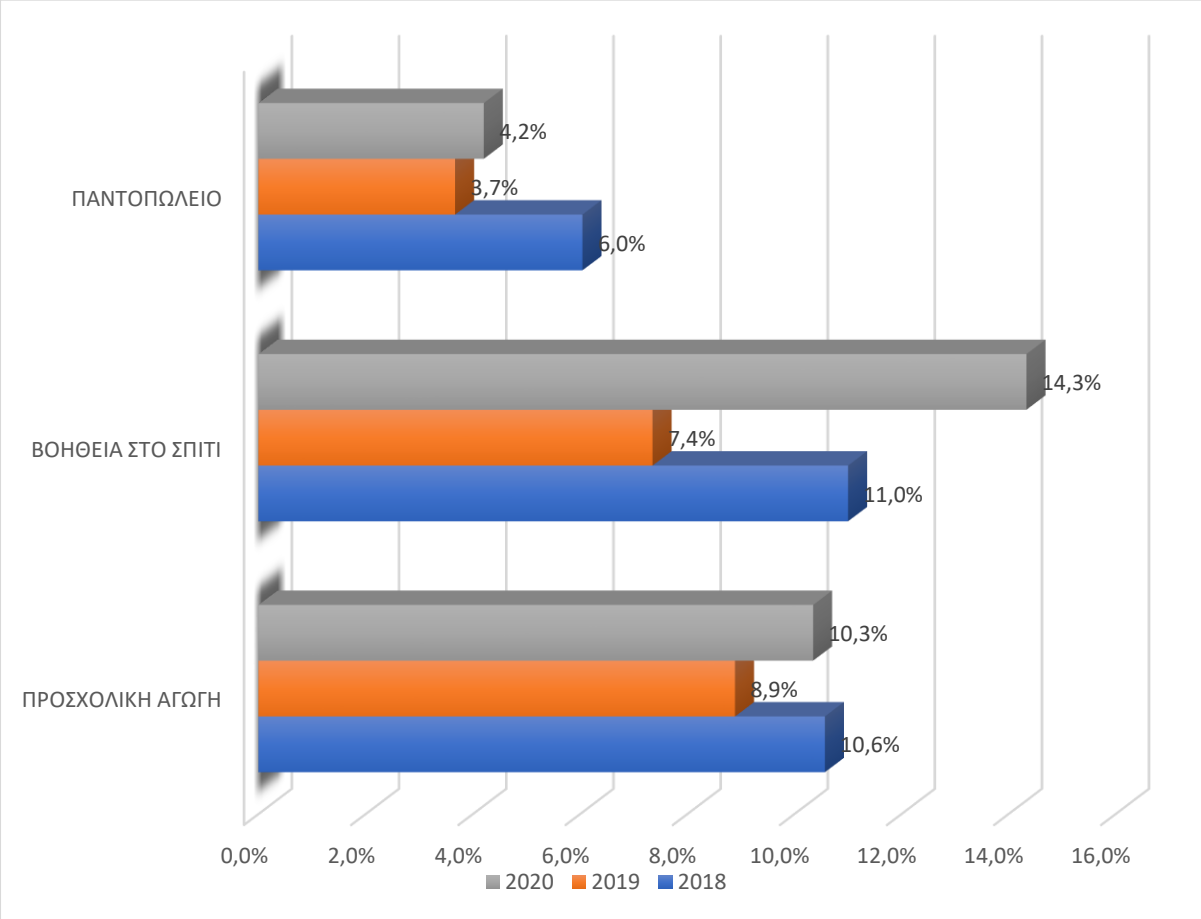

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Το Γράφημα 5.9 παρουσιάζει τα δεδομένα για την εξέλιξη των αιτήσεων ως ένδειξη της εξέλιξης της ζήτησης για συγκεκριμένες κοινωνικές υπηρεσίες στην ΠΕ Ρεθύμνου. Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει για την ΠΕ Ρεθύμνου τόσο από το γράφημα όσο και από την εξέταση των απόλυτων αριθμών των αιτήσεων, είναι ότι η ανάγκη για την παροχή των

υπηρεσιών του Προγράμματος Βοήθεια στο Σπίτι αυξάνεται σημαντικά (σχεδόν 80% από το 2018). Οι αιτήσεις σε σχέση με της υπηρεσίες που προσφέρουν τα κοινωνικά παντοπωλεία είναι σχετικά σταθερές στο πέρας του χρόνου ενώ οι αιτήσεις που αφορούν εγγραφές στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς παρουσιάζουν διαρκή μείωση τόσο για το 2019 όσο και για το 2020. Η συνολική μείωση των αιτήσεων για τους παιδικούς σταθμούς αγγίζει το 10% (856 το 2020 από 1114 το 2018).

Γράφημα 5. 9 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου για τα έτη 2018-2020

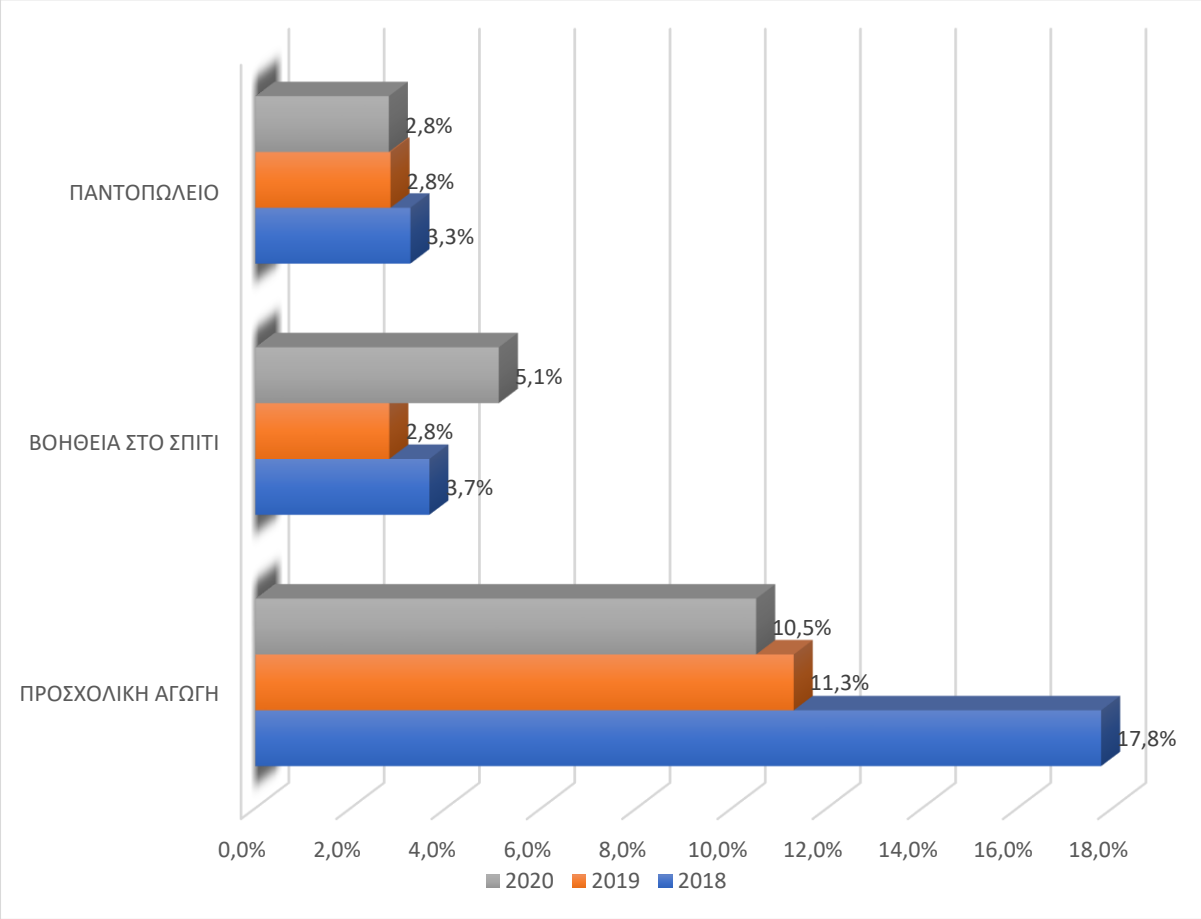

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Τέλος, τα δεδομένα για την ΠΕ Χανίων (Γράφημα 5.10) παρουσιάζουν μια ανάμεικτη τάση. Από την μία πλευρά οι εγγραφές σε δομές όπως οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί και τα κοινωνικά φροντιστήρια παρουσιάζουν μείωση και στα δύο έτη καταγραφής. Η μείωση αυτή αφορά τόσο τον απόλυτο αριθμό των αιτήσεων όσο και την αναλογία των αιτήσεων που έγιναν στην δομή σε σχέση με το σύνολο των αιτήσεων που δέχτηκαν οι υπηρεσίες των δήμων. Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται αύξηση στην ζήτηση όπως αυτή αποτυπώνεται

στις αιτήσεις για την συμμετοχή στο πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι (περίπου 12%) όσο και στις αιτήσεις για την ωφέλεια από τις παροχές των κοινωνικών παντοπωλείων.

Γράφημα 5. 10 Αναλογία αιτήσεων δομής προς το σύνολο των αιτήσεων στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων για τα έτη 2018-2020

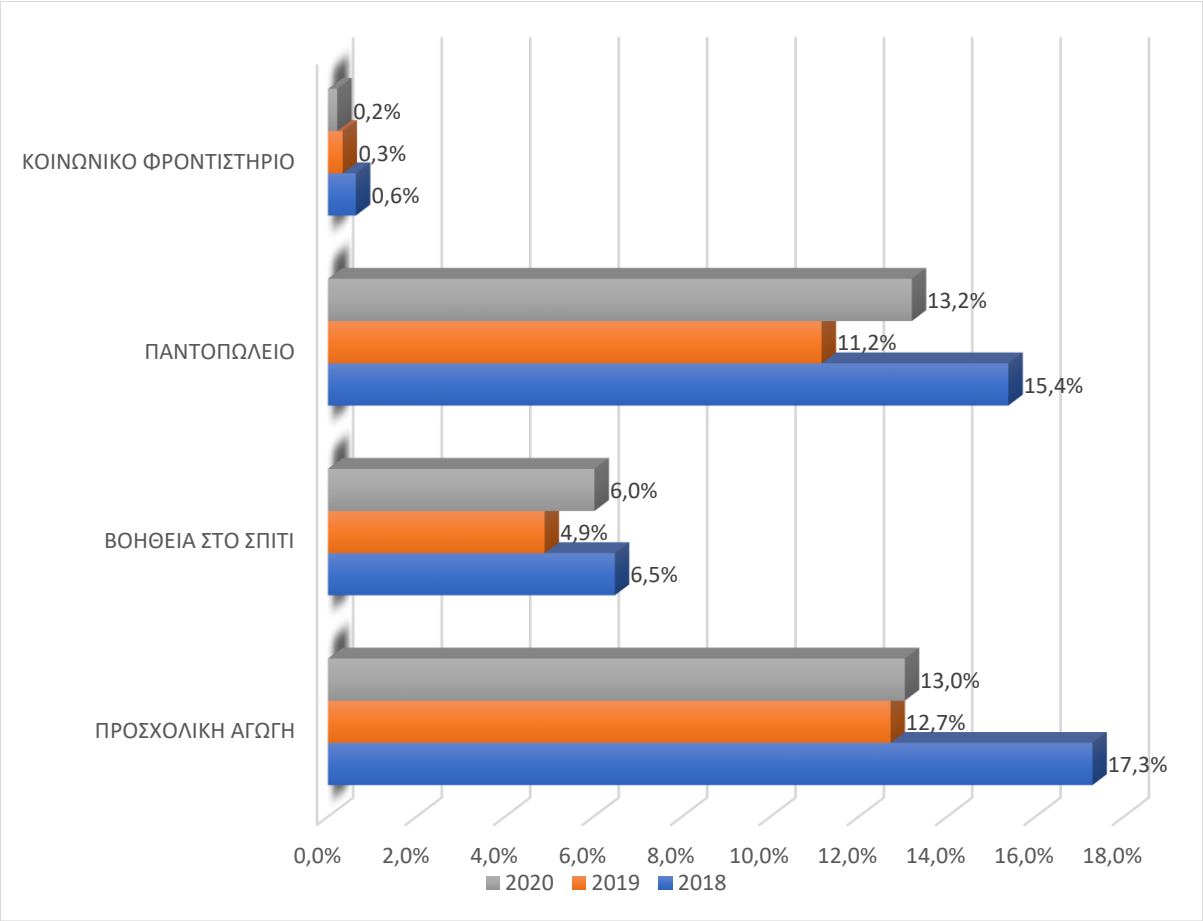

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

5.2 Επαγγελματικό προφίλ και υποδομές υπηρεσιών

Σε σχέση με το υφιστάμενο προσωπικό των δομών οι κατηγορίες των επαγγελμάτων φαίνεται να ακολουθούν αυτές του πλήθους των δομών. Στο πλαίσιο αυτό, οι σταθμοί προσχολικής αγωγής βρίσκονται στις δύο πρώτες θέσεις υφιστάμενου προσωπικού αποτέλεσμα του γεγονότος ότι αριθμητικά βρίσκονται στην πρώτη θέση σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης. Ακολουθούν υπάλληλοι καθαριότητας και έπονται Κοινωνικοί Λειτουργοί, Νοσηλευτές και Οικ. Βοηθοί, ειδικότητες που κατά κύριο λόγο ασχολούνται σε δομές που παρέχουν υπηρεσίες σε ηλικιωμένους. Σε σχέση με το υφιστάμενο προσωπικό δύο βασικές παρατηρήσεις αξίζει να αναφερθούν:

α) ο εξαιρετικά μικρός αριθμός κοινωνιολόγων και ψυχολόγων οι οποίοι αποτελούν μόλις το 3,5% (52 από τους 1468 συνολικά που εργάζονται σε κοινωνικές δομές των δήμων) του συνολικού αριθμού των υπαλλήλων. Στο σύνολο της Κρήτης αντιστοιχεί ένας ψυχολόγος ανά 8 δομές και ένας κοινωνιολόγος ανά 30 δομές. Είναι προφανές ότι η έλλειψη εξειδικευμένων επιστημόνων στερεί από τους κατοίκους της Κρήτης μια σειρά υπηρεσιών εξειδικευμένης προσέγγισης και από τις υπηρεσίες των δήμων μια σειρά υπηρεσιών μελέτης και σχεδιασμού παρεμβάσεων σε τοπικό επίπεδο που σχετίζονται με την κάλυψη πρόσθετων κοινωνικών αναγκών. Προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν επίσης σημαντική και η παρουσία οικονομολόγων και πολιτικών επιστημόνων που απουσιάζουν πλήρως από τις το στελεχιακό δυναμικό των κοινωνικών υπηρεσιών.

β) ο εξαιρετικά μικρός αριθμός διοικητικών υπαλλήλων που απασχολείται στις δομές (57 υπάλληλοι). Η έλλειψη διοικητικών υπαλλήλων σε υπηρεσίες που έχουν να κάνουν με τη διοικητική διαχείριση αιτημάτων (όπως των Κέντρων Κοινότητας) επιβαρύνει άλλες ειδικότητες κυρίως κοινωνικούς επιστήμονες (όπως συμβαίνει στα Κέντρα Κοινότητας) στερώντας τη συμβολή τους στην παροχή εξειδικευμένων παρεμβάσεων στην κοινότητα και τη δικτύωση.

Γράφημα 5. 11 Υφιστάμενο προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης

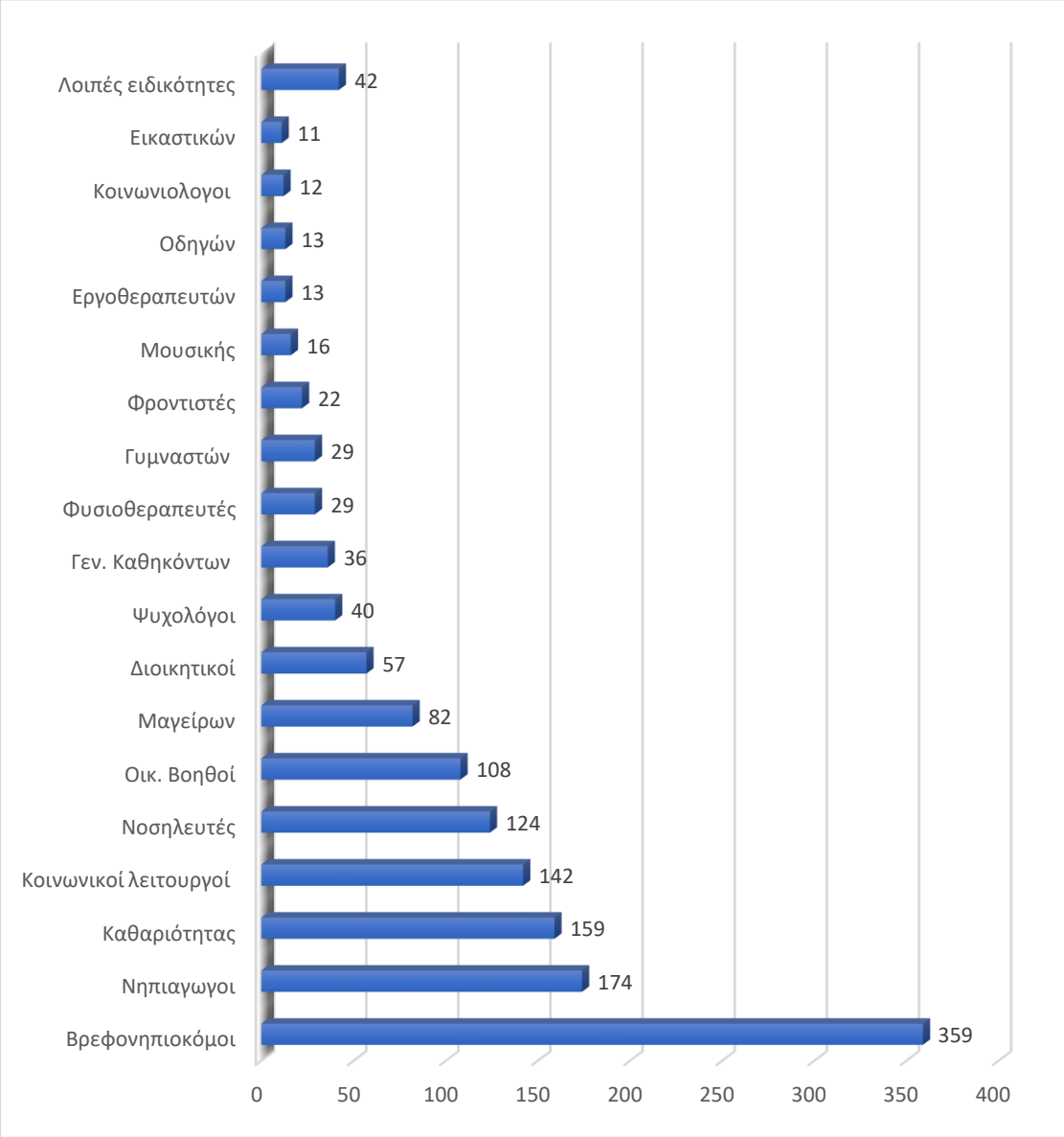

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης – Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Γράφημα 5. 12 Υφιστάμενο προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας

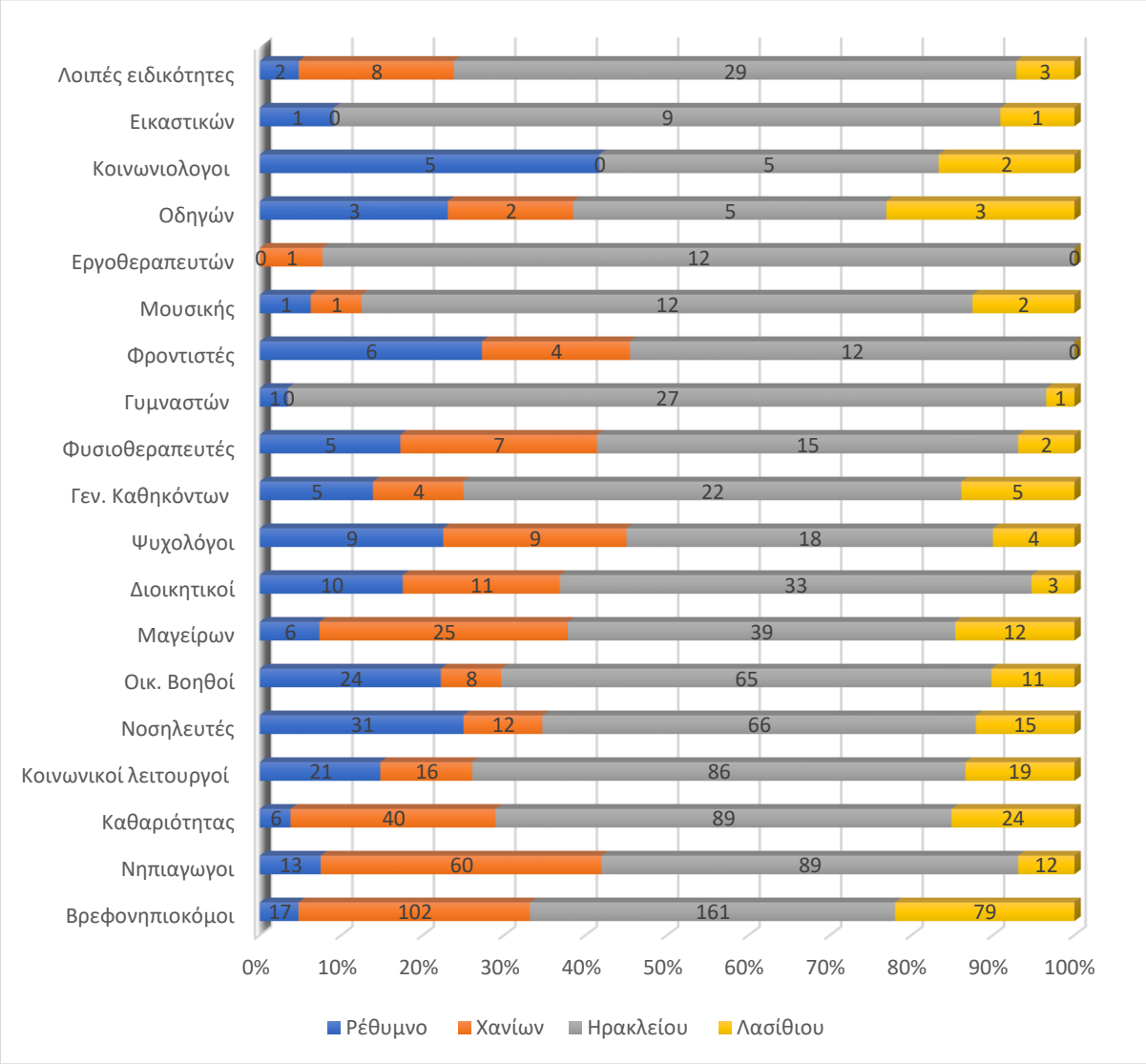

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με τις ανάγκες των υπηρεσιών σε προσωπικό, οι περισσότερες υπηρεσίες αιτούνται την πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών και ακολουθούν οι ειδικότητες των βρεφονηπιοκόμων, των ψυχολόγων και των διοικητικών. Ήδη από τις πρώτες θέσεις των ελλείψεων είναι φανερό το πρόβλημα έλλειψης τόσο κοινωνικών επιστημόνων όσο και διοικητικών υπαλλήλων που αναφέρθηκε στις προηγούμενες παραγράφους. Μεγάλη είναι επίσης η ζήτηση σε σχετικές με την υγεία ειδικότητες όπως Γιατροί – Νοσηλευτές – Φυσιοθεραπευτές και Εργοθεραπευτές. Η ζήτηση αυτή προέρχεται από δομές που παρέχουν υπηρεσίες προς Ηλικιωμένους και στην ουσία αναδεικνύουν την επικράτηση της ιατρικής κατεύθυνσης στην παροχή υπηρεσιών αναφορικά με την 3η & 4η ηλικία. Η κατεύθυνση αυτή αντανακλά επίσης τη γενικότερη αντίληψη που κυριαρχεί στην παροχή υπηρεσιών προς τις

ηλικιακές αυτές ομάδες η οποία δεν προσανατολίζεται στην ενεργό κοινωνική παρέμβαση για την αντιμετώπιση της μοναξιάς τους ούτε δρα προληπτικά στην υποστήριξη της αυτόνομης διαβίωσης και ενεργό παρουσίας τους στην κοινότητα. Η προσέγγιση αυτή προϋποθέτει τη διαμόρφωση επιπλέων των υφιστάμενων δομών δικτύων συνεργασίας στην παροχή υπηρεσιών του δημοσίου σε τοπικό επίπεδο, διεπιστημονικότερη στελέχωση ακόμη και καινοτόμες προτάσεις επαγγελματικής ενίσχυσης προσόντων του υφιστάμενου προσωπικού.

Γράφημα 5. 13 Ανάγκες σε προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης

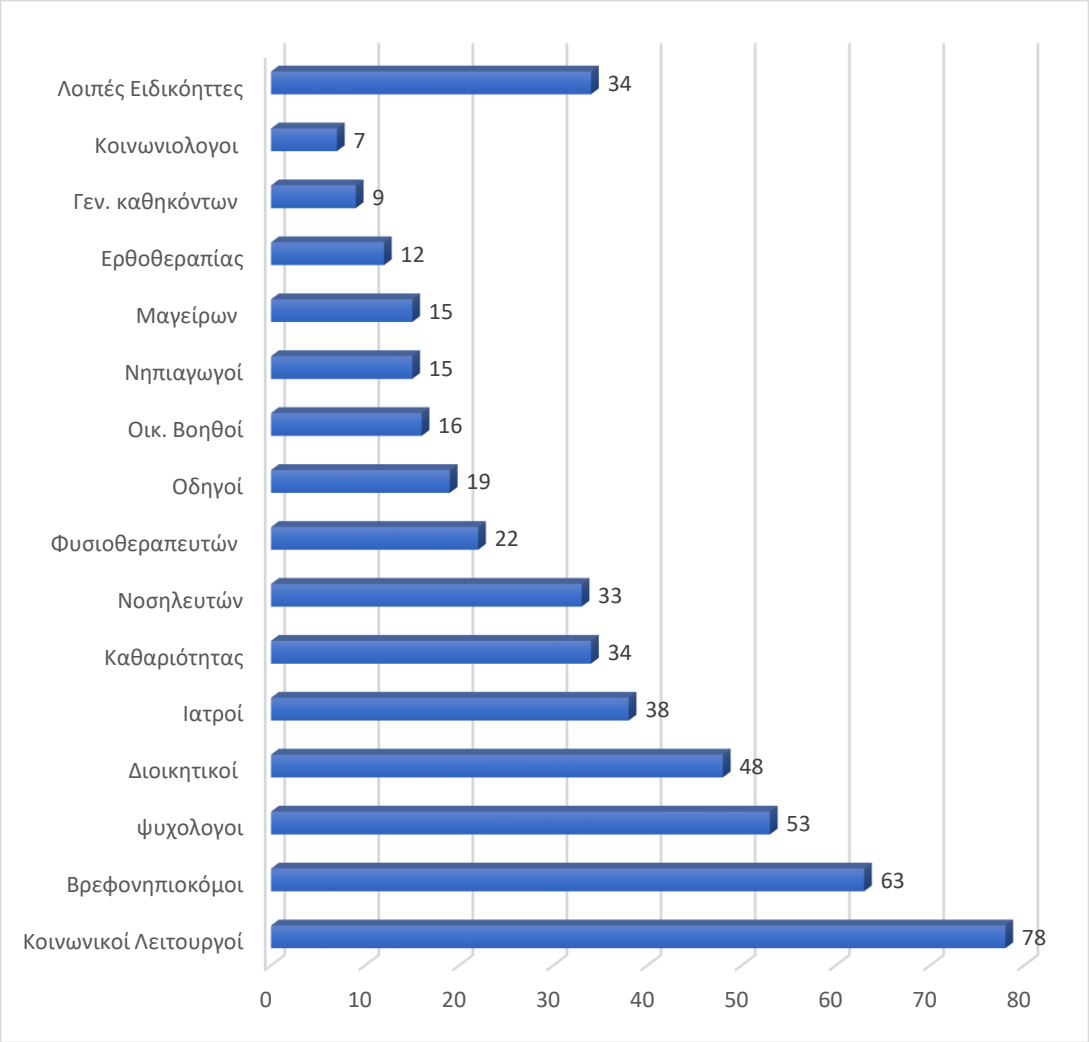

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Γράφημα 5. 14 Ανάγκες σε προσωπικό ανά ειδικότητα σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας

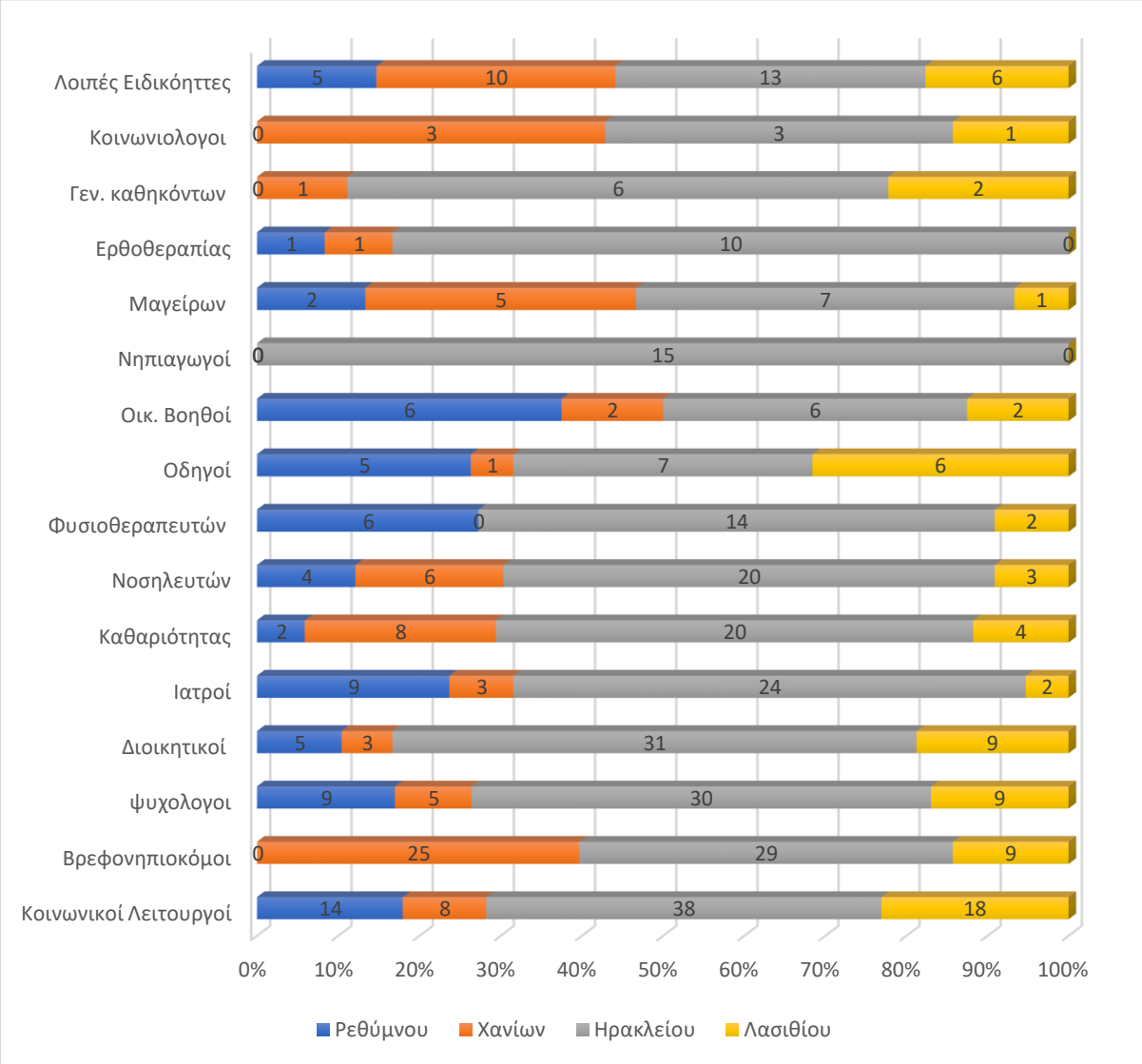

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση, 2021

5.3 Χρηματοδότηση και Φορέας υλοποίησης

Σημαντικές διαστάσεις για την μελέτη των προσφερόμενων προγραμμάτων και υπηρεσιών είναι αυτή της χρηματοδότησής αλλά και του φορέα υλοποίησης αυτών. Ξεκινώντας με την χρηματοδότηση, σε επίπεδο Κρήτης παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (56%) κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών που υλοποιείται από τους Δήμους χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε μέσω ΕΣΠΑ (34%) είτε μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτη 2014-2020 (22%). Το 28% των υπηρεσιών και των προγραμμάτων υλοποιείται με χρηματοδότηση από Εθνικούς Πόρους και περίπου το 16% χρηματοδοτείται από ιδίους πόρους. Συγκρίνοντας την χρηματοδότηση ανά περιφερειακή ενότητα παρατηρούμε ότι οι δήμοι των ΠΕ Λασιθίου και Ηρακλείου βασίζονται περισσότερο

στο ΕΠ Κρήτη 2014-2020 σε σχέση με τους Δήμους των ΠΕ Χανίων και Ρεθύμνου, οι Δήμοι της ΠΕ Χανίων φαίνεται να αξιοποιούν περισσότερο το ΕΣΠΑ σαν χρηματοδοτικό εργαλείο των προγραμμάτων τους. Οι δήμοι της ΠΕ Ρεθύμνου φαίνεται να είναι πιο ευνοημένοι από την χρηματοδότηση από κρατικούς πόρους (39% των υπηρεσιών και των προγραμμάτων) με αυτούς της ΠΕ Λασιθίου να ακολουθούν (32%). Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό υπηρεσιών και προγραμμάτων που χρηματοδοτείται από ιδίους πόρους εμφανίζεται στους δήμους της ΠΕ Ηρακλείου (19%) ενώ το μικρότερο στους δήμους της ΠΕ Λασιθίου (11%).

Γράφημα 5. 15 Πηγή χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών ανά Περιφερειακή Ενότητα

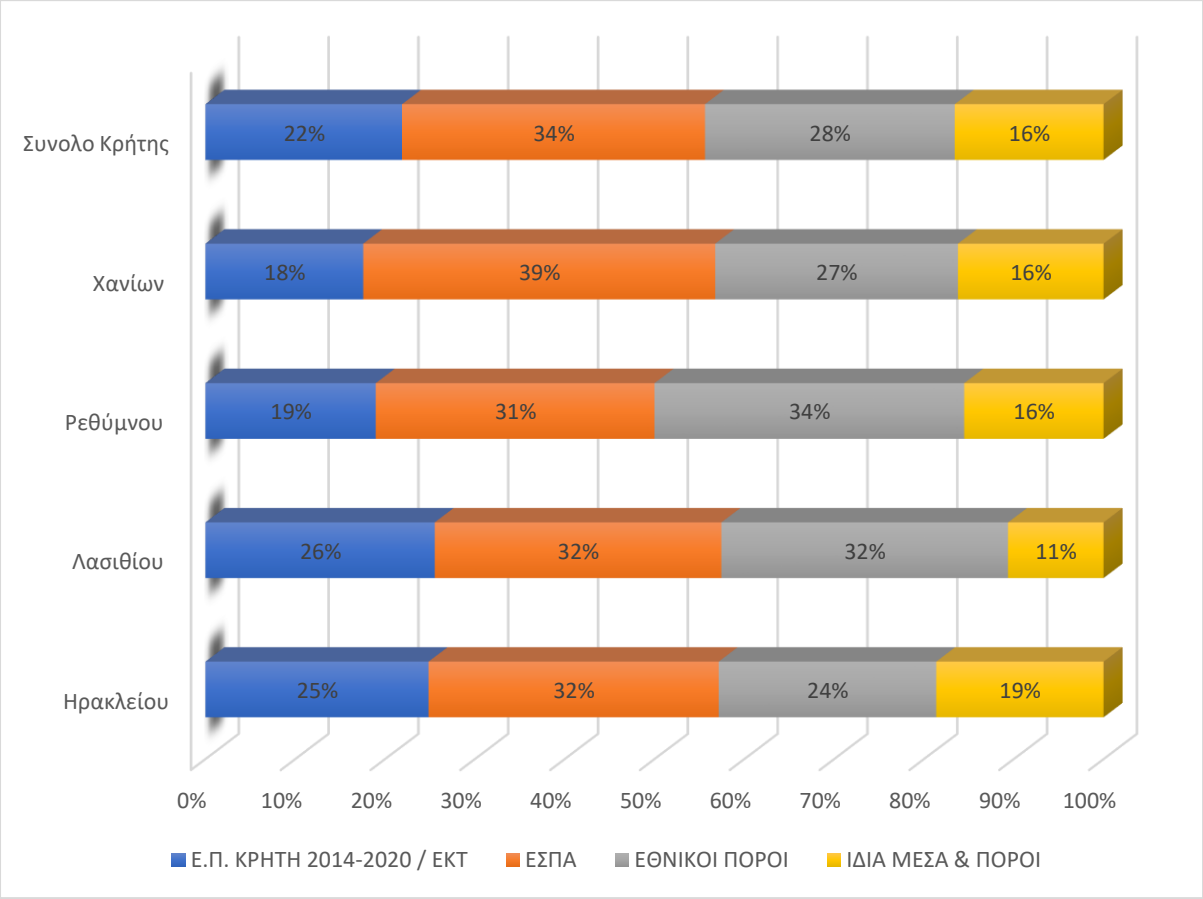

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Περνώντας στην χρηματοδότηση σε επίπεδο δήμων παρατηρούμε ότι οι δήμοι που εκμεταλλεύονται το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2020 σαν χρηματοδοτικό εργαλείο των κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών τους είναι οι δήμοι Ιεράπετρας (38%), Μαλεβιζίου (28%) και Ηρακλείου (27%). Αντίθετα οι δήμοι που εκμεταλλεύονται καθόλου ή ελάχιστα αυτό το εργαλείο είναι οι μικροί ορεινοί δήμοι όπως αυτοί των Σφακίων και του Οροπεδίου και ο δήμος Πλατανιά (10% των προγραμμάτων). Εξετάζοντας την

χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους παρατηρούμε ότι οι μικροί ορεινοί δήμοι όπως οι δήμοι Σφακίων, Αμαρίου, Οροπεδίου, Σητείας και Βιάννου που βασίζουν ένα μεγάλο ποσοστό των προγραμμάτων και των υπηρεσιών τους στην κρατική υποστήριξη. Αντίθετα, οι Δήμοι Αγίου Βασιλείου, Μαλεβιζίου και Χερσονήσου βασίζουν μόνο ένα μικρό μέρος των κοινωνικών τους δράσεων σε εθνικούς πόρους. Το πρόγραμμα ΕΣΠΑ αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης για όλους τους δήμους με τους δήμους Καντάνου Σελίνου και Κισσάμου να βασίζονται σε αυτό για την χρηματοδότηση των μισών από τις κοινωνικές υπηρεσίες και προγράμματα που παρέχουν στους πολίτες τους. Από την άλλη μεριά δήμοι όπως αυτοί του Αμαρίου, των Σφακίων δεν αξιοποιούν καθόλου αυτή την πηγή χρηματοδότησης ενώ ο Δήμος Ανωγείων την αξιοποιεί ελάχιστα. Τέλος , οι δήμοι Μαλεβιζίου Ανωγείων και Αγίου Νικολάου χρηματοδοτούν με χρήση ιδίων πόρων περίπου το ένα τρίτο των δράσεων τους ενώ χρηματοδότηση προγραμμάτων και υπηρεσιών από ιδίους πόρους ενώ μικρότεροι κα κατά κύριο λόγο περιφερειακοί δήμοι όπως οι Δήμοι Αμαρίου, Γόρτυνας, Καντάνου και Σελίνου, Κισσάμου, Οροπεδίου, Σφακίων και Φαιστού δεν διαθέτουν ιδίους πόρους για την χρηματοδότηση κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων.

Γράφημα 5. 16 Πηγή χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων και υπηρεσιών ανά Δήμο

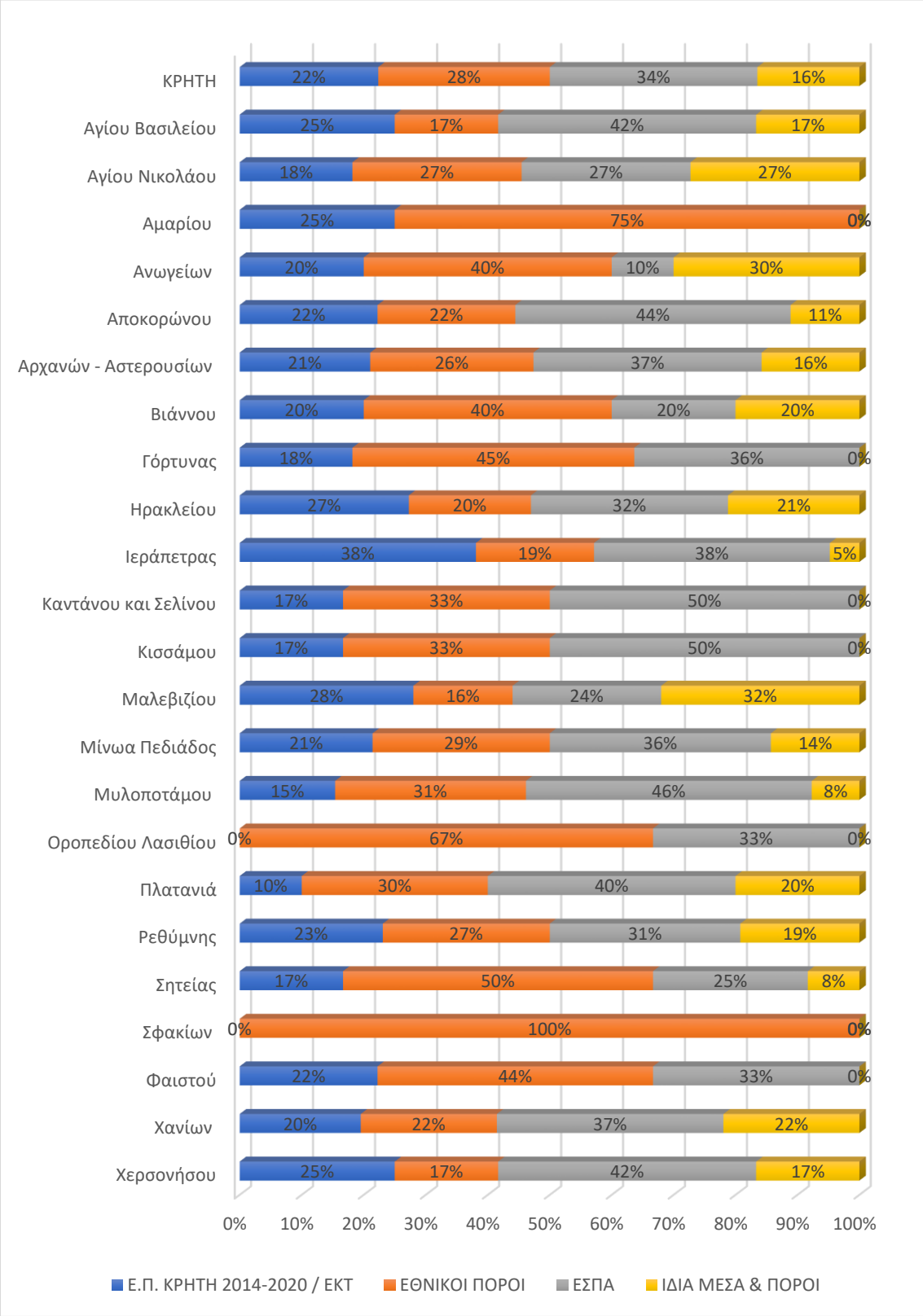

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Εξετάζοντας την μορφή οργάνωσης των υπηρεσιών, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι περισσότερες υπηρεσίες και προγράμματα οργανώνονται είτε από τους ίδιους τους δήμους

(ΟΤΑ Α) είτε από δημοτικούς οργανισμούς. Περίπου το ένα τέταρτο των υπηρεσιών εντάσσεται στις κοινωφελείς επιχειρήσεις των δήμων ενώ ελάχιστες είναι οι δράσεις συμπράξεις μεταξύ δήμων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών όπως πχ ιδρύματα ή Μη Κυβερνητικές οργανώσεις. Σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών μέσω δημοτικών οργανισμών, αυτή είναι μια πρακτική που συνηθίζεται αρκετά από τους δήμους της ΠΕ Λασιθίου ενώ είναι εντελώς απούσα από τους δήμους της ΠΕ Ρεθύμνου. Αντίθετα, στην ΠΕ Ρεθύμνου οι δήμοι επιλέγουν τις κοινωφελείς επιχειρήσεις σαν όχημα διοργάνωσης κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες από τους ίδιους τους δήμους είναι κάτι που συναντάται αρκετά στις ΠΕ Ρεθύμνου και Χανίων και λιγότερο στις άλλες δύο Περιφερειακές Ενότητες. Τέλος, σύμπραξη δήμων και άλλων φορέων εμφανίζεται σε ελάχιστα ποσοστά στις ΠΕ Ρεθύμνου και Ηρακλείου.

Γράφημα 5. 17 Μορφή Οργάνωσης παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων

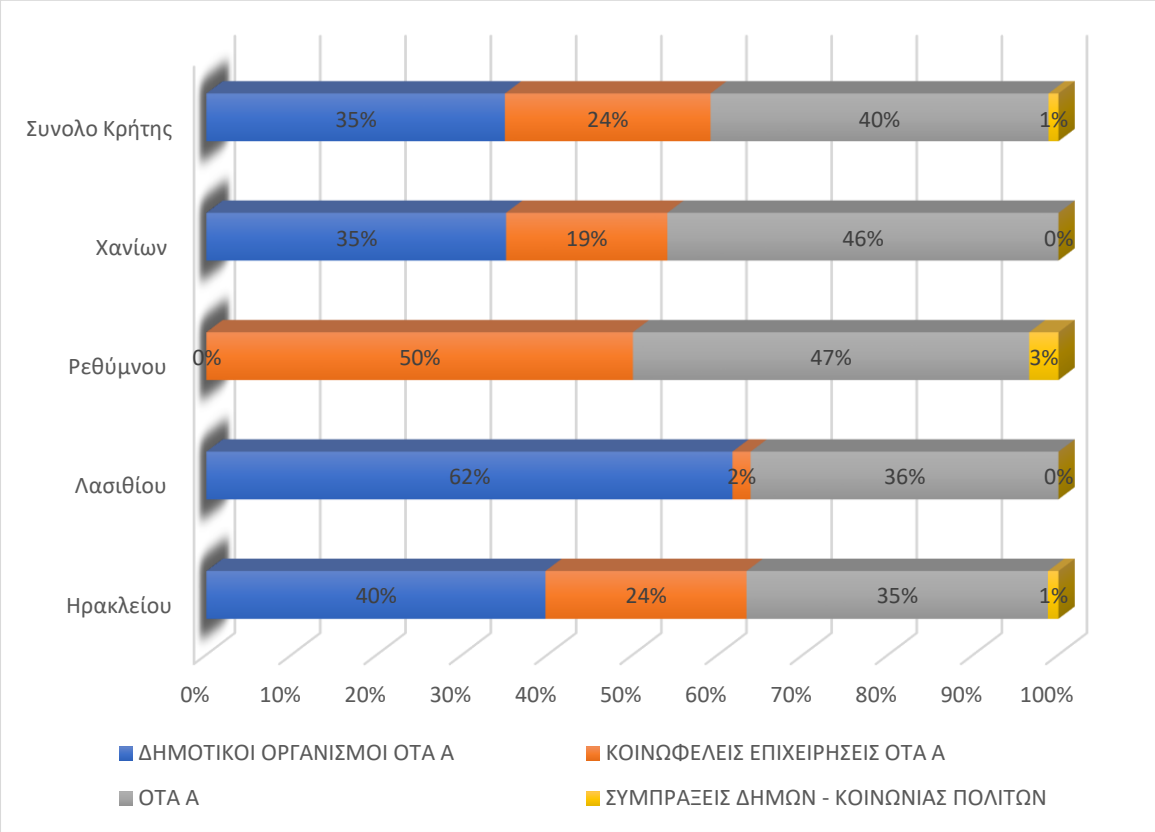

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Από την σύγκριση μεταξύ των δήμων προκύπτει ότι οι δήμοι Μαλεβιζίου, Ιεράπετρας και σε ελαφρός μικρότερο βαθμό οι δήμοι Χανίων και Αγίου Νικολάου επιλέγουν τους δημοτικούς οργανισμούς σαν οργανωτικό σχήμα των κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων τους σε

αντίθεση με 15 άλλους δήμους της Κρήτης που δεν επιλέγουν καθόλου αυτή την οργανωτική μορφή. Κοινωφελείς επιχειρήσεις εμφανίζονται σχεδόν σε όλους τους δήμους με εξαίρεση τους δήμους Φαιστού, Σητείας, Καντάνου – Σελίνου, Μαλεβιζίου, Γόρτυνας και Αγίου Νικολάου. Πιο πολύ όμως αξιοποιούνται από τους Δήμους Μυλοποτάμου, Αμαρίου, Αγίου Βασιλείου και Κισσάμου. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες από τους ίδιους τους δήμους είναι μια οργανωτική μορφή που συναντάται παντού και όσο μικρότερος ο δήμος τόσο πιο έντονα συναντάται αυτό το φαινόμενο. Τέλος, σύμπραξη δήμων και άλλων φορέων εμφανίζεται σε ελάχιστα ποσοστά στους Δήμους Ρεθύμνου και Ηρακλείου (8% και 3% αντίστοιχα).

Γράφημα 5. 18 Μορφή Οργάνωσης παροχής Κοινωνικών Υπηρεσιών και Προγραμμάτων ανά Δήμο

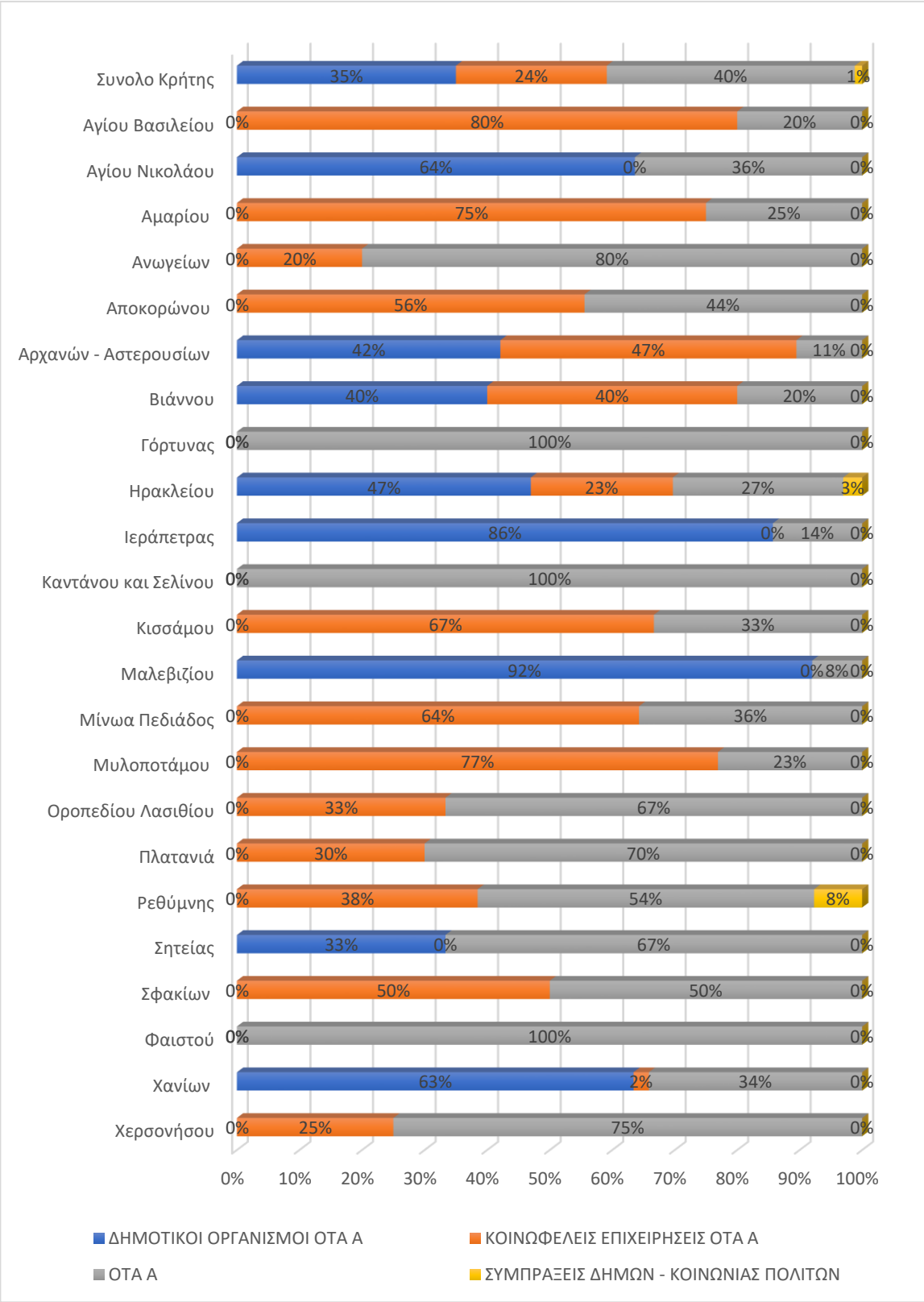

Πηγή: Δήμοι Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

5.4 Η περίπτωση των Κέντρων Κοινότητας

Σύμφωνα με τον κανονισμό ίδρυσης και λειτουργίας, τα Κέντρα Κοινότητας είναι δομές που σχεδιάστηκαν από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ιδρύθηκαν σε Δήμους και χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ 2014-2020. Το Κέντρο Κοινότητας είναι το πρώτο σημείο επαφής του πολίτη με την κοινωνική υπηρεσία του κάθε Δήμου. Εκεί ο πολίτης μπορεί να ενημερωθεί για όλα τα επιδόματα που δικαιούται, όλους τους φορείς, υπηρεσίες και προγράμματα που του παρέχουν κοινωνική φροντίδα οποιαδήποτε μορφής, σε επίπεδο Δήμου, Περιφέρειας ή επικράτειας.

Στο Κέντρο Κοινότητας του κάθε Δήμου μπορούν να απευθύνονται όλοι οι πολίτες της περιοχής, οι οποίοι αντιμετωπίζουν κάποιο κοινωνικό πρόβλημα οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειάς τους (ανεργία, οικονομική αδυναμία, έλλειψη στέγης, προβλήματα διαβίωσης λόγω αναπηρίας ή γήρατος) και χρειάζονται τη συνδρομή της κράτους. Συγχρόνως, τα Κέντρα Κοινότητας παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής στήριξης σε θέματα όπως η προσέγγιση της τοπικής αγοράς για εύρεση εργασίας, η δημιουργία ευκαιριών για νέους ώστε να ξεκινήσουν την επαγγελματική τους ζωή, προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας ή οικογενειακών δυσαρμονιών, ζητήματα νομικού χαρακτήρα, μαθησιακή στήριξη παιδιών και εφήβων, διοργάνωση τοπικών εκδηλώσεων με επιμορφωτικό, ενημερωτικό και κοινωνικό περιεχόμενο.

Πολλά Κέντρα Κοινότητας ορεινών ή νησιωτικών Δήμων διαθέτουν και κινητή μονάδα που εξυπηρετεί τους πολίτες των πιο απομακρυσμένων περιοχών οι οποίοι δεν χρειάζεται έτσι να μετακινηθούν στην έδρα του Δήμου.

Στα Κέντρα Κοινότητας με παραρτήματα για Ρομά και Μετανάστες οι αντίστοιχοι πληθυσμοί μπορούν να απευθύνονται για πιο εξειδικευμένες υπηρεσίες, οι οποίες έχουν σχέση με τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν με στόχο την αναβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου και την πλήρη κοινωνική τους ένταξη.

Σε επίπεδο Κρήτης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόσβαση και συμμετοχή στις διαδικασίες των Κέντρων Κοινότητας με βάση ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Η προσέλευση

των γυναικών είναι ελαφρώς μεγαλύτερη αυτής των αντρών. Μεταξύ ηλικιακών ομάδων, η κατηγορία 25-54 εμφανίζει τον υψηλότερο αριθμό επισκεψιμότητας και συμμετοχής. Τα Άτομα με Αναπηρία καταγράφουν σημαντική συμμετοχή, ενώ οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με ψυχική νόσο έχουν παραπλήσιους αριθμούς. Οι μετανάστες δεν έχουν χαμηλή επίσης συμμετοχή.

Πίνακας 5. 1 Κοινωνικά Χαρακτηριστικά των εξυπηρετούμενων από τα Κέντρα Κοινότητας

	ΠΕ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΠΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΠΕ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	ΠΕ ΧΑΝΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΗΤΗΣ
Σύνολο επισκέψεων	13323	72053	9105	43366	137847
Σύνολο εγγεγραμμένων	3651	16906	3439	11309	35305
Άνδρες	51.1%	48.3%	47.3%	48.4%	48.5%
Γυναίκες	48.9%	51.7%	52.7%	51.6%	51.5%
0-18	0.8%	4.1%	0.1%	0.7%	2.2%
18-24	3.4%	4.7%	3.3%	3.1%	3.9%
25-54	64.9%	65.9%	70.1%	61.2%	64.7%
55-64	17.2%	15.4%	15.4%	17.8%	16.4%
65+	13.7%	9.9%	11.2%	17.3%	12.8%
ΑμεΑ	7.0%	1.3%	10.9%	8.6%	5.2%
Μονογονεϊκές	3.6%	1.3%	6.0%	2.9%	2.5%
Ηλικιωμένοι	1.7%	0.6%	0.6%	2.4%	1.3%
Άτομα με ψυχική νόσο	1.7%	0.4%	0.3%	1.6%	0.9%
Ρομά	0.2%	5.5%	0.5%	1.3%	3.1%
Ελλάδα	54.8%	37.9%	46.3%	51.0%	44.7%
Άλλη χώρα	29.0%	11.0%	32.0%	26.4%	19.8%
Μη δηλωμένο	16.3%	51.1%	21.8%	22.6%	35.5%

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, Δ/νση Κοινωνικής Ένταξης & Κοινωνικής Συνοχής (ΕΜ), Επεξεργασία Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης*, 2021*

Στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε με την συνεισφορά και την λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας. Αυτό θα πραγματοποιηθεί σε δύο επίπεδα, σε ένα πρώτο επίπεδο θα εξετάσουμε τα αιτήματα τα οποία δέχονται τα κέντρα κοινότητας σαν μια ένδειξη των υφιστάμενων αναγκών και στην συνέχεια θα επικεντρωθούμε στο προσωπικό και στα ζητήματα που αντιμετωπίζουν τα κέντρα κοινότητας ως προς την κάλυψη αναγκών.

Ξεκινώντας με τα τον συνολικό αριθμό των αιτημάτων τα οποία διαχειρίστηκαν τα Κέντρα Κοινότητας διαπιστώνουμε ότι δέχονται ένα εξαιρετικά μεγάλο αριθμό αιτημάτων, τα οποία ξεπερνούν κατά πολύ τις 40.000. Αναλυτικότερα βλέπουμε ότι για την περίοδο 2018-2019 υπήρξε μια αύξηση που άγγιξε το 40% ενώ για την περίοδο 2019-2020 υπήρξε μια μικρή μείωση (περίπου 6%). Καλό θα ήταν να είμαστε εξαιρετικά προσεκτικοί στην ερμηνεία αυτής της τάσης καθώς πιθανότατα δεν σηματοδοτεί την μείωση των αναγκών από πλευράς του πληθυσμού της Κρήτης αλλά τη δυσκολία προσέγγισης των Κέντρων Κοινότητας από τους πολίτες λόγω των περιορισμών προσβασιμότητας που προέκυψαν από την κρίση της πανδημίας Covid-19.

Γράφημα 5. 19 Συνολικός Αριθμός Αιτήσεων στα Κέντρα Κοινότητας

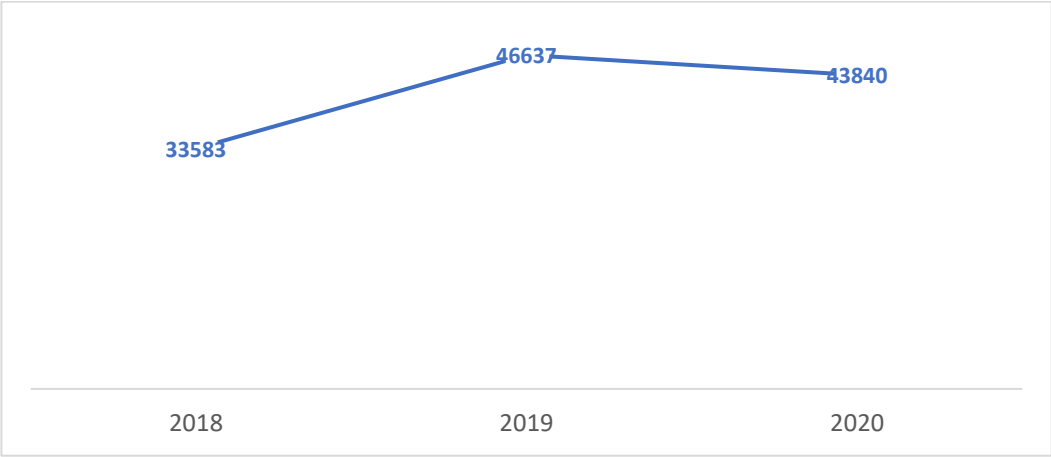

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Ειδικότερα σε ότι αφορά το είδος των αιτημάτων όπως μας πληροφορεί το Γράφημα 5.16 αυτά στην μεγάλη τους πλειοψηφία έχουν να κάνουν με αιτήσεις για την παροχή διαφόρων επιδομάτων όπως το ΚΕΑ, το ΤΕΒΑ, το Στεγαστικό Επίδομα, τα προνοιακά αναπηρικά επιδόματα, το επίδομα γέννησης κ.α. Η σύνταξη των σχετικών αιτήσεων αποτελεί περίπου το 70% του συνόλου των αιτημάτων που διαχειρίζονται τα Κέντρα Κοινότητας διαχρονικά. Από τα δεδομένα του Γραφήματος 6.2 παρατηρούμε ότι πέρα από το έργο της διεκπεραίωσης αιτήσεων, διαχρονικά περίπου μια στις 10 αιτήσεις αφορά θέματα σχετικά με την υγεία και περίπου 8% αφορά την συμμετοχή σε συνεδρίες συμβουλευτικής – ψυχολογικής υποστήριξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι λιγότερο από το 7% των αιτημάτων έχει σχέση με το έργο της διασύνδεσης του πολίτη με τις διάφορες υπηρεσίες. Τα δύο τελευταία σημεία (συμβουλευτική και παραπομπές) θα πρέπει να διερευνηθούν παραπάνω σε σχέση με τα πραγματικά τους αίτια.

Αναφορικά με το προφίλ των ωφελούμενων θα μπορούμε να πούμε ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού εντάσσεται οικονομικά στην ακραία φτώχεια, δηλαδή έχει ατομικό εισόδημα έως 2.400 ευρώ ετησίως. Το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι οι αιτήσεις του ΚΕΑ αποτελούν τις σχεδόν τις μισές αιτήσεις των συνολικών αιτήσεων. Σε ό,τι αφορά τις παραπομπές-διασυνδέσεις αυτές αφορούν κυρίως τις δομές κοινωνικής αλληλεγγύης (κοινωνικά παντοπωλεία για παράδειγμα, όπου αυτά υπάρχουν). Το ποσοστό των αιτημάτων αυτών σε συνδυασμό με τις αιτήσεις του ΤΕΒΑ συνιστά ένα σημαντικό ποσοστό μεταξύ των συνολικών αιτημάτων, δηλαδή γύρω στο 16% που αφορά σε άπορους. Εισοδηματικά οι παροχές αυτές για τους άπορους, στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι για άτομα που βιώνουν την ακραία φτώχεια (ΤΕΒΑ). Στα κοινωνικά παντοπωλεία και τα συσσίτια κοινωνικά φαρμακεία, συμμετέχουν και νοικοκυριά με μεγαλύτερα εισοδήματα με ανώτερο όπως ισχύει το 6.000 ευρώ ετήσιο ατομικό εισόδημα. Επίσης λειτουργούν συμπληρωματικά με το ΤΕΒΑ δηλαδή οι ωφελούμενοί τους δεν είναι ταυτόχρονα και ωφελούμενοι του ΤΕΒΑ. Στην περίπτωση ωστόσο του Δήμου Ηρακλείου το εισοδηματικό όριο είναι η ακραία φτώχεια ενώ άλλα παντοπωλεία καλύπτουν μεγαλύτερα εισοδήματα. Η εξήγηση συνδέεται ίσως με το γεγονός του υψηλού βαθμού έντασης του φαινομένου φτώχειας στο Δήμο Ηρακλείου.

Τέλος, το πολύ σημαντικό ζήτημα της προώθησης της απασχόλησης φαίνεται να αποζητά ιδιαίτερης προσοχής καθώς οι αιτήσεις που αφορούν αυτά τα ζητήματα βαίνουν διαρκώς μειούμενες. Τα μικρά ποσοστά στις συγκεκριμένες παροχές συνδέονται εκτός από τις επιλογές πολιτικής (που είναι και ο πλέον καθοριστικός παράγοντας) με ζητήματα γεωγραφίας και προσβασιμότητας, στελέχωσης και έλλειψης κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών υπηρεσιών όπως συμβαίνει στην περίπτωση του ΟΑΕΔ με τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Γράφημα 5. 20 Είδος αιτημάτων στα Κέντρα Κοινότητας ανά έτος

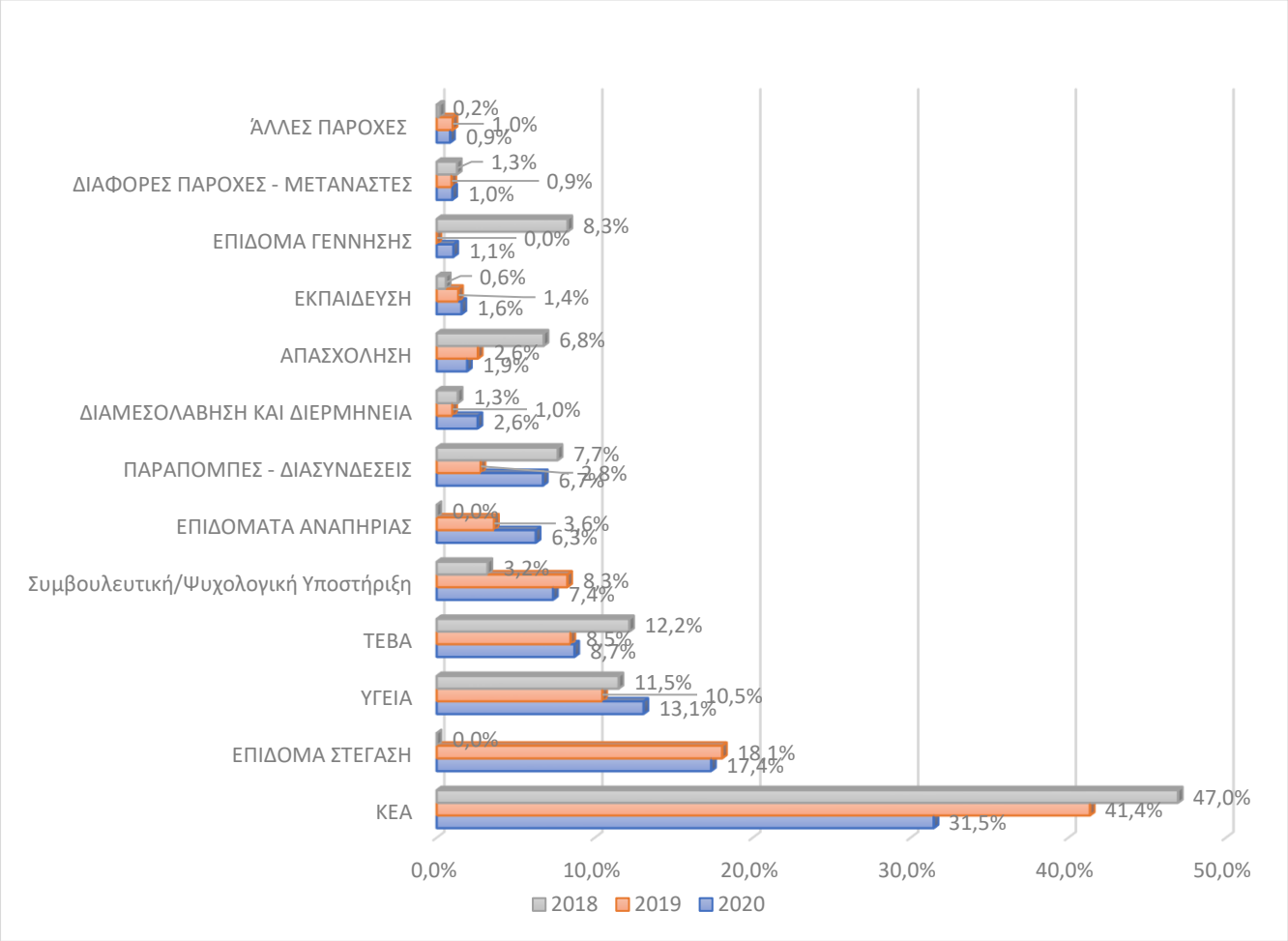

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Το γράφημα 5.17 απεικονίζει το υφιστάμενο προσωπικό[5] το οποίο καλείται να διεκπεραιώσει τα χιλιάδες αιτήματα τα οποία καταφτάνουν συνεχώς στα Κέντρα Κοινότητας. Στο σύνολο των κέντρων κοινότητας στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα παραρτήματα Ρομά (Ηρακλείου και Σούδας) καθώς και το Κέντρο Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ Ηρακλείου) εργάζονται 45 άτομα. Σε σχέση με τις ειδικότητες των απασχολούμενων οι περισσότεροι είναι κοινωνικοί λειτουργοί (18) και ψυχολόγοι (15), ενώ 12 υπάλληλοι έχουν άλλες ειδικότητές όπως κοινωνιολόγοι, διοικητικοί, διαμεσολαβητές κλπ. Εντύπωση πάντως προκαλεί το γεγονός ότι ενώ είναι υπηρεσίες οι οποίες διατηρούν φακέλους των εξυπηρετούμενων – ωφελούμενων και ενώ το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών τους είναι η σύνταξη απλών αιτήσεων δεν υπάρχουν διοικητικοί υπάλληλοι να ώστε να

[5] Τα δεδομένα σχετικά με το υφιστάμενο προσωπικό και τις ανάγκες των Κέντρων Κοινότητας αφορούν τα 13 από τα 16 Κέντρα Κοινότητας που λειτουργούν στην Κρήτη. Απουσιάζουν τα δεδομένα που αφορούν τα Κέντα Κοινότητας: Ιεράπετρας, Πλατανιά και Φαιστού.

διεκπεραιώσουν αυτές τις εργασίες με αποτέλεσμα να καλούνται οι κοινωνική επιστήμονες να επιτελέσουν αυτό το έργο. Η πρακτική αυτή δεσμεύει εξειδικευμένους κοινωνικούς επιστήμονες σε καθαρά γραφειοκρατικές εργασίες περιορίζοντας την παρουσία τους στη διάγνωση τοπικών αναγκών, στοχευμένων παρεμβάσεων στην κοινότητα και δικτύωση των πολιτών με τα προγράμματα και τις υπηρεσίες, όπου αυτά υπάρχουν ή όπου δύναται να υπάρχει πρόσβαση. Τη δουλειά τους δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο η έλλειψη επικαιροποιημένων μητρώων προγραμμάτων καθώς η μη συστηματική τήρηση μητρώων ωφελούμενων. Η ελλείψεις αυτές ωστόσο σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης του πληροφοριακού συστήματος του Υπουργείου Εργασίας καθώς και με θέματα στελέχωσης των υπηρεσιών.

Γράφημα 5. 21 Υφιστάμενο προσωπικό Κέντρων Κοινότητας

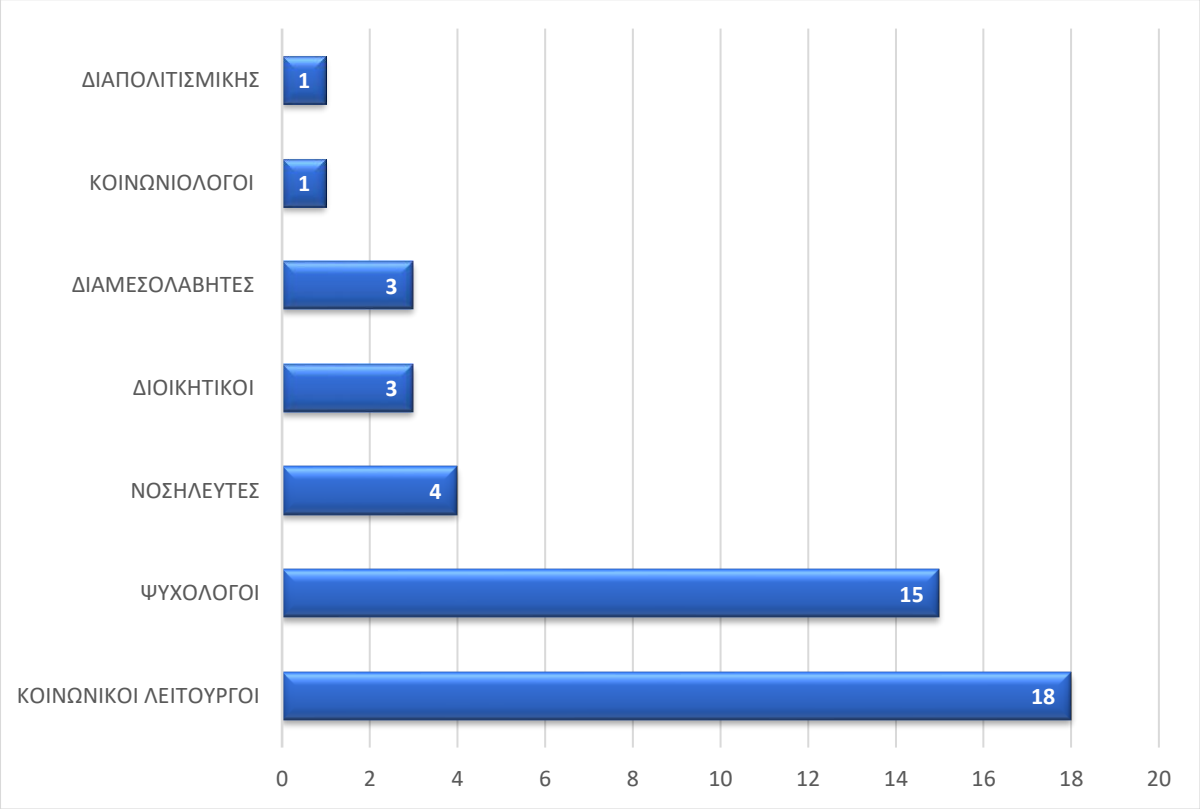

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Η ανάγκη αποδέσμευσης του εξειδικευμένου προσωπικού από τις πιο «απλές γραφειοκρατικές εργασίες» δεν προκύπτει μόνο από τα εμπειρικά δεδομένα που αφορούν στο είδος των αιτημάτων στα οποία έγινε αναφορά προηγουμένως δεν προκύπτει μόνο από την εμπειρία των μελών του παρατηρητηρίου αλλά και από τις ίδιες τις απαντήσεις των εργαζομένων στα Κέντρα Κοινότητας. Προς επικύρωση αυτού σύμφωνα με τα δεδομένα του

Γραφήματος 5.18, 12 από τα 13 Κέντρα Κοινότητας αναφέρουν ότι υπάρχει ανάγκη για πρόσληψη επιπλέον προσωπικού. Ειδικότερα αυτή η ανάγκη αφορά Κοινωνικούς Λειτουργούς και Διοικητικούς υπάλληλους ενώ σε μικρότερο βαθμό τα Κέντρα Κοινότητας αναζητούν ειδικευμένους επιστήμονες όπως ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, Νομικούς, ιατρούς και παιδοψυχολόγους.

Γράφημα 5. 22 Ζητούμενο προσωπικό Κέντρων Κοινότητας ανά ειδικότητα

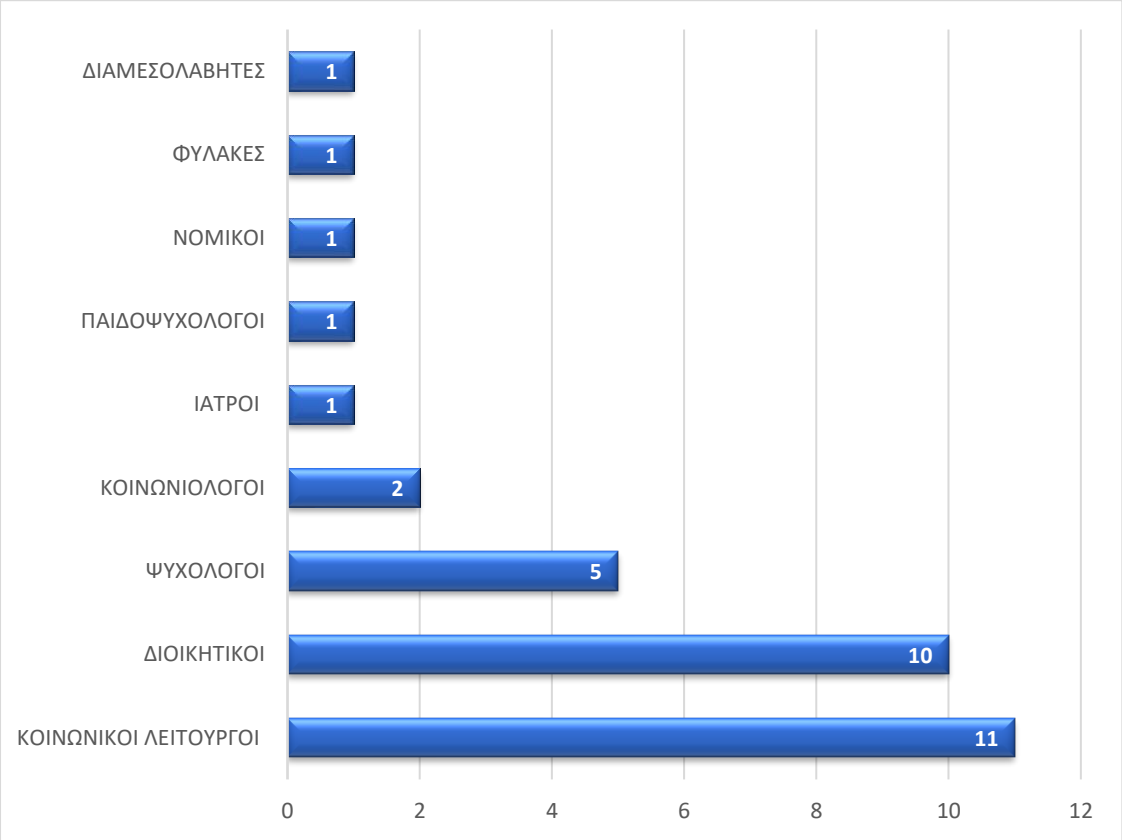

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Καθολική σύμφωνα με τα κέντρα κοινότητας (100%) είναι και η ανάγκη για περαιτέρω κατάρτιση του προσωπικού τους ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητές γνώσεις και δεξιότητες και να είναι σε θέση να επιτελέσουν ορθά το έργο τους. Σύμφωνα με τα δεδομένα του Γραφήματος 6.5 το 85% των Κέντρων Κοινότητας ανέφερε στις απαντήσεις του ότι χρειάζεται περεταίρω κατάρτιση σε Διοικητικά και Νομικά ζητήματα ενώ περίπου το 70% ανέφερε ότι απαιτούνται περισσότερες τεχνικές γνώσεις. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν έμμεσα και τον προσανατολισμό που έχουν πάρει τα κέντρα κοινότητας ο οποίος περιορίζεται στη λογική διεκπεραίωσης αιτήσεων η οποία συρρικνώνει την ενεργό τους παρουσία στην κοινότητα.

Γράφημα 5. 23 Αιτήματα Κατάρτισης

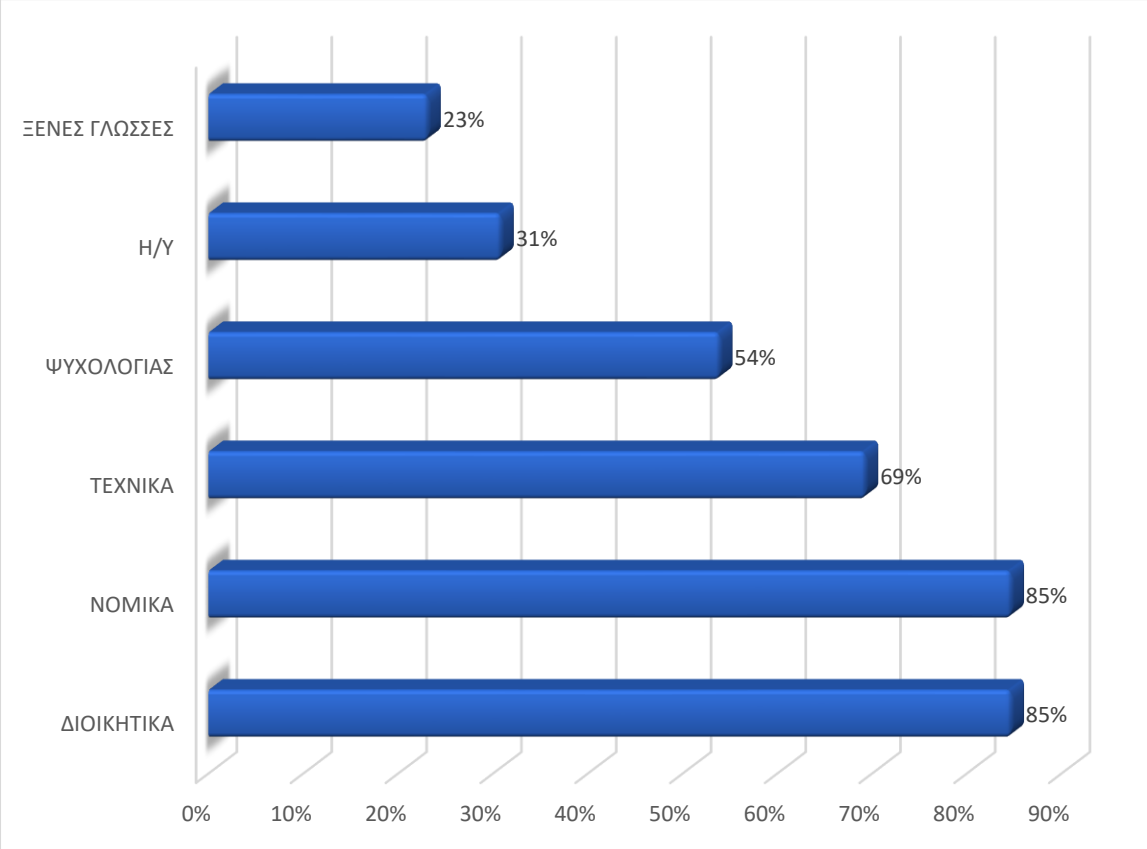

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Ένα ζήτημα αλλά μικρότερης έντασης που αντιμετωπίζουν τα Κέντρα Κοινότητας έχει σχέση με το στεγαστικό. Σύμφωνα με το Γράφημα 5.20 το 46% των Κέντρων Κοινότητας αντιμετωπίζει ζητήματα χώρου εργασίας. Τα ζητήματα αυτά αφορούν είτε την δημιουργία χώρου υποδοχής, είτε μεγαλύτερο χώρο είτε επιδιόρθωση και στεγανοποίηση των υφιστάμενων χώρων.

Γράφημα 5. 24 Ύπαρξη στεγαστικών αναγκών

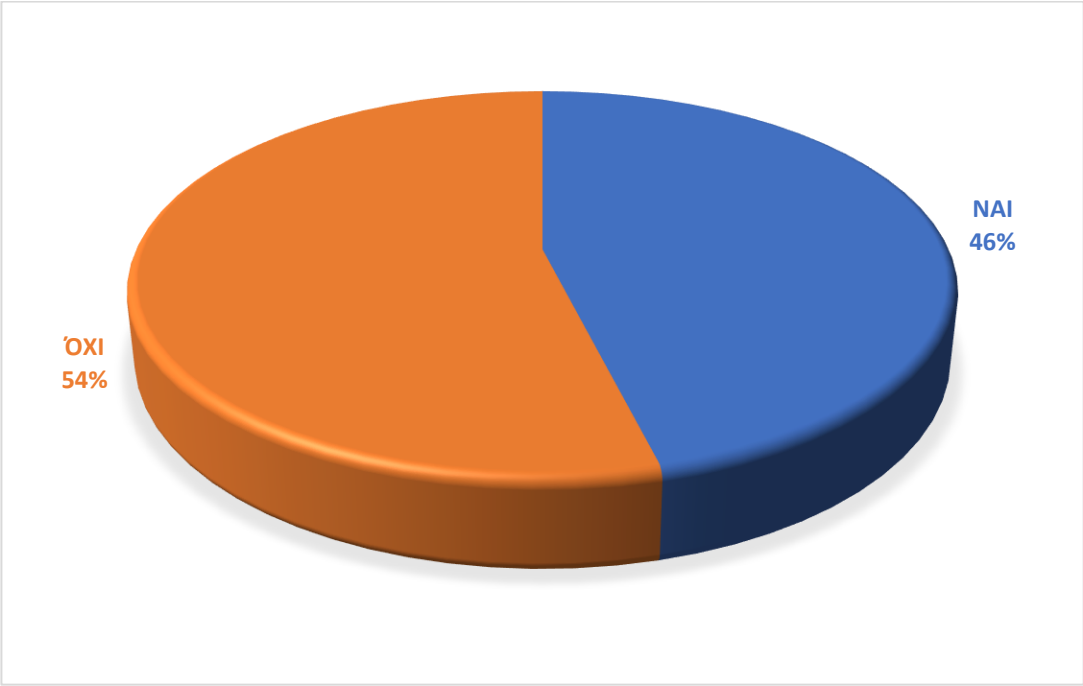

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε αντίθεση με τις στεγαστικές ανάγκες των Κέντρων Κοινότητας οι οποίες δεν αφορούν την πλειοψηφία των Κέντρων Κοινότητας, σύμφωνα, σύμφωνα με το Γράφημα 5.21 η κάλυψη των υλικοτεχνικών αναγκών αποτελεί ένα ζήτημα που αφορά 9 από τα 13 Κέντρα Κοινότητας. Οι ανάγκες αυτές αφορούν τόσο τον υλικό (καρέκλες γραφείου, γραφεία, καρέκλες αναμονής, ντουλάπες αρχειοθέτησης κλπ.) όσο και τον τεχνικό εξοπλισμό (υπολογιστές). Τέλος, οι υπάλληλοι των κέντρων κοινότητας αναφέρθηκαν και σε άλλα ζητήματα τα οποία θα μπορούσαν να διευκολύνουν το έργο τους όπως: η αγορά οχημάτων με τα οποία θα μπορούσαν να υλοποιήσουν δράσεις εκτός της έδρας του Κέντρου Κοινότητας. Άλλο ζήτημα είναι η ηλεκτρονική διασύνδεση και διασταύρωση των ατομικών στοιχείων των εξυπηρετούμενων από τα κέντρα κοινότητας αλλά και από τις υπόλοιπες υπηρεσίες των δήμων. Τέλος, υπήρχαν και απαντήσεις που ανέφεραν ότι ένα σημαντικό ζήτημα είναι η σταθερή και απρόσκοπτη μισθοδοσία των υπαλλήλων των Κέντρων Κοινότητας.

Γράφημα 5. 25 Ύπαρξη αναγκών σε σχέση με την υλικοτεχνική υποδομή

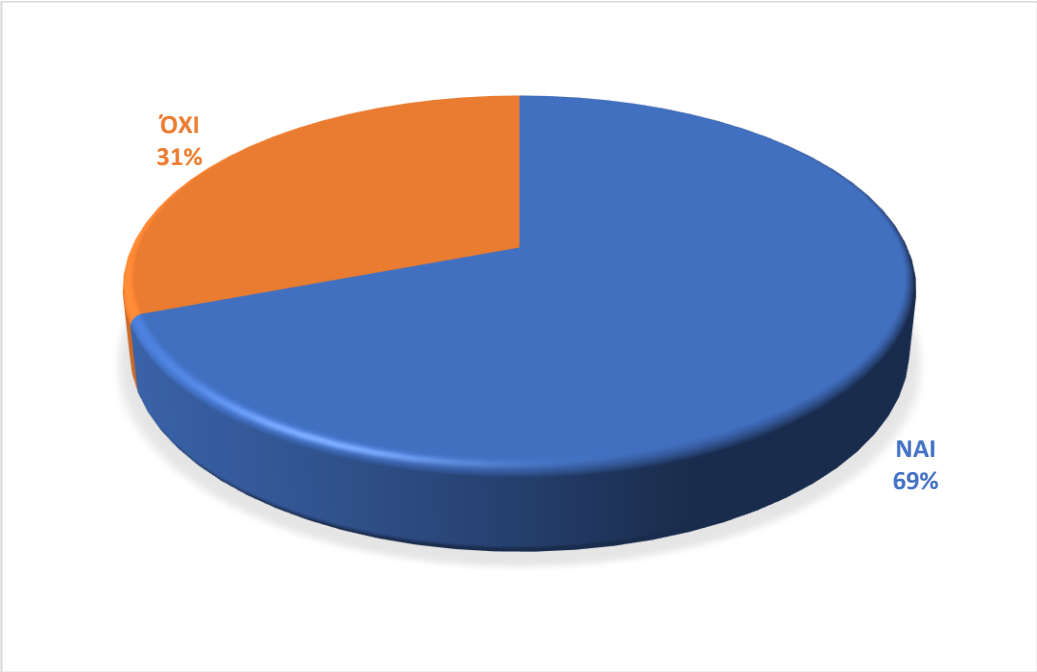

Πηγή: Κέντρα Κοινότητας, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

5.5 Υφιστάμενο προσωπικό και ανάγκες κοινωνικών Υπηρεσιών Περιφέρειας Κρήτης

Αντίθετα με τα όσα συμβαίνουν σε επίπεδο δήμων όπου οι διοικητικοί υπάλληλοι είναι ελάχιστοι, στις υπηρεσίες τις Περιφέρειας Κρήτης οι διοικητικοί υπάλληλοί αποτελούν την πλειοψηφία με τους κοινωνικούς λειτουργούς να ακολουθούν. Αρνητική εντύπωση για ακόμα μια φορά προκαλεί το γεγονός του πολύ μικρού αριθμού ψυχολόγων και κοινωνιολόγων από το ενεργό στελεχιακό δυναμικό των υπηρεσιών.

Γράφημα 5. 26 Υφιστάμενο προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών Περιφέρειας Κρήτης (2021)

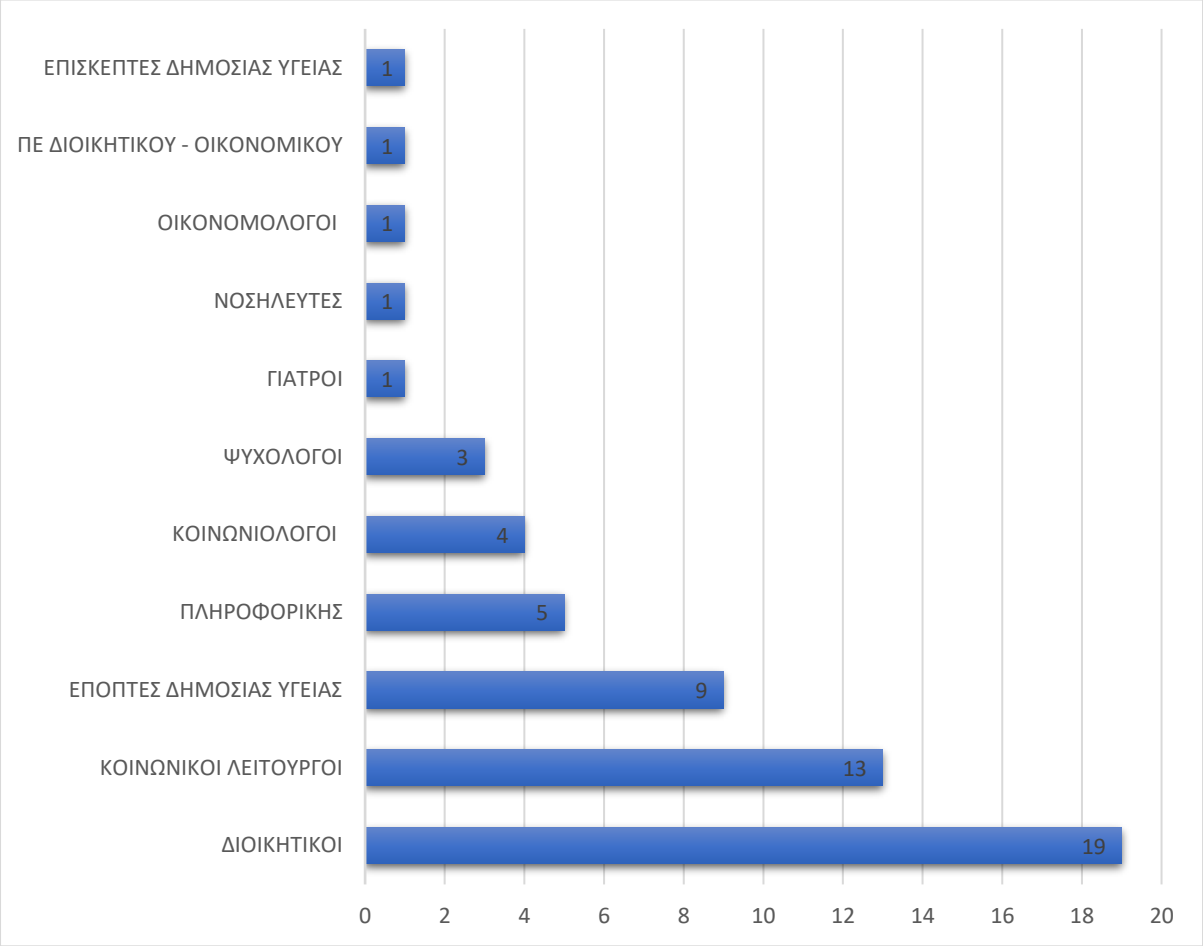

Πηγή: Δ/νσεις Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

Σε σχέση με τις ανάγκες σε προσωπικό Κοινωνικοί λειτουργοί και Διοικητικοί υπάλληλοι αποτελούν τις ειδικότητές με την μεγαλύτερη ζήτηση με τους ψυχολόγους και τους κοινωνιολόγους να ακολουθούν στην δεύτερη και την τρίτη θέση αντίστοιχα αλλά ζητώντας πολύ μικρότερο αριθμό στελεχών.

Γράφημα 5. 27 Ανάγκες σε προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών περιφέρειας Κρήτης (2021)

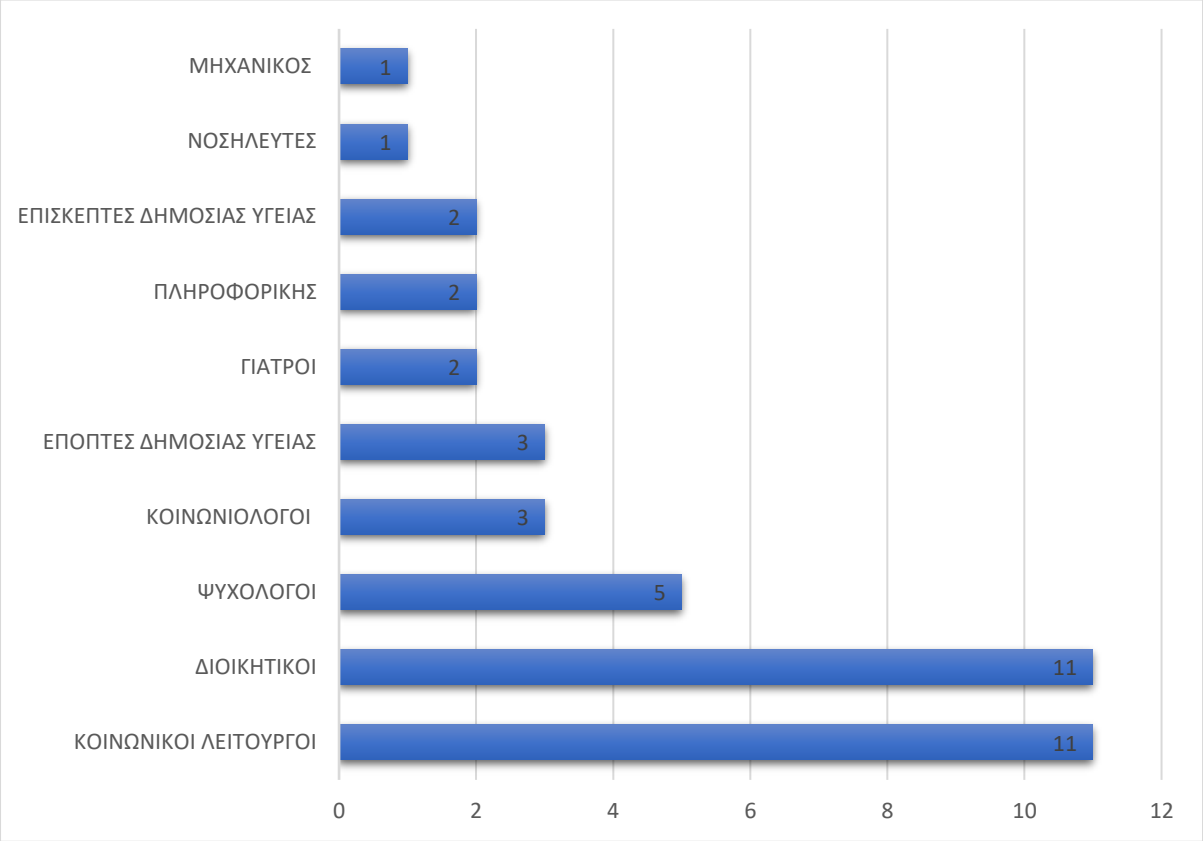

Πηγή: Δ/νσεις Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας Κρήτης, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης - Χαρτογράφηση/Επεξεργασία, 2021

6. Ζητήματα γεωγραφίας & προσβασιμότητας των υπηρεσιών

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η γεωγραφική θέση των κοινωνικών υπηρεσιών για την ανάδειξη ζητημάτων που ανακύπτουν αναφορικά με τη δυνατότητα προσβασιμότητας και κάλυψης αναγκών των πολιτών. Η γεωγραφία των υπηρεσιών επιχειρεί να φωτίσει πτυχές αποκλεισμού και ανισότητας.

Στον Χάρτη 6.1 παρουσιάζεται η θέση των Κέντρων Κοινότητας (πορτοκαλί απεικόνιση) και η θέση των υπηρεσιών αλληλεγγύης (ροζ απεικόνιση). Με μια πρώτη προσεκτική ματιά προκύπτει ότι όλο το νότιο κομμάτι των Π.Ε. Χανίων και Ρεθύμνης δεν έχουν πρόσβαση σε Κέντρα Κοινότητας ή Υπηρεσίες Κοινωνικής αλληλεγγύης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μόνη δομή που υπάρχει στα κεντρικά και νότια από την Παλαιόχωρα έως την Αγία Γαλήνη είναι το κοινωνικό παντοπωλείο του Δήμου Αμαρίου. Ομοίως πλήρως αποκλεισμένες περιοχές είναι οι δήμοι Οροπεδίου στο Λασίθι και Βιάννου στα νότια της ΠΕ Ηρακλείου.

Χάρτης 6. 1 Θέση Κέντρων Κοινότητας και υπηρεσιών κοινωνικής αλληλεγγύης

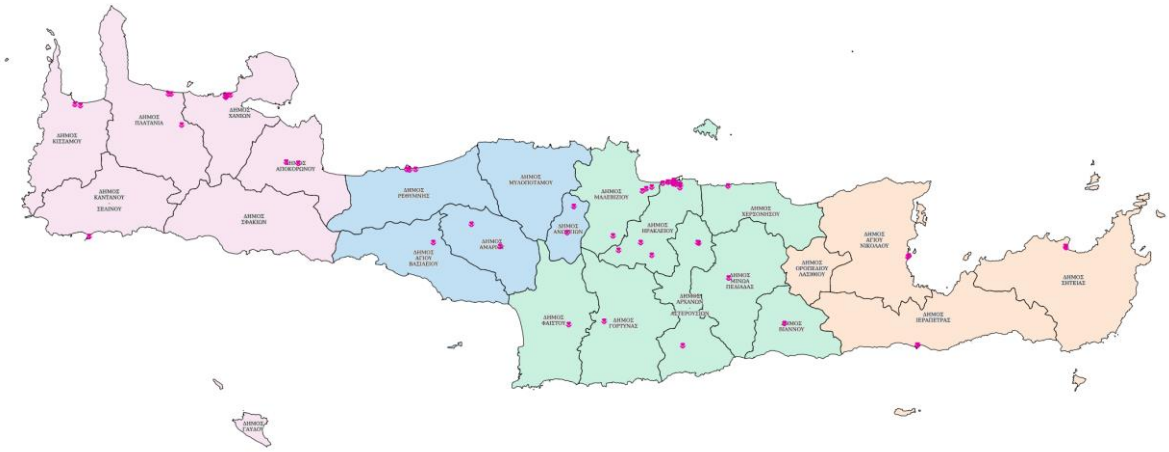

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

Σε σχέση με το πρόβλημα της ανεργίας και την προώθηση της απασχόλησης τα δεδομένα από το χάρτη 6.2 μας δείχνουν ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Κρήτης δεν έχει εύκολη πρόσβαση στις υπηρεσίες του ΟΑΕΔ (πράσινο σύμβολο). Πιο αναλυτικά, οι υπηρεσίες του ΟΑΕΔ παρέχονται μόνο στις έδρες των Π.Ε. Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου ενώ εμφανίζονται και στις τρείς πόλεις της Π.Ε. Λασιθίου. Η πολιτική αυτή δυσκολεύει την πρόσβαση για ένα μεγάλο αριθμό εποχικών κυρίως ανέργων οι οποίοι κατοικούν και δραστηριοποιούνται σε όμορες τουριστικές περιοχές όπως οι δήμοι Πλατανιά, Χερσόνησο, Μυλοποτάμου και Αγίου Βασιλείου. Παράλληλα, παρατηρείται πάλι ένας άτυπος «αποκλεισμός» των κατοίκων του Νότου οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να διανύσουν αρκετά χιλιόμετρα για να φτάσουν στο πλησιέστερο ΚΠΑ 2. Το πρόβλημα προσβασιμότητας εντείνεται αν λάβει κανείς υπόψιν του τις λειτουργίες διασύνδεσης που επιτελούν τα κέντρα κοινότητας. Η μεγάλη απόσταση μεταξύ Κέντρων Κοινότητας και ΚΠΑ 2 καθιστά πρακτικά αδύνατο στα Κέντρα Κοινότητας (όπου αυτά υπάρχουν) να διασυνδέσουν ανέργους από περιοχές εκτός των αστικών κέντρων της Κρήτης με τα τις αρμόδιες υπηρεσίες προώθησης της απασχόλησης.

Καθώς η συνεργασία του ΟΑΕΔ με τα Κέντρα Κοινότητας είναι κρίσιμη στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης που σχετίζεται με την ένταξη στην εργασία και τις ενεργητικές πολίτικές απασχόλησης εν γένει, συνιστώντας σημαντικό πυλώνα, μεταξύ άλλων - περισσότερο ίσως σημαντικών στην κοινωνική πολιτική, είναι επιβεβλημένη η διαμόρφωση ενός σταθερού και διαρκούς πεδίου συνεργασίας μεταξύ τους σε τοπικό επίπεδο.

Χάρτης 6. 2 Απεικόνιση θέσης Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι Παιδικοί-Βρεφικοί-Βρεφονηπιακοί σταθμοί αποτελούν την πολυπληθέστερη δομή σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης. Όπως μας πληροφορεί ο Χάρτης[6] 6.3 οι δομές αυτού του είδους (μωβ σύμβολο) έχουν παρουσία σε όλους σχεδόν τους δήμους της Κρήτης με εξαίρεση τους Δήμους Γαύδου, Σφακίων και Αμαρίου. Το συγκεκριμένο γεγονός ίσως να μην αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα για το δήμο Γαύδου λόγω του μικρού πληθυσμού όμως σίγουρα αποτελεί πρόβλημα για τους άλλους δύο δήμους καθώς οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να μετακινηθούν αρκετά χιλιόμετρα και μάλιστα σε ορεινό οδικό δίκτυο με σκοπό να βρεθούν στον πλησιέστερο παιδικό σταθμό. Το πρόβλημα εντείνεται αν λάβει κανείς υπόψιν ότι ο Δήμος Σφακίων είναι ένας τουριστικός δήμος και για το διάστημα Απριλίου-Νοεμβρίου πολλές μητέρες χρειάζεται να απασχοληθούν σε σχετικές με τον τουρισμό εργασίες. Με πράσινο σύμβολο παρουσιάζεται η θέση των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης (Χάρτες 6.3 και 6.4) από την οποία προκύπτει ότι για την Π.Ε. Χανίων πρόσβαση σε ΚΔΑΠ έχουν μόνο τα παιδιά και οι νέοι του δήμου Χανίων. Στην ΠΕ Ρεθύμνης ΚΔΑΠ συναντώνται στους δήμους Ρεθύμνου και Ανωγείων ενώ στην Π.Ε. Ηρακλείου ΚΔΑΠ λειτουργούν σε 6 από τους 8 δήμους (δεν υπάρχουν στους δήμους Γόρτυνας και Βιάννου). Τέλος, στην Π.Ε. ΚΔΑΠ λειτουργούν μόνο στον δήμο Ιεράπετρας ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί και ως πρωτοπόρος δήμος καθώς διαθέτει το προηγούμενο διάστημα διέθεσε αρκετές θέσεις Δημιουργικής Απασχόλησης σε διαφορετικά

[6] Η απεικόνιση παρουσιάζει την θέση τόσο των δημοτικών όσο και των ιδιωτικών παιδικών σταθμών

αντικείμενα και σε διαφορετικές τοποθεσίες εντός των χωρικών ορίων του πχ Ανατολή, Μακρύς Γιαλός, Ιεράπετρα.

Χάρτης 6. 3 Απεικόνιση θέσης παιδικών σταθμών και ΚΔΑΠ

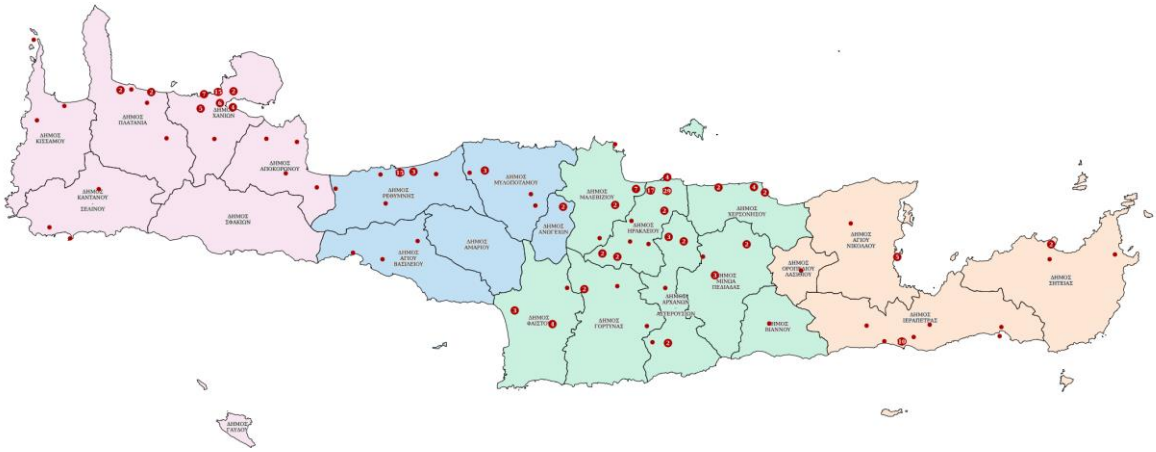

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

Χάρτης 6. 4 Απεικόνιση θέσης ΚΔΑΠ

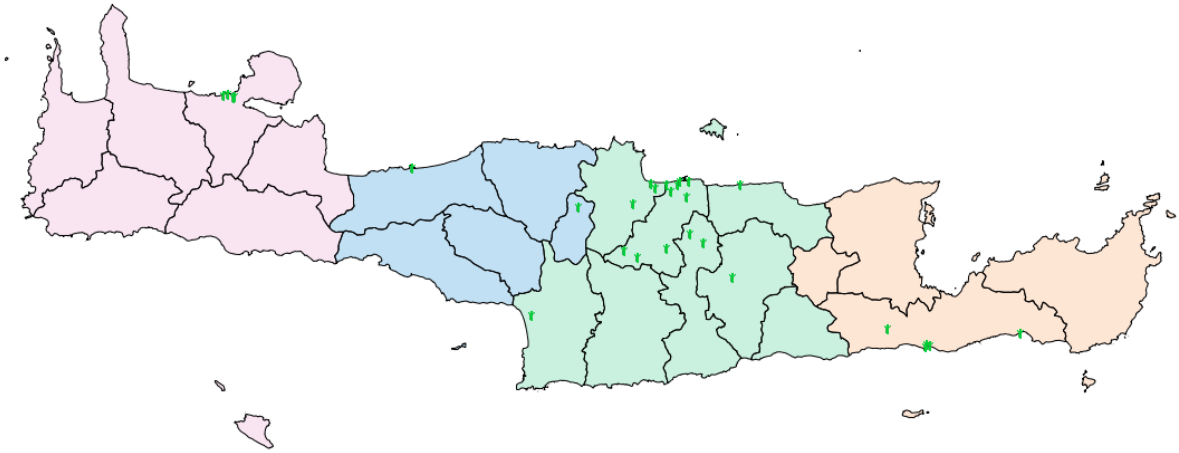

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

Οι ηλικιωμένοι αποτελούν περίπου το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού της Κρήτης, οπότε ως αναμένεται, οι δομές που απευθύνονται σε αυτούς εμφανίζονται σε κάθε δήμο της Κρήτης. Αναλυτικότερα, υπάρχουν τρία είδη δομών τα οποία σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών σε ηλικιωμένους α) τα ΚΑΠΗ (Μαύρο σύμβολο), τα οποία φαίνεται να εμφανίζονται στους περισσότερους δήμους. Πιο πολύ συναντώνται στις αστικές περιοχές καθώς και στην έδρα του εκάστοτε δήμου. Όπως φαίνεται, από τον χάρτη 6.5 περιορισμένη είναι η εμφάνιση τους σε αγροτικές περιοχές ή μικρότερα χωριά καθώς το πιθανότερο είναι

τον ρόλο της ανοικτής δομής η οποία αποτελεί σταθερό σημείο συνάντησης και συναναστροφής των ηλικιωμένων μελών της κοινότητας να τον διαδραματίζουν τα καφενεία. Πολύ σημαντική παροχή για την ανακούφιση των ηλικιωμένων (και των ΑΜΕΑ) αποτελούν τα Προγράμματα Βοήθεια στο Σπίτι (ροζ σύμβολο). Γεωγραφικά τα ΠΒΣ απλώνονται σχεδόν σε όλους τους δήμους της Κρήτης με εξαίρεση τους Δήμους Γαύδου και Καντάνου – Σελίνου αναδεικνύοντας την σημασία που αποδίδουν οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης στις υπηρεσίες κατ' οίκων φροντίδας των ηλικιωμένων. Τέλος, τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας ηλικιωμένων τα οποία παρέχουν νοσηλευτική φροντίδα, ικανοποίηση των βασικών αναγκών των ηλικιωμένων, ατομική υγιεινή, συντροφιά, δυνατότητα ανάπαυσης σε κλίνες κατά την παραμονή των ηλικιωμένων στο χώρο, προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης και ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων. Ο θεσμός αυτός έχει παρουσία σε αρκετούς δήμους της Κρήτης (2 από τους 6 της Π.Ε. Χανίων, 3 από τους 5 της Π.Ε. Ρεθύμνου, σχεδόν σε όλους τους δήμους της ΠΕ Ηρακλείου και μόνο στον δήμο Ιεράπετρας από την Π.Ε. Λασιθίου). Παρόλα αυτά, φαίνεται να αναπτύσσεται μια δυναμική σταδιακής εξάπλωσης και στους υπόλοιπους δήμους του νησιού.

Χάρτης 6. 5 Απεικόνιση θέσεων δομών που προσφέρουν υπηρεσίες προς Ηλικιωμένους

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

Τέλος, στον Χάρτη 6.6 απεικονίζονται οι θέσεις των δομών οι οποίες αφορούν στοχευμένες ανάγκες ειδικών ομάδων του πληθυσμού όπως οι μετανάστες, οι άστεγοι και οι γυναίκες. Όπως γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτό από την πρώτη ματιά ένα πολύ μεγάλος μέρος του

πληθυσμού της Κρήτης στερείται της πρόσβασης αυτών των υπηρεσιών. Πιο αναλυτικά δομές σχετικές με την προστασία και την υποστήριξη των γυναικών υπάρχουν μόνο στους Δήμους Χανίων, Ρεθύμνου, Ανωγείων και Ηρακλείου, δομές σχετικές με τους άστεγους υπάρχουν μόνο στα Χανιά και το Ηράκλειο ενώ δομές για τους μετανάστες εντοπίζονται στα Ανώγεια και το Ηράκλειο. Όπως έχει ήδη αναφερθεί και σε άλλα σημεία της έκθεσης αρνητική εντύπωση προκαλεί η πλήρης απουσία τέτοιου είδους δομών από την Π.Ε. Λασιθίου.

Χάρτης 6. 6 Απεικόνιση θέσεων δομών για συγκεκριμένες ομάδες (Γυναίκες, Μετανάστες, Άστεγοι)

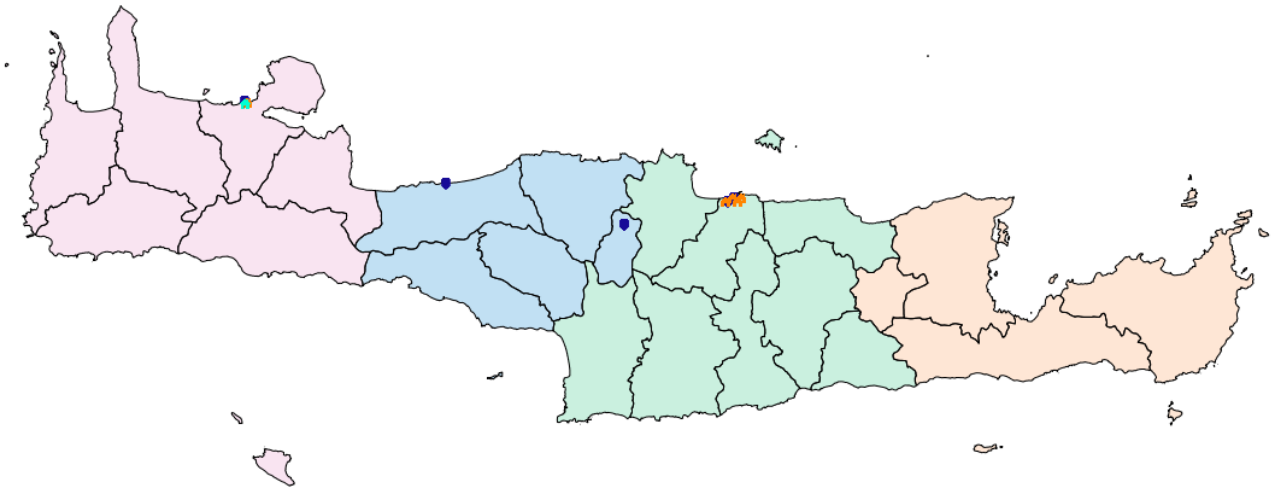

Πηγή: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κρήτης, Χαρτογράφηση και αποτύπωση στο GIS Crete, 2021

7. Συμπεράσματα

Διακρίνεται σημαντική αύξηση των κοινωνικών αναγκών η οποία αποτυπώνεται τόσο στους αριθμούς των αιτήσεων όσο και στους αριθμούς των επωφελούμενων των κοινωνικών υπηρεσιών. Η αύξηση αυτή είναι μια ένδειξη ύπαρξης αυξημένων αναγκών που ωθεί όλο και περισσότερους πολίτες να ψάξουν τρόπους κάλυψης των αναγκών του μέσω του δημοσίου. Είτε αυτό αφορά παροχές υπηρεσιών, είτε επιδομάτων είτε ακόμα και υλικών αγαθών μέσω των Κοινωνικών Παντοπωλείων ή του ΤΕΒΑ ή άλλων δομών κοινωνικής αλληλεγγύης όπως τα κοινωνικά φροντιστήρια. Η αυξημένη ζήτηση ωστόσο δεν συνοδεύεται πάντα από αντίστοιχη προσφορά παροχής υπηρεσιών για την πλήρη ικανοποίηση αναγκών.

Στο πλαίσιο αυτό, αποδεικνύεται κρίσιμη η ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών και η ανάπτυξη ενός δικτύου κοινωνικής προστασίας που να στοχεύει σε νοικοκυριά που

αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας και αποστέρησης και όχι μόνο σε αυτά που αντιμετωπίζουν προβλήματα ακραίας φτώχειας. Σημαντική είναι η ανάπτυξη υπηρεσιών που απευθύνονται σε ομάδες όπως γυναίκες, άστεγοι, Ρομά και μετανάστες.

Κρίσιμη επίσης κρίνεται η αύξηση τόσο Κέντρων Κοινότητας όσο και οργανωμένων κοινωνικών υπηρεσιών σε όλους τους δήμους της Κρήτης καθώς απουσία τους δημιουργεί σημαντικά προβλήματα σε σχέση με την ενημέρωση και την πρόσβαση των πολιτών σε κοινωνικές παροχές και δικαιώματα. Τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν πολύ σημαντικές δομές για την κοινωνική διοίκηση εν γένει στην Ελλάδα, και έχουν καταφέρει να αναπτύξουν ένα σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων τους. Ωστόσο, ο μεγάλος όγκος εργασίας στα υπάρχοντα Κέντρα Κοινότητας λόγω της απουσίας τους αλλά και της απουσίας οργανωμένων κοινωνικών υπηρεσιών από κάποιους Δήμους, έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάζονται δυσκολίες στη πρόσβαση υπηρεσιών και δικαιωμάτων. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την ανορθολογική αξιοποίηση των εξειδικευμένων στελεχών τους και την ελλιπή τους στελέχωση σε διοικητικούς κλάδους, περιορίζει τη λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας στη διεκπεραίωση επιδομάτων παραμερίζοντας την ενεργό τους παρέμβαση στην κοινότητα για τη διάγνωση και αντιμετώπιση τοπικών αναγκών. Είναι κρίσιμη η ανάπτυξη των δράσεων προώθησης στην απασχόληση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μέσω της στενής συνεργασίας των Κέντρων Κοινότητας και του ΟΑΕΔ. Σημαντική είναι και η συμβολή τους στο πεδίο της απασχόλησης των ομάδων που εξυπηρετούν αναφορικά με την τοπική αγορά εργασίας καθώς και η συνεργασία τους με φορείς στο πλαίσιο σχεδιασμού και εφαρμογής τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Με γνώμονα την ουσιαστική παρέμβαση στις τοπικές κοινωνίες κρίνεται απαραίτητη η στελέχωση των υπηρεσιών με τα αναγκαίο προσωπικό με έμφαση στους κοινωνικούς επιστήμονες, καθώς επίσης και η κατάρτιση υφιστάμενου προσωπικού. Εξίσου σημαντική είναι και η κάλυψη των υλικοτεχνικών αναγκών που παρουσιάζονται στα Κέντρα Κοινότητας, καθώς η προμήθεια των κατάλληλων μέσων και του απαραίτητου εξοπλισμού όπως πχ οχημάτων θα δώσει την δυνατότητα στους εργαζόμενους των Κέντρων Κοινότητας να παρέμβουν ουσιαστικά στις τοπικές κοινωνίες και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους ακόμα και σε απομακρυσμένες κοινότητες εκτός της έδρας του εκάστοτε Κέντρου. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση του Προγράμματος Βοήθεια στο Σπίτι.

Σε σχέση με την γενικότερη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών εκτός των Κέντρων κοινότητας απολύτως αναγκαία κρίνεται η Ενοποίηση των Μητρώων Ωφελούμενων και προγραμμάτων, γεγονός το οποίο θα μειώσει την γραφειοκρατία και θα κάνει αποτελεσματικότερο το έργο των υπαλλήλων και ευκολότερη την πρόσβαση των πολιτών. Επίσης, κρίσιμη είναι η σημασία της οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών καθώς και η χωρική τους διάταξη για την προσβασιμότητα των πολιτών και για την ενίσχυση της δυναμικής της κοινωνικής διοίκησης στην κάλυψη αναγκών σε τοπικό επίπεδο. Σε σχέση με το ζήτημα αυτό, σημαντικός παράγοντας δημιουργίας ανισοτήτων και ειδικότερα δυσχέρειας πρόσβασης, αποτελεί η ορεινότητα αρκετών περιοχών η οποία στην ουσία διογκώνει τα ήδη αρκετά προβλήματα αυτών των περιοχών. Τέλος, αναγκαία κρίνεται η στελέχωση με το απαραίτητο προσωπικό για την αντιμετώπιση της «κρίσης» που βιώνουν οι κοινωνικές υπηρεσίες ως αποτέλεσμα της υποστελέχωσης, της προσωρινότητας των συμβάσεων και της έλλειψης υποδομών. Η στελέχωση των υπηρεσιών με προσωπικό διαφορετικών ειδικοτήτων με έμφαση αυτούς του κλάδου των κοινωνικών επιστημών θα επιφέρει τον διεπιστημονικό σχεδιασμό στην παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών και στην επιτέλεση λειτουργιών της κάθε δημόσιας δομής. Η αναγκαιότητα ενίσχυσης των κοινωνικών υπηρεσιών παρουσιάζει ιδιαίτερη βαρύτητα στις πλέον αποστερημένες περιοχές της Κρήτης.

Βιβλιογραφία

Καλύβας, Σ. (2018). *Η εικόνα των εκπαιδευτικών των ΕΠΑΛ για τους μαθητές τους: η περίπτωση της Πάτρας* (Doctoral dissertation), Πανεπιστήμιο Πατρών

Λαζαρίδου, Ν. (2021). *Η σχολική επίδοση των μαθητών που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης–Οι απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχολεία της Αττικής.,* Διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Φλεβάρη, Α., Μαρώνου, Α., & Βάδεν, Ο. (2017). Σχολική διαρροή των παιδιών ρομά στον Δήμο Ηρακλείου.